

४३८२

गुजराती.

चोथीचोपडीनाअर्थ.

इवितानी सभज्जुती तथा गुजरा-
तना धृतिहासना सारसाथे.
छपावि प्रसिद्ध करनार
पारेण.

हरगोवनदास हरजीवनदास.
पुस्तकवाला.

बुकसेलर, महादेव रामचंद्र.

अमदावादमां.

शाहापुर वनभाणीवांका-री पोणभां
छ. छ. पो. ग्रंथोदय प्रेसभां छाप्पुं
संवत्. १८४६—संक्र. १८८०
किंमत ४ आना

ગુજરાતી ચોથી ચાપડીના અર્થ.

હાલમાં ડોકરાઓએ ગુજરાતી ત્રીજા વારણમાં ચોથી ચાપડી સી-
ખતા માંડી, એટલે પાઠમાં આવેલા દરએક શબ્દ આકરણમાં કયા વર્ગનો
માણ્ય છે તે તેઓએ જાણી પેરે જાણવું જોઈએ; તેટલા માટે દરએક
શબ્દન અર્થની મુજબે આકરણનો વર્ગ લખી જણાવ્યો છે, અને તેની મ-
નજવાની નીચાની ટૂંકામાં નીચે મુજબ કરી છે તે પ્રમાણે વાંચીને મ-
નજ લેવું.

(ના) નામ.	(વિ) વિશેષણ.	(અ) અવ્યય.
(સ) સર્વનામ.	(કિ) ક્રિયાપદ.	(કૃ) કૃદંત.
પાઠ ૧ જો.	શુ; પક્ષી.	મિટું (વિ) ખરાબ, ખુડ
માંડવીશું (કિ) શરૂ કરા	અકાશ (ના) ગગન.	ગિત્તા (ના) મળ
વીશું.	પ્રતી (ના) દુનિયાં	પાઠ ૨ જો.
મમથે (કિ) પાનું પડશે;	નાંમરે (કિ) વાદ આ	ગગન (ના) પ્રતી દુનિય
જાણી જાગશે.	વે છે.	રેનડીઅર (ના) આપરના
તાર (ના) વામન.	બાહડા (ના) મરદો.	જેવું સીંગડાં વાળુ
રાછતી (વિ) પછાડીની.	વાયડી (ના) અમરીએ	જનનવર.
રાછ (વિ) મગન, ખુશી.	છાડીએ (ના) છાડીયો	પરડ (ના) મોટા પક્ષીનું
મુદર (વિ) જાણી.	કીડા (ના) છવડા.	નામ છે.
પાટે (કિ) માથે, હરે છે.	ચંદ્રમા (ના) ચાંદો.	સીખવાનું (કૃ) બાણવનું
મ [ના] ધંધો.	જગત (ના) દુનિયાં.	દેશ (ના) મુલક.
વરા (વિ) કામચરના.	મરો (વિ) પાંચ મધણું	વસે છે [કૃ] રહે છે
હેલાં (અ) અગાડે.	નરજીવું (કિ) પેદાકીધું	સોલી (ના) વાપા
રેણું (ના) સીજ.	વિના (અ) વગર.	જાત [ના] તરેહ પ્રકાર.
રમેશ્વર (ના) મોટો ઇ-	દેખતા (કિ) જોતા	જનવર (ના) ચે.વગાંજ
શર, પ્રભુ.	મદા (અ) રોજ.	નાવર—પશુ
શુ (ના) ચોપગાં જાન-	હરમડી (અ) તારેવારે.	નિંહ (ના) મોટા જાવરો
વર, ચો પગાં પશું.	માલમ (વિ) પાદ, ફોમ.	પશુનું નામ છે
ખી (ના) પાંખવાયાં પ-	જાનું (વિ) ચપ્ત.	આંખા (ના) કેરીના જાડ

નાળીએર (ના) નાળીયેર- નાં અડ	ગાહડ (ના) મોટા કુમરોને ડાંને ઊંચાગયેલ તે	પ્રાણીઆ (ના) જીવડા. હરવ (ક્રિ) કરવું
અજીરી (ના) અજીરનાં ઝાડ.	ઝેન (વિ) ગમ.	ધવર (ના) પ્રભુ
ટાઠ (ના) ઠંડ હીમ	ઝાણુ (ના) ધીમે ધીમે પણી વહે ને વહેળા	તેયાર (વિ) તારત કામમાં, આવે એવા
સુલક (ના) દેશ	જગ્યા (ના) ઠોકાણું	શોભીતા (વિ) શોભાયમાન; શોભાવંતા
અનાજ (ના) ઘણો	પાપાઆ (વિ) ખરાબ.	મોમ (ના) ચંદ્રમા
ફળ (ના) લીલો મેચો.	લીએનેમાદો પડે એવા	રચ્યા (ક્રિ) અનાયાં.
નીપજીએ (ક્રિ) પકેડે	માંદા (વિ) કાચવી	જળર (વિ) ભારે મોટું
ભાંચ (ના) જમીન.	મુદલ (વિ) ખીલકુલ	અદકાં (વિ) વધારે
ધાવુ (ના) યોગું, રૂપ;	કંડાં (વિ) ટાઠ વાળાં	મોન (ના) મનજાણુ અ- કકલ.
લાયુ, લોડું વગેરે	ભાંચરા (ના) ભાંચ તળીઆ નીચનાં ઘર	ખુલે (ક્રિ) વિમરે
પરવત (ના) મોટો પહાડ	હેઠો (અ) નીચે હેઠળ	ભાપી (વિ) ચંડાળ દુષ્ટ
કોતર (ના) ચુકા.	હુક (ના) ગરમી	ઉપકાર (ના) પાડ
મેદાન (ના) મોટી પહોળી ખુદી જગ્યા	યુજરાતી (વિ) યુજગતના. પાઠ ઉ જી.	કપ (ક્રિ) મટાડ.
મરેવર (ના) મોટુતપાવ (ઓતગ્ન જમાન ને વચમાં પાણી તે)	પ્રથેના (ના) રવુતી, ભકતી અંદગી.	કલેશ (ના) કલુઓ
અવાજ (ના) માદ	મંત્રાર (ના) દુનીઆં	પરીતાપ (ના) ચંતાપ.
ક્રીનારે (ના) પકોઠે	પરવત (ના) મોટાપહાડ.	કુમતિ (ના) નહારીયુ ક્ષી
દરીઓ (ના) અમુદ્ર	જોમ (ના) જોર.	અસખી વીચાર
હોળે (ના) જાહોડા	દાતાર (ના) મખી; આપ- નાર દોલો માણસ	કરણા (ના) હયા મહેર
અયડાતી (ક્રિ) અફગાતી		કષ્ટ (ના) દુઃખ
		સુન (ના) ચેત મજા

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧)

અરે! પ્રભુ તું તો એકજાએ, તે આખી દુનિયાં પેદા કરીએ પૃથ્વી,
પાણી, અને પર્વતોં એ બધું તેજ અનાવું છે. ૧ તારા મઝાના શોભા-
યમાન, સુરજ ને વળી ચંદ્રમા, તે બધાંને તેજ અનાયાંએ, એ તારાં
પ્રભુ મોટું જોર છે. (૨) હમને ખત્રી વાતની સમજાણુ ને હમારામાં બધા
સુણે છે, તેનો પ્રભુ તું જ આપનાર છે. કાંઈ અંડાળ માણસ હાથ; તે

એ બીજા તારા આભાર બૂલી જાય (૩) મોટે દે ધ્રુવર તું કજીઆ લ-
ડાઈ, ટટા જે હોય તેનું મોં કાણુ કર એટલે તે કાહાડી નાખ્ય, ને પા-
પનો મોટો જે નંતાર તેને પણ દુર કર; અને હમારાં બધાં દુખ મટાડીને
સંધળી વાતે હમને સુખ કર. (૪)

પાઠ ૪ થો.

પરગણુ (વિ) પરોપકારી પ-
કદ્યાણી

દેવરા (ના) શુભાર બાજ-
રીના જાડા રોટલા

ભો (ના) બીક, ડા
અધમુઓ (વિ) અડધા મ
રેલો મુદાલ.

દે માડયુ (કિ) બનાવ્યું.

ગમ (ના) તરફ, બાજુ

દયા (ના) રહેમ

વેહેલો (વિ) જલદી,

માંદા (વિ) કાયલી

કુવા (ના) ખાડા

લેવાઈગથો (કિ) મુદાલ જે
વે ચર્મ ગયો.

ઉઠાડવા (કુ) ઉભાકરવા.

દુઃખ (ના) મંકટ પીડા.

છાડયુ (કિ) કાહાડ

મંબાળ (ના) બરદાસ

કદલા (ના) બાચકા ચોડા.

તપેલી (ના) પાનેલી

ટટાર (વી) હાંશીયાર,

રચવા (કિ) ધામ ખાવા

પાઠ ૫ થો.

આથડીઆં. (ના) તમ્મર કાં
કાં

મોહન (ના) કોશીશ

સુઝાં (કુ) રેખનો

પાપુ (ના) અચ્ચા ભાઈ

પતળીય (કિ) ભીજાઈ

ભણી (અ) તરફ

કાઢુ (કી) બહાર આણુ

માર (ના) અવાજ,

કુબી (કુ) બુડી

આચર (ના) મારી દુઆ,

ગરીમ [વિ] કંગાલ

કાચ (ના) બગલ,

ટેકો (ના) આધાર

ખોડંગતો (કુ) જગડતો

છીડતો (કુ) ચાલતો.

જંગડાગી (કુ) ખોડાઉ.

ઉનાવળો (વી) જડપથી

પાઠ ૬ થો.

આય (ના) શક્તિ

બુલો પડયો=રહેતો બીચરી

ગયો;

જંગલ (ના) વગડો, રાન

આડો અવળો (અ) વાંકો

ચુકો આણીગમ

પેલીગમ.

ભટકયો (કિ) રખડયો

ગભંગાઈ (કુ) અકળાઈ

ચોકો ચોક (વી) મોટેસાદે

રોચો (કિ) રડયો

ચોતીયુ (ના) ચોતીયું

ધગચો (કી) તપત થયો.

કટકો (વિ) જરા થોડુ

ચુલુ (ના) ઉપકાર

વગતી (અ) પછી

વગડો (ના) રાન

ચરતો (કુ) ધામ ખાતો

ભેમીયો (ના) બહીતો

પકકુ (વિ) ખરેખર

પાઠ ૭ થો.

જૂટયુ (કિ) જોરાવરીથી

ખુચી લેવું,

મતમુખો (ના) વીચાર

અટકળ (ના) આમરે.

પરોણીગત (ના) પરોણા ચા-

કરી

ધટારત (વિ) બાચક.

ઉજડ (વિ) લોકોની

આય જાનહી તે અવા-

ગરો

પકડો (કિ) ઝાલો

બુમ (ના) સાંઠ; ધાંટો

પાંગળો (વિ) પગે લુલો.

વેળાચર (અ) વખતચર

વાગવાને (કે) બદલો આં.

પવાને.

લંગડો (ના) લુલો લુલા પં
 ગવાળો માલુમ
 મદદ (ના) કુમક
 ટાટીઆ (ના) પગ
 ખમે [ના] આંધ ઉપર
 લગલુ (અ) મુબી
 બલુ (વિ) મારે રૂડ
 ધછતા (ક) ચાહતો
 પાડે ૮ ચે.
 ભાનન [ના] જાંબાનું
 બજામાં (ના) ચણાના લો-
 ટના ખીરામાં મગ
 લા માથે રનાળુ, કે-
 ગાં, બાજુ વગેરે નાં-
 ખીને ઉનાતેલમાં ત
 ણી કાઢેલી ચીજ.
 વરણન (ના) વિસ્તાર,
 ચીરો (ના) ધર્મના લોટને
 થીમાં ચેકી માંહે આ
 ડનું પાણી રેડી લ-
 ચકાજેલું કરેલું તે.
 કમોદ (ના) જીંચીનનેનાચો

આ
 પકવાન (ના) બાડવાન જલે-
 ખી, દહીતરાં, ગેયર
 વગેરે મીઠાઈ.
 વડી (ના) ચોલાની દાળ
 ભાનાળીને વાટી, માં
 હે અ.દુ મરચાનાખી
 ને ચોગટા જ્યાં ખ.
 નાંવેલી ચીજ.
 વડાં (ન) ચોળા કે અડદની
 દાળ વાટીને પતાજા
 જેના આકાર કરીને
 તેલમાં તળી કાઢેલુ
 તે.
 પૂરણપોળી (ના) પડવળી
 રોટલી; વડમી,
 પાપડ (ના) અડદની દાળને
 વાટી માંહે મંચોરો
 મરી વગેરે નાંખી પૂ-
 રી જેવડી બનાવેલા
 ચીજ.
 કચોરી (ના) ધારી જેવું આં

ડવાળુ ખાવાનું.
 ચેવો (ના) ચણાનો લોટ કે
 ધર્મના પરમું-દીને
 ભાનાળીને તેનાં લાંબા તા
 ર કરી ચુંચનાજેલું
 કરેલુ તે
 મુલુજો (કી) ગાંબળજો.
 અતી (વી) ધણી બહુ.
 બાંગીને (ક) વલોવીને.
 ભાતગાત (ના) જાતગાત
 તળા (કી) તેલમાં વધારી
 દુધપાક (ના) દુધમાં ચોખા
 આંડ નાંખી પાક ક-
 રેલા તે.
 લાડ (ના) બાડવા.
 માર (વી) મારો.
 કંમાર (ના) ધર્મના છેકઝી
 હા મીણા કરકા
 કરી પછી તેને ગો-
 ણ કે આંડના પા-
 ણીમાં પાકે છે તે.
 રવાદ (ના) લેજેલત.

(કવિતાની સમજૂતી). (૨).

હમે આને બચારે જે જમણુ જમ્યા, તેની વાત તમે માંબજો, કમો-
 દના ચોખાને જાત કીધો હતો, અને દાળ ધણી મગ બળી હતી. (૧)
 દહીમે વલોવીને બડી છાશની કદી કીધી હતી, અને માંહે મારી વડી
 નાંખી હતી જુદી જુદી જાતનાં શક તળ્યાં હતાં, અને બાસુદી પુરીને દુ-
 ધપાક કર્યાં હતાં. (૨) વડમીને લડવા મારા હતા, ને વડાં કચોરી ને કં-
 માર કીધો હતો; બજામાં તળેલાં ને મારી બાજુ કીધી હતી, ને ચીરો
 મારો ને રોટલી બનાવી હતી. (૩) પાંચે પકવાન કરેલાં તે જમતાં જમતાં

ધડી મઝા પડે; ને વડાં પાપડ સેવો મારી હતી, ને તમેલા અણુનો રવાઠ
ધણો શરો હતો. (૮)

પાઠ ૬ એ.	પરમ (વી) મારી.	કાયર (વી) હેરાન.
આંખા (ના) ફેરીના ઢાડ.	પાઠ ૧૦ એ.	હરતા (વી) રચીર રહેત.
મન્વા (ના) નાની કુમળી ફેરી	મા આપ (ના) માતા પિતા	પુરો (ના) બગબર.
ઠાણીઆ (ના) તરકારી વે-	માત તાત.	બુલો (ના) ચુકો.
અનારો; પરતાગીઆ	આમા (ના) હુકમ.	ઠામ ઠામ (ના) ડોકાણે ડોકાણે
આઓ (ના) પાકવા પર આપે	નંગાળ (ના) અન્દાઝ.	અચકાપ [ફી] અટકે; આ-
હી ફેરીઆ	ધર્મ (ના) કરજ કામ.	ચોઆપ.
ટોપલ (ના) વાગની છાલની	પડ (ના) ઉપકાર.	શ-માતો (કો) લજવાનો
બનાવેલી મોટી ટોપલા	મોગવતું [ફી] વાપરવું ફેડી	આગમ (ના) સુરતી.
અ કુમ (ન) બીન રેમાદાર	લેવું.	બેફિકરાઈ (ના) બેપગવા.
ફેરીની બનાવ.	બદલો (ના) પડ.	મેન્ના (વી) ધુગવાળા.
થી (વી) હાદયા વગરનો.	આભાર (ન) ઉપકાર.	મઝ (અ) જલદી.
સુગ (ના) મુળીઆં જડ	ભુડા (વી) અરાખ.	વર્ગ (ના) હાર કલામ.
થડ (ના) મડનો વચલો એ	માનવી (ફી) પાળવી.	દરકત (ના) અક્ષર
બ ભાગ.	નાર નરજ (વી) નાર નહાર.	બેવકુફ [વી] મુર્ખ.
ડાગાં (ના) ઢાડની મોટી	આડુ (વી) વાકું ઉલટું.	અચકાપ (કો) પડે; ત્રીકાપ
શાખા.	રળીને (કો) પેદા કરીને	પડે (વી) જાતે; પોતે.
ડળીઆ (ના) ડાળામાંથી	માન (ના) આખર.	કડો (વી) નહારો.
ફુટેલી મોટી શાખા.	કેંદરયાં (ફી) મોટા ક પાં.	મન (ના) ચિત.
પાંદડાં (ના) પાંતરા.	પઠ્યું (ફી) અમ્યું	છુટી (ના) રજ.
મોર (ના) આંખાના કુલ.	પડા (વી) બુઠાં; જઘક.	વાટ (ના) રાહો.
પુરાં (વિ) ફિકાં.	હેત (ના) ખાર.	નડે (કો) કાયર કરે.
છણ (ના) પડ.	વેળા (ના) વખત.	મરતી (ના) તોફાન.
કઠણ (વી) સખત	પગવવા [ફી] કાયર કરવા	ફળિત (વી) બે હુમત.
અચાણાં (ના) આયણાં.	ફખ રેવું.	પાઠ ૧૨ એ
અરે (વી) સખત ધણો.	પાઠ ૧૧ એ	ચુરુ (ના) મહેતાજી.
મળી (વી) મીડી.	નકારો (વી) અગમ	મમીનાંજ (ના) સંધ્યાકાળ
બટકેલી (ફી) ટંગાએલી.	પરખવું (કો) જાણવું.	પાપ (ના) પગ
બખર [ના] મોઢું.	બેફિકર (વી) ચીંતા વગરનું	લવારો (ના) બકબકાઈ

ગવાળો (ના) અચકો છાપ	ધુત્તે (ત્રી) થર થર; કાંપે.	લેખણો (ના) કલમે
પોથી [ના] ચોપડી.	જોડણી (ના) અક્ષર જોડવા	ધેલી (ના) નાદાન ઊકરી.
લીખ (ના) જી, જુનાં ઇડાં	નું કામ.	લેખીએ (ત્રી) જોઈએ.
આપ (સ) પોતે, જાતે.	અતીથે (ત્રી) ધણીજ.	લુગડાં (ના) કપડાં.
ધારે (ત્રી) માને વીચારે	ચિંતા (ના) શીકર	
ધારો (ના) કાયદો.	ચુક (ના) ભુજ.	

(કવિતાની સમજૂતી.) (૩)

જે નહારો નીશાળીએ હોય તે નિશાળમાં બધા ઊકરા આવી રહ્યા પછી પોતે આવે; ને બીજા મૈ બેસી રહ્યા પછી પોતે બેઠે, મેહતાજી જે ધારા પ્રમાણે ચાલવાને કહે તે પ્રમાણે ચાલે નહી, તો તે નહારો નિશાળે જોઈને શું સીખવાનો હતો, (કંઈજ નહી.) (૧) તે નહારો નીશાળી-આને માંજ પડે કે સુતાનું મન થાય, પછી પાઠ વાંચતાં પોતાના પગ થર થર ધુલ્યા કરે; લખવા બેસે તો લાંબેશ લાંબેશ પારે, ને ભણવા બેસે તો બકબકાટા કરશે જાય; તો તે નહારો નીશાળે જઈને શું સીખવાનો હતો. (૨) શબ્દોગી બરાંબર જોડણી પણ તેને આવડે નહી; ને મનમાં ધણી શીકર નહી, તેથી ધણી ભુલો તેને પડે, કલમે ભાગીને બધી તે એકઠી કસ્યા કરે. તો તે નહારો નીશાળે જઈને શું સીખવાનો હતો. (૩) તેના ધુજવાળા હાથથી ચોપડી પણ મેલી કરે, જેમ કોઈ ગાંડી ઊકરી હોય, ને તે બધું એકઠું કસ્યા કરે તેમ તે કરે, તેના લુગડામાં આપણે હજારે જી જોઈએ. તો તે નહારો નીશાળે જઈને શું સીખવાનો હતો. (૪)

પાઠ ૧૩ મો	કર્મ (ના) નસીબ, કાપ.	પરોપાલ=શાસ્ત્રી શીખ
આરો (ના) પાગ; ઊરો.	કાઠ (ત્રી) આણંદ.	માણ.
માંકડો(ના)રાતામાંનોવાંદરો	વડી (ત્રી) મોઠી.	મુગી (ત્રી) માંભળી.
ચંગ (ના) ચોખ્ખા.	આગકો (ના) અચ્ચાંચો	ખુબખારે (ત્રી) ધણોનહારો.
પીતા (ના) આપ તાત	ટાળો (ત્રી) મુરીદો.	કુટ્યા (ત્રી) કુટલો, અબા-
પ્રકાશનું (ત્રી) તેજ કરવું.	કચી (ત્રી) કંઈપણ.	ગીઓ.
માતા (ના) મા, માજી	વઢે (ત્રી) જડે.	પારો (ત્રી) વાહલો.
રૂપ (ના) કાન્તિ.	આડામ્રે=આડી આજુએ.	જોર (ના) બળ.
પલ (ના) ઊકરો.	પુર (ત્રી) બરાબર.	શીક (ત્રી) બરાબર.

હાલો (વી) અમમો.

ભીખીને (ક) ભીખમાગીને

(કવિતાની સમજૂતી.) (૪)

તે નહારો નીશાળીઓ કંઈ વત માંડી કે તેમાં તૈયાર એટલે વાતો કરવા માંડી જાય, તેથી અચ્ચાંચો તમે તે નહારાની અંગત મુકી દેઓ એમ કરશો તો કશી વાતનો છંદો તમારો આવવાનો નથી, તો તે નહારો નિશાળે જન્મને શું શીખવતો હતો. (૫) તે નહારો ખીખ જોડે લડે ને વઢયા કરે કે ચ્માડી બાળુએ પડે, પછી તેનું ખર ડોળ તે જાણીએ આવે; તેને કોઈ આશી શીખામણુ દે તે કડવી જોર જોવી લાગે. તો તે નહારો નીશાળે જન્મને શું શીખવતો હતો, (૬) તે નહારો કાનમતનો કુટેલો નિશાળમાં મોહતાજને પણ કાપર કર્યા કરે, ને નીશાળમાંથી છુટે ત્યારે વાંદરાની પેંડે કુદડો મારી દોડયો જાય. પછી તે છાકરો મા આવને પણ વહાલો લાગે નહી; તે તે નહારો નિશાળે જન્મને શું શીખવતો હતો, (૭) તે નહારોને ધણા જોરથી (પકડીને) નશાળમાં લાવ્યાને ગાંધી, તોપણ તે ખરાખર શીખવાનો નહી ને મુરખોજ રહેવાનો; પછી ભીખ માગીને પોતાનો ગમે તેમ ગુજારે કરે, તો તે નહારો નિશાળે જન્મને શું શીખવતો હતો. (૮)

પાઠ ૧૮ મો

કમાયો (કા) પેદા કીયો

પત (ન) પ્રતીજ પારે શો

આટું (ના) કરાર વેચાણુ

નો અંદાજરત.

ઉત્તરણી (ના) મજાગાની છ

આકાવ

કને (અ) પાસે શોડે

બાજક (ના) અચ્ચુ

હુચ્યા (ન) ડોળા.

છતરયો (કો) ઠગ્યો.

વિધામ (ના) બરોસો.

જુકુ (ના) ખોડુ.

ઠગ્યો (કો) છતરયો.

કાળુકર=મા છુપાવ.

ઠગ (ના) ઠગારો છુતારો

હરામ (વી) અધનમ.

જન્મ (ના) જન્મગાની.

કજેતી (ન) ગેર આખર

માં (અ) નહી.

જતનય (કિ) ઠગાય.

મુલીયયો (કિ) વીનરી ગ.

યો.

નફો (ના) કાયદો હાંગલ

પાઠ ૧૫ મો.

દેવ (ના) પ્રભુ પરમશર

ગાડવાન (ના) ગાડી વાળો

ગાડીહાંકનારો

ખંત (ના) એટક.

વગડો (ના) વન જંગલ.

કેદમ (ના) ધંધો વેપાર

ચીકગો (વિ) ચીકાશ વાળો

ચોટી જય એવો.

ચોટી (કિ) વગગીઆજી

વાટ (ના) રાહ.

રોધ (કિ) રડી.

વિતાંતી (ના) કાલાવાલા

માહાયે (ના) મદદ

વાણી (ના) વાચા

મરખ [વી] એવકુક.
 ટેકો (ના) આધાર
 આગસુ (ની) સુરત
 આશરો (ના) મદદ
 જોડી કાઢેલી [ક] બનાવટ.
 ની, બનાવેલી.
 બરોશો (ના) વિદ્યાર
 પંડેજ (વી) પોતેજ.
 આધાર(ના) આમરો.
 ધરજ (ના) દરકાર પરવા.
 યુનો (ના) અપરાધ
 આઝા (ના) હુકમ
 મેહનત (ના) શ્રમ, ઉદ્યમ
પાઠ ૧૬ મો.
 કેળ (ના) કેળાનું ઝાડ
 તાપોટીઆં (વી) આમટી.
 આં, બાંખાં જડી છાલ
 નાં
 એનેરી (સી) ચોત્રાર લાલ
 તથા લીલી છાલનાં
 મથાળે (ના) ઉપર ટોચે.
 આમુપામ (અ) આમુ આ
 જુએ.
 જયો (ના) જુમએ
 ફળેઢે (કી) ફળ આવેઢે
 પીંજા (ના) ફળુગા
 લુમ (ના) કાતરો
 ફુંકી [વી] થોડી.
 સુદત (ના) વખત.
 મેવો (ના) ફળ.
 આશને (ક) રાંધીને.
 ફરાળ (ના) પ્રતમાં આવા.

નાં ફળ વગેરે ફળ આ-
 વાતે.
 મુખ્ય (વી) માટી.
 જલુમ (ના) સીજવરતુ.
 રેગા (ના) દોરો
 રેવાદે (ના) લહેજતમાં
 અરેમાન=આખુવરતુ.
 કોહોવાં (ક) કોહીજતાં મ-
 બતાં
પાઠ ૧૭ મો.
 નીળ (ના) કાળા દીલવા વાં
 દરા.
 કાકુ (ના) શરીરનું કદ
 પવલુ (ના) જમ આલુ
 ગરમ (વી) તપવાળા
 જત (ના) તરેક.
 કીચે (ના) મરીરે
 માંકડાં (ના) રાતામાંનાં વાં-
 દરાં.
 કુદવાનુ (ક) કુદકોમારવાનું;
 છબંગ મારવાનું
 ફાળ (ના) કુદકો છબંગ.
 વચગી (ક) બાઝી.
 લાગ (ના) દાવ
 ગંધિલુ (ક) આફેલુ,
 મન્ય (ના) અનજ.
 પાળી (ક) પોષી અવડાવી
 પીવડાવી.
 ધાટ (ના) આકાર ડોળ.
 મળતો (ક) મુરઝો
 મેટો (ના) ટાપુઓ.
 મરડી (ના) નાનુધર

વાળ (ના) બાળ
 અજાણ્યો (સી) એળખાણ
 વગરનો અતંરાળી.
 આધેથી (અ) દુગથી
 બુલમાં (ના) મફલતમાં.
 જંગલી (સી) રાગમાં રહે
 નારો રાળી.
 વિલાયત (ના) અંગરેજી
 કોનો દેશ.
 ખારવા (ના) ખલસી
 દળીગથો (વી) મળી મથો
 મિચારો (વી) આપરો.
 મંબાળીને (ક) પરદાશલ-
 હને મચલીને
પાઠ ૧૮ મો.
 ખોદે તે પડે=આપણે કાઢનું
 બુક કરવા જઈએ તો.
 આપણું જમાકુ થાય.
 ધનત (ના) નીટા જનર
 ગીધ (ના) લાહી માંજ આ-
 નાકે માટુ પક્ષી.
 નમરશેઠ (ના) શહેરનોશેઠી
 ઓ.
 માલ (ના)મલમતા; બંડો-
 લ પાણી.
 વેહેલી લેવાને (ક) બાગ
 પાડવાને.
 ઝાડી [ના] નાનાં મોટાં ઝા-
 ડ એક બીજે ઝાડ સાથે
 આવી યુક્ત જીવુ બને
 છુ તે.
 તરત્ર [ના] સોસ

વેડી (કી) ખંખી મહી.
 િરાતે (ના) ચેનથી.
 ગમી (કી) પંડે પડી.
 ઉઠુશ (કી) આપો.
 તાલિવાત (વી) પૈમાદાર.
 કપાલે (ના) નસીયે.
 કંદોઈ (ના) મીઠાઈ બજી.
 આ વગેરે વેચનારો.
 મીઠાઈ (ના) કોઠી મુખડી,
 (ખરખી, પેડા વગેરે.)
 ઝેર (ના) નખ, ઝોમલ.
 ખુશ (વી) મગત.
 મોત (ના) મરણ.
 મડા [ના] લાન; લોથ
 ફોલી (કી) કોતરી, ફોડી.
 કહેવત (ના) કહેણી કાઠા-
 હી.
 ચોરની મા ચડાજેનય=ચો
 રનો માલ ચંડાળને હા-
 થયરે.
 પપી હાથ ધમંતા જનય=પા
 પી લોડો કાંઈપુ-પદાન
 કપો વગર હાથ ધમંતા
 મરી જનય.
 ચંડાળ [વી] પપી; દુષ્ટ
 ધમંતા (કી) ધમતાં, ધમ-
 ડાય.
 પા ૧૨ મો.

ભીંત (ના) કાદવનો કંગો.
 જઈશમાં=જઈશ નહી.
 ઉકળતું (વી) ગરમ થતું.
 મહાખાટું (વી) ધણુ ખગ
 બ. ખડુ નહાર.
 માનવું [કી] કહ્યું કરવું.
 કબૂલ કરવું.
 ઉગચું (કી) બચું.
 શીખામણ (ના) ભોધ, કા-
 પદાની કહેલી વાત.
 મમજીને (કી) જાણીને.
 હમવા (કી) ડીડીવારા કરવા,
 હાંસી કરવા.
 ડોરી [ના] ધરડી ખપરી.
 ફિકર (ના) ચીતા.
 અકકલ (ના) બુદ્ધિ.
 પુંજી (ના) ગાંઝડો.
 ડાહી ડાહી (વી) ડાહાપણ
 બરેલી.
 ટેવ (ના) ઝો, આદત.
 ચર (ના) મે કડાવાળું તાં
 ખાનું કે પીતળનું વામ-
 ભુ.
 કોની (વી) ગરમ.
 વરાળ (ના) ખાફ.
 તમર (ના) ચકરી.
 મુરખાઈ (ના) મેવકુંકાઈ.
 માની (કી) કબૂલ કરી.

વણે (ના) હાલ, હવાલ.
 નાદાન (વી) અણમગજી,
 થોડી બુદ્ધિનુ.
 કડવી (વી) નહારી.
 ડાહ્યાં (વી) શાણાં.
 મજી (ના) હરજા.
 પાઠ ૨૦ મો.
 વિનામણો (ના) વિના પાણી
 નો દેગડો.
 ચોટ (ના) દાવ.
 ડોલવું (કી) હાલવું કુણવું.
 તરકાળ (અ) તરત.
 અંજઈ (કી) તમરખાઈ.
 વિનય [ના] નાચ.
 મુખ (ના) મોઢોડ.
 પ્યારા [વી] વાહાલા.
 પામ (અ) પાચે.
 ઉકળે (કી) ગરમ થાય.
 ચુકે (કી) બુલે.
 જીવ (ના) પ્રણ આત્મા.
 જોખમ (ના) નાશ થવાની
 ધારતી; ઝંકટ.
 બુદ્ધિયાળ=થોડી અકકલ.
 ડહાપણ (ના) રેખી, ચતુરાઈ
 વેરેમ (ના) શક.
 મોલ (ના) શુદ્ધ.
 ચાલ (ના) ચીત.
 હાલ (ના) હવાલ.

(કવિતાની સમજૂતી) (૫).

એક માખીએ મોડે થઈ મોલાને કહ્યું કે હું મારા વાહાલા ખચ્યા
 ન્યાં મુખી કું જઈને પાછી આવું ત્યાંહાં મુખી તું ઉડીને જાયે આકાશમાં.

જનું નહી. (૧) ત્યાં ઉના પાણીનો દેગડો ઉકળે છે, ને તેની પાસે જો કોઈ જાય, ને એવામાં તેની કાંઈ નજર ચુકી તો તે વખતે તરત તેનો જનન જતો રહે છે. (મોટે પુ' ત્યાં જઈશ નહી.) (૨) એવી શીખામણુ બચ્ચાને ઘઘને માળી તો ઉડી ગઈ. પણ બચ્ચુ નાદાન બુદ્ધિનું, તેથી તુરત તેના મનમાં એ બાબતનો ધોલાટ કરવા લાગ્યું. (૩) તે બચ્ચું મનમાં વીચાર કરવા લાગ્યું કે ઘરડા માણસો વહેમ ધાલને ઘણી વાતો કરે છે. પણ આપણે ઉડાને પાછુ આપું, તેમાં તે હું શી રીતે મરી જઈશ? (૪) એવો મનમાં વિચાર કરીને તે બચ્ચું ઉડી ગયું. ને તે પાણીના ચર કે દેગડા પાસે પેહિચ્યું, તેવું જ પેહિચનાવાર તે તમ્મર આઈને તેમાં પડ્યું કે હું મરી જવનું એમ જાણ્યું. (૫) પછી તે મરતાં મરતાં બાધ્યુ કે, જે છાન્ડાં આવી ચાલ ચાલે. મામાપનું કહ્યું માને નહીં ને પોતાની જીંદ ચલાવે, તેના આવા હાલ થાય. (૬)

પાઠ ૨૧ મે.
માયો (વી) ખરો, માયા
બોલો.

વરગ (ના) મરખુ શીખ.
નારા છાદરાની હાર.

ભોગ જોગે (અ) એકાએક,
કોઈ મને.

નંખર (ના) આંકડો.

સાંબરનું (ક) વદ આપનું.

અગાણતાં (અ) એસીના;
અગાણપત્રે.

ધરો (ના) કાવદો.

તોડે (કી) અમલમાં નહી
લાવ.

નાની મરખી (વી) નાની જેવી.

વજગાડી (કી) બઝાડી

ચરત (ના) સુત, દયાન.

બુદ્ધો (કી) મીઠરયો.

છુટ્ટું (વી) જુદું નોખુ.

જવાબ (ના) ઉત્તર.

નીચુધાલી=શરમાઈ.

કેમરીશ (કી) વધારીશ.

પાઠ ૨૨ મે.

ટેગલ (ના) લખવાના મેજ.

નાંગરયાં [કી] યાદ આપ્યાં

જાતી (ના) હીમત.

માયું (ના) ખર.

માહેળ (ના) મહેરબાન.

રજ (ના) પરવાનગી.

મક (ના) કોમા.

કદાંબી (અ) કદી. કબૂ.

જાતી (વી) છુતી.

ખરેખર (વી) માયેમાયું.

માનવ (કી) કબૂલ કરવું

અગાઉ (અ) પહેલાં.

શિરમ (ના) લજ.

વચાર (ના) મનશુબા

ફોકટ (વી) નકામા.

ખીરજ (ના) હીમત

ત્યારકેડે (અ) ત્યાર પછી

પેહેલાં (અ) આગળ.

ઉધાડી (કી) ખાલી.

પડપુછ (ના) તજવીજ.

પાઠ ૨૩ મે.

આગ (ના) તોડિમત.

નવાઈ (ના) અચરત.

નવ (અ) રોજ.

વાંક (ના) તકસીર.

વગરપુછ=પુછવાવિના.

સુઝે (કી) જીભાય.

માહેમાહે (અ) એકબીજા

અરમપરમ.

નકકી (અ) અચિત.
છુટવાની (કિ) છોડવાની.
પકડાયો (કી) ઝલાયો.
ખરો (વી) માયો.
ઉતરયું (ક) ગયું.
ચાલ (ના) ચાલચલગત.
આખરું (ના) ધન્યત; માન
વખાણુ (ના) તારીક.

પાઠ ૨૪ મો.

પંચત (ના) ચુકાદો.
પદલાં (ના) છાપડાં.
આવકાર (ના) આદર માન,
અદરબાવ.

અચક્ર (ના) ડાક.
ન્યાય (ના) ધનમાફ.
ધનશાક્ર (ના) ચુકાદો.
લાજુડ (ના) તાજવાં
કરગરી (કિ) કાલાવાજા
કરી, દલગીર થઇ.
વહેંચતાં (કિ) ભાગપાડતાં
વઢીપડી (કી) લઢીપડી.
વઢવાડ (ના) લડાલડી.
વાંધો (ના) તફાર.
તોડ (ના) નીકાલ.
વાજખી (વી) અદલ.
કરી (વી) કાંઠજરાપણુ
કટકા (ના) ફૂકડાં.
નમ્યું (કી) નાચેગયું.
અમજી (કી) ચેતી.
ખાઈઆ (ના) ખેરેનો.
ધીરજ (ના) મજબૂતી.

રાહિ (ના) રીતે.
છુટકો (ના) નીકાલ.
જાગે વળગે (કી) પહોંચે
ગટ કરી ગયો=ખાઈ ગયો.
ઠાવકુ (વી) ડાહ્યું.
ઉપાય (ના) ધંજાજ.
સુંખેથી (ના) મઝાથી.
ખેલશક (આ) નરખે.
જડમ (ના) ટટો.

પાઠ ૨૫ મો.

પ્રાણી (ના) જીવવાળા પશુ.
જનવર.
ખુદો (ના) ચુરેચુરા.
પશુ (ના) ચોપગાં જનવર.
અટકચાળાં (વી) આડાંઅ-
જવીલાં.
પખી (ના) પક્ષી.
માછલાં (ના) નાના મછ
ઉન (ના) ચેટાના ખાલ.
કપાં (કી) પેદાકાપાં.

મળતો (ક) મરખે.
ફેર (ના) તફાવત.
વાસા (ના) ખાલવાનું ભાન
મજી (ના) ધંજા.
ખંડી (ના) બંદન-
મુદ્દાં (અ) માથે
હરકત (ના) અડચણુ

પાઠ ૨૬ મો.

રૂવટી (ના) જીણાખાલ
રૂવાળા (વી) શોખાવંતા
જાન (ના) ભાન, અમજણુ,
અન (અ) અહુ, ઘણું,

મુંવાળા (વી) કુમળા, નરમ
ઘટ (વી) જડા.
આછા (વી) થોડા.
લીજા (વી) માફ, પાલીમ.
ચટપટાવાળા=કાખરચોવા.
ખરી (વી) ખાચી.
ઝાલવાના (ક) પકડવાના
સીધાં (વી) પાધરાં.
ઠાંકણુ (ના) કવર.
નરજવાર (ના) પેદાકરનાર,
(પરમેશ્વર.)

પાઠ ૨૭ મો.

હેત (ના) પ્રીતી, પ્યાર.
હથોડો (ના) લુપચ્છું લોહા
ગુટીપવાનું હથિયાર.
અનર્થ (ના) ગુસ્થાન.
પ્રભુ (ના) ધંજર.
મુવાળો (ના) ખાલ.
શુળી (ના) ફાંસી.
ગલોલ (ના) ગાફશો.
નમરી (વી) દયાવગર.
અમે (ના) વખતે
અમે (કી) ભાટકે.
દયા (ના) મેહેર.
તજી (ક) છોડાઈ.
દમે (કી) દુખ દે.
પરોવી [ક] ધોચી.
કાંગો (આ) ગણી તો.
છોડે (કી) મુકી દે.
અર્થ (ના) મતલબ.
અકકલ (ના) બુદ્ધિ.
આગ (ના) રૂવતા.

તળે (ત્રી) મુકીદેઓ.
ડરી (ક) ખીલીને.
ધારા (ત્રી) વીચારા.
પ્રેમ (ના) હેત.

કુળ (ના) વંશ,
કક (ત્રી) કોષક.
કાંસો (ના) કપળો.
તરકડનાં (ક) તરકડીઆં

ખાનાં.
બાળે (ત્રી) જુરે.
પાપી (ના) દુષ્ટ માણસ.
ચિત (ના) મન, ધ્યાન.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૬)

કોઈ વખત જ્યારે જનવરનું મન જમે છે ત્યારે તે ગમે ત્યાં ફર્યા કરે છે, તે વારે કોઈ માણસ તે ખીચારા પશુને શુભમાં ધોતી નિર્દેશપણે દુઃખ દે છે; કે નહીં તો પછી તેનો પગ તોડે છે ને ઊંડી મુકે છે કે નહીં તો તેની આંખ ફોડે છે, કે નહીં તો તેને જોડાવતી માર મારે છે ને પછી હાથોડાવતી શુભમાં ઘટી દે છે; એવું ગુરુશાન મતલબ વિનાનું ધણું કરે છે. જેમકે જુદા પગરનો માણસ કાડના શુભમાં આગ મુકીને તેને બાળી મુકે તેમ; માટે હાથરથી ખીડીને ગમે તેવાં પાપ કરવાં મુકી દેઓ, ને પશુઓ ઉપર ખાર રાખવા વિશે પરમેશ્વરને હેતથી યાદ કરો. (૧) કોઈ માણસ પશુના પગને પાંખોને પકડીને તોડી નાંખે છે ને પછી ખુશી થઈને જોવાને તેને ઊંડી દે છે; વળી કોષક નો બાલથી કાંસો ધ.વે છે ને પછી તે પશુના હાથ પગ તરફે છે તે જુલું છે; તે શુભી કાટાની મોય જેવી રોય છે તે વગર ઘાથી હાથે વતી ધોતી દે; પછી ઉપર જે ગેફલુ ફેડે છે તે દુષ્ટ માણસ મનમાં જરા વીચાર કરતો નથી કે રખેને એને દુઃખ થવું હશે! (૨)

પાઠ ૨૮ મો.
વેચ (ના) આટો.
મશકશી (ના) મનક.
માદર (ના) આદીની જાડી
ખીંડાડી.
આરવું (ત્રી) નાંખવું.
મકળે (ના) મંચો.
જોડેલી (ક) બનાવટની.
તરતળ (અ) પ.ધરો.
મજે (ના) રમજ.
અચ.જ (ના) તવાઈ.

કપામ (ના) રૂનાં કાડ.
હીચકા (ના) મોલા.
મોખલી (ના) માંધી.
માડું (ના) ટોણું.
હીચવા (ક) હીચકા ખાવા,
મુખવા.
મોળીઓ (ના) મુખલી માં-
મકીઓ.
ઠગલા (ના) ગંજ,
ચરખા (ના) કપામ પીઠવા.
નના ફેડીયા.

કપસીઆ (ના) કપામનાં બી
જુરા (ત્રી) નોખા, જુરા.
રાખવા (ક) ચાંપવા.
ચગદાધને (ક) કચડાધને;
છુંદાધને.
ટાટ (ના) મેલનું કપડું.
કરયા (ક) તાણી કકડીને
ખાંચા.
જળીઆં (ના) ઝીણાં ઝી-
ણાં ખાંડાં.
પાઠ ૨૯ મો.

ગુંગળાવું (ક) અકળાવું;
 મળરાવું.
 કાંતવું (કિ) લાંબા કાચા
 દોરા કરવા.
 વેઠવું (કિ) એકવું.
 આટી (ના) સુતરનું ગોળ
 ચુંચણ.
 તાંત (ના) બકરાના આંત-
 રડાળી દોરી.
 વેપારી (ના) રાજગાર કર-
 નાર.
 પ્રહારી (ના) રૂના ગાળાને મ-
 બીથી વાળી લાંબો આ-
 કાર કરેલો તે.
 વચુકર (ના) માળવી.
 મગમકું (ના) મહવાર.
 રંગરેજ (ના) રંગારા.
 સુતરીઓ (ના) સુતર વેપા-
 રી.
 કથુબી (વી) રાતી.
 અથડાતા કુટતા (ક) અક-
 બાતા બીકાતા.
 ગુંગળાઈ (ક) અકળાઈ.
 અંતે (અ) છેલ્લે.
 વારો (ના) વખત.
 પીંજરા (ના) રૂને તાંતવડે
 માફક નારો લોકો.
 પીંજ્યા (કી) માફકીયાં.
 પાંદા (ના) બાકડના કુત
 કાતા ચપટા.
 માળ (ના) બાકડાનું પચુવા-
 નું ઓળર.

આકાર (ના) ડોળ.
 નીરાંત (ના) ચેત, મુખ.
 પોત (ના) કુમાર.
 ગમ્યું (કી) પમદપડ્યું.
 ચરત (ના) ચુરત; કોમ.
 પાઠ હંમેશાં.
 ઓળખાણ (ના) પીછાન,
 ઓળખ.
 યજકાટ (ના) ઝગકાટ.
 ઓચાંતુ (અ) એકાએક;
 એકદમ.
 ચાંચવો (ના) કાદાળી જેવું
 લોહાનું હથિયાર.
 જાણીએ (કિ) ઓળખીએ.
 ઝણઝણાટ (વી) બીગું; ઝી-
 લો.
 અવાજ (ના) માદ.
 મળરાવો (કી) અકળાવો.
 એકાદ (વી) એક.
 જણ (ના) માણસ.
 કાળ (ના) વખત.
 મરખો (વી) જો.
 હાથહાથ (અ) અરેઅરે.
 અજવાણ (ના) ઉજમ.
 બીયાબીબ (વી) બંબ દેના
 કે; એક પછી એક.
 પાઠ હંમેશાં.
 બગડી (ના) હાળકી.
 ચીપ (ના) નાની પાટ
 કાનસ (ના) રેતરડી.
 જતરડો (ના) કાણાવાળુતા.
 ર એંચવાનું લોહાનું હ-

થી આર.
 વેષ (ના) પોશાક બદલીને
 કાઢવા જેવું ડોળ દેખા
 ડવું.
 ચપટા (વી) એક પાછેથી એ-
 રેના.
 મુશ (ના) ધાતુ ગાળનો મ
 ચો; રેચી.
 ભાઈબાઈ (ના) દોસ્તદાર.
 નોખા (વી) છુટા.
 બાંધી (ના) દેવતાને આટોચ
 લો.
 તપાવી (ક) ગરમ કરી.
 ભાઈબાઈ (ના) દોસ્તી
 લપેટી (ક) ચીટાળી.
 રૂનેહ (ના) પ્રીતી.
 ઝાડયા (કી) મુકયા.
 એરણ (ના) જેના ઉપર ટી-
 પેડ તે ધરવાળું લોહા-
 નું ઓળર.
 ચપડીને (ક) ટીપીને.
 હીર (ના) રેશમ.
 ધીરકી (ના) કમચ કે રમમ
 લપેટવાનું બાકડાનું ઓ
 ળર.
 આમળે (કી) વળ દે.
 બદલાઈ (ક) ફેરવાઈ
 રાચ (ના) વણવાનું બાક-
 ડાનું ઓળર.
 પાઠ હંમેશાં.
 નિદેશ [સી] પાતકી.
 અપભ્રંશ (ના) અરાધ્યુ-

ભુ, ખરાબ ટેવ.
 મહાહ (ના) વીચાર.
 જુઠાણુ (ના) જુઠું.
 માહા (ના) માટું.
 નીચ (ના) હલકા.
 ખીંકાર (ના) તીરંકાર.
 હરેક (ના) ગમે તે.
 જોગ (વી) લાયક
 ગુકશાન (ના) હાની
 વાક (ના) યુનો, તકસીર
 ઠાંકવાને (ક) છુપાવવાને
 માટું (વી) ખરાબ.
 મતલબ (ના) પેચ, અર્થ.
 નાનોસુનો (વી) જરાક ને
 ટલો.
 હરખાતા (ક) ખુશીયતા
 ઉધાડો (ના) ખુદલો.
 સ્વભાવ (ના) આશીઆત,
 પ્રકૃતી.
 સુપ (વી) મુગાં.
 ધુણુવીને (ક) હલાવીને
 ઇશારત (ના) નીચાની.
 ઉતારવી (કી) ઇસવની.
 છેતરવું (કો) ઠગવું
 પાઠ ૩૩ મો
 સીકું (ના) વામણુખરવાનું.
 જાળીવાણું યુથેલું દોર.
 ડાનું યુજી.
 તકાવું (કિ) ધારી રહેવું.
 છલંગ (ના) ફલંગ.
 માંચી (ના) લાકડાની પીઠ
 વગરની ખુરશી.

અંગારા (ના) દેવતાના મ-
 જાગેલા કોયલા.
 માચવવું (કિ) મંબાળવું ત-
 પાનવું.
 વામ (ના) ચોરમ.
 મકતી (ના) જોર.
 મોડમ (ના) મુગંધ.
 ખચેડી (ક) આધો કરી
 ક ન (ના) કોરણુ
 કપાર (અ) કહ જગોએ
 ગારે (ના) માટી.
 પેડમ (ના) ચક.
 ખાજો (ના) ભાર
 પાઠ ૩૪ મો
 કિંગારવું (કી) અચાવવું,
 આકાર (ના) ડોળ.
 ખુશામત (ના) કાવાલા.
 ફેર (ના) તકવત
 અનલણું (વી) અતરાપી,
 પારકું.
 ધણી (ના) શેઠ.
 ચેતાવે (કિ) જાણુ કરે.
 દોરી (ના) દોરવવી તે.
 વર (ના) વાઘના જેવું લો-
 હી, માંચ ખાનાર જ-
 નાવર.
 યુણ (ના) કાયદો
 ખરદામ (ના) મંબાળ.
 મરમ (વી) શારી
 જન્મથી (ના) જન્મત્યારથી.
 ફરકુરીયા (ના) ફતરીનાં ખ-
 ર્યાં મિટીલા

બહાલાં (વી) ખ્યારાં.
 એકાએક (અ) એકકમ
 ભિગા (વી) એકઠા.
 પાઠ ૩૫ મો
 ધાવલ (વી) જખમી
 કાપણી (ના) ધામ તથા અ-
 નાજ કાપવાનું કામ
 હોજ (ના) પાણીનો કુંડ, પા
 બીની ટાંકી
 ધોરીતમ (ના) ધોરીરગ
 દહા (ના) અતઃકરણુ
 દાતરફ (ના) ધામ તથા અ-
 નાજ કાપવાનું વાંકું લો
 ઠાનું હચીયાર.
 મુઠ (વી) ડોઠ
 ગાવચેતી (ના) અખર ઘરી
 હોંશીઆરી.
 કપાથો (કિ) વઢાથો
 ધા (ના) જખમ
 જખરો (વી) ભારે
 ધડધડ (વી) દડદડ
 સોટે (ના) રસ્તે
 દાખાણુ (ના) દાખાણુ
 જોનાવર (વી) જખરી
 ચંચળ (વી) હોંશયાર
 મરણુ (ના) મોત
 ધરતો (વી) લાયક
 તરતજુદ્ધિ=ધરતો ઉપાધ, જ
 લરી મુજો એવી અકકલ
 પાઠ ૩૬ મો.
 અનાજ (ના) ધાન્ય
 મુખ (વી) ધણું માટું.

સાંઠા (ના) અનાજના ઉભા શોટા.	આમપામ (અ) આસેપાસે; ચોસેર	માજ (ના) મામાન માનવી (ના) માણુમ
ટોચ (ના) ઉપલોભાગ.	ફોતરાં (ના) પડ; છોડાં	જગ (ના) જગત; દુનિયાં
કૃપા (ના) મહેરબાની.	ભીતાજી (ના) ભેજ	ઉપજના (કી) પેદાકરી
વીતવું (કી) થકુ હોવું	ઠંડા (વી) ઠાઠવાળા	વસ્તુઓ (ના) ચીજો
જનજન (ના) તરેહ તરેહ;	હમેશાં (અ) રોજ	અંશાર (ના) દુનિયાં
ભાતભાત	મુંવા (ના) બકતી	પાર (ના) છોડો
ડાંગર (ના) ભાત	પાડ ૩૭ મો.	અનવાન (ના) જોરાવર
પોચા (વી) નરમ	જગતકરતા (ના) જગતનો	રવી (ના) મુજ
પોલા (વી) પોકલ	અનાવનર ધંધર	હરાવો (કી) કીધો
જથાપંથ (વી) સામટા	પ્રોઠ (વી) મેઠ	ઠાઠ (ના) બખડો
ખાંધો (ના) અંધારણુ	હપ (ના) પોડા	અમાનમાના (ના) વખતેવ.
મગુરાઈ (ના) હાણાણુ	વાહન (ના) ગાડી થોડો વગે	અતના
નખજા (વી) કમજોર	રે અંજવાળું	કાજે (અ) વારતે
મજબુત (વી) જોરાવર	વિમાન (ના) સ્વર્ગનીપાલખી	

(કવિતાની સમજૂતી.] (૭)

દુનિયાંમાં અનાવનાર પરમેશ્વરે દુનિયાંમાં ઘણી ચીજો પેદા કરીધી છે, તેથી આપણા જગતના લોકો સુખ પામે છે, તેના ગુણ ગાવા બેસીએ છીએ તો પાર આપનો નથી ? (૧) પૃથ્વી, પાણી, ને મોટા મોટા પહાડો, ને ઝાડોમાં જે ઘણાં ઝાડો હોય છે તે; તેમ બગડો પેટા ને જોરાવર હાથી, ને વિમાન જેવા બેઝવાના તેજ પ્રભુએ અનાવ્યા છે. (૨) સંદ્રમાં, મુરજ અને તારાનો ચળકાટ, તેનો બખડો અનાવ્યો છે, અને વખતે વખતના સુખનો સામાન પ્રભુ તે માણુમને વારતે કરીધો છે. (૩)

પાડ ૩૮ મો.	ટી.	કોપરેલ (ના) કોપરાનું તેજ
નાજિએરી (ના) નાજીએર-નું ઝાડ.	ઠંડ (અ) છેક.	દોર (ના) જાનવર
ચિંટા (ના) રેસા.	મેર (ના) બાણુ.	તાડી (ના) અણુચીનેહના
ટી (ના) કામડાનીવાડ.	સાફ (વી) ચોખ્ખું.	જીએરીના ઝાડનો રમ.
આવલી (ના) નાજીએરીનાં	ચીંટું (વી) રેસાવાળુ.	કેક (ના) નીચા.
ખાંતરાંની યુધીને કરેલી	કોપર (ના) કોપર.	ખુએ (કી) ગુમાવે
	પીરે (કી) પાણીમાં કમડ.	અગાડ (ના) અગાળી

પાઠ ૩૯ મો.

કામદ (ના) એવીએ
અંઆવાળો (ના) અંઆરા.
અનારા.

એભાન (વી) શુદ્ધી વગરના
મધરાત (ન) વચત્રી રાત
શુભારે (અ) આશરે
શેરી (ના) મહેલો
કુકા (કી) અકાલ્યા
ધરીને (કુ) શુરમારી. રોડીને
અઅડાયા (કી) કુકા-
બડકા (ના) મોટાં યગતાં
કુટાકુટ (વી) જો-બેર.
અવાજ (ના) કુડકા.
નીમણી (ના) સીડી
મેડો (ના) માળ.
વધારી (ના) મિઠાનું
રૂંધાઈ (કુ) યુગનાઈ
હંદેજો (કી) હલ વ્યો.
ધમડીને (ના) એચીને.
વર (ના) માંડી

પાઠ ૪૦ મો

જાત્રી (ના) સુકી
સુર (ના) અવાડુડી
માંડા (વી) દીવાના.
કુમાડ (ના) પાચણાં.
ધડકો (ના) મોટો અવાજો
એબેર (અ) ચારે બાજુ
નવાઈ (ના) અચરસી
બાઈઅંધ (ના) દોસ્તદાર
નિરાંત (ના) એત
બાહે (ના) આમ

હઠથો (કી) હાથો; કપો
મિત્ર (ના) દોસ્તદાર
અચાવવાને (કુ) ઉગારવાને,
જીવાડવાને

પાડોશ (ના) પાસેનું ઘર
લાગ (ના) દાવ
કાવ્યો (કી) જડથો
મર્જી (ના) રસ્તો
ચીથેચીન (ના) ઘાટે ઘાટા

પાઠ ૪૧ મો

અગ્રીસુદ્ધ (વી) મહી સલામત
કેમનાં (ન) કાંઈ કામ
મરે અપાએ શક્તિ પ્ર
માણે પૈશબરી એકઠા
કરવા તે.

ડીપ (ન) પાદી.
હરખાઈ (કુ) મગન થઈ
પાંચરોજ (અ) શીવાજ
હડમેજો (ના) થકડો આંચકો
તન (ના) શરીર.
કુજે (કી) કાંચે; થરથરે
અચરવનાર (ના) ઉગારનાર.
દિમ્મત (ના) છાતી.
યુત (ન) તદખીર.
મદાન (ના) ખુલ્લી જગો
દવાણુ (વી) માયાણુ
પ્રરૂષે (ના) મરદે
કેમણી (કી) અચાયા
લોઠાં (ના) સુનારનાં ઘડવા-
નાં આભરો.

સચરચીલાં (ના) ધરશુભા
રને મોખતોલકકડ વગરે

મામાન.

દાણુકુણી (ના) અનાજપાણી
ભુગડાં લતાં (ના) કપડાં વગેરે.
બેર (અ) માથે.

કુટુંબ (ના) કુળીસો.
પાડોસી (ના) પાસેના ઘરના
રહેનારા.
પખવાડાં (ના) પંદરવા-
ડીઆં.

અરેઅરી (વી) માથેમાચી

પાઠ ૪૨ મો

તપામ [ના] તજવીજ.
જવાહર (ના) એકબતનું
રતન.

દરબર [ન] રાજકચેરી
ઝાડો (ના) તપાસ, જડતી
નાકી [ના] આઢેદ.
અમર [ના] લાગણી

ફેર [ના] તફાવત
ફરીર (ના) માંહ.
બોહું (વી) લંગડું.

માંહ (ના) ફરીર.
મેર (ન) બાણુ.
બાધુકે (કી) નાંખુકે.
ખારીખારીને (કુ) તાકી તા-
તાકીને.

પારખી (કુ) ઓખખી.
હીડો (કી) ચાસો.
હાપણુ (ના) પતરાજી
કથુ (વી) કંધપણ.

પાઠ ૪૩ મો

જાદુગર (ના) મંત્ર જાંવનો

જાણનાર ધુતારો.
 જા'આશી (ના) માત.
 અનુમાન (ના) કલ્પના.
 મજા (ના) શિક્ષા.
 રમુજ (ના) ગમત.
 અચંખો (ના) નવ ધ.
 ગમ (ના) આનુ.
 એ.છુ (વી) થોડું.
 લંગડું (વી) પગેલુલ.
 બલુમલુતી (ક) આઝતી
 અમરવનુ (ક) અકકલ લે
 વાળી.
 ચિત્ત (ના) દયાન.
 પાઠ ૪૪ મે.
 આકડો (ના) આકડાના કુ
 લનું મંડ.
 મગતાં (ક) મગ્યાં.
 જુદા (વી) નહી મગતા.
 ફાટ (ના) ચીરો.
 છેક (અ) અહ; બહી.
 ડુંગરા (ના) ઊંચા ટેકરા.
 અડે (કી) અડે;
 ઊંટ મેલે આકડો=ઊંટ આ

કડાના માડને ખાચ નહી
 અકરી મેલે કાંકરો=અકરી
 કાંકરાને ખાચ નહી.
 માંભરતુ (ક) વાદ આવતુ.
 પાઠ ૪૫ મે.
 મેઠાં (ના) ઘેટાં.
 ચપળ (ના) હોંશીયાર
 હંદલ (વી) અચી ન જાય
 એવા.
 પામો (ી) ટાઢો, ઠંડો.
 જન્મરો (ના) જન્મવાળી,
 અવતાર.
 ધડાધો (કી) અનાધો.
 ઠેકરાય (કી) ઠાકરખાચ
 બરવાડ (ના) ઘેટાં ચરાવનાર
 દિન (ના) ઘેટાના બાલ.
 પ્રિસ્તી (ના) પીચસ્તી
 વપાર (ના) રોજગાર.
 લાખો (વી) હજારો.
 કિપલેહ (કી) પેદાયાયહ
 કોમળ (ના) સુમાળા.
 કામળી (ના) નાના સુમાળા
 કુંફ (ના) ગરમી.

અકુંઠ (ક) રૂઢાઈ.
 નિમાળા (ના) બલ.
 પાઠ ૪૬ મે.
 યુલુવાળી (ના) કાપદાવાળી
 શીંગાળી (વી) શીંગડાવાળી
 અડ (ના) ધામ.
 પગાળી (વી) પગવાળી.
 આકાર (ના) ઘાટ; ડોળ
 આંચળ (ના) યાંત.
 ફાટ (ના) ચીરો.
 રૂપળો (વી) શોભીતો.
 બાળો (કી) જુરો.
 વાળ (ના) બાલ.
 ગાવાળ (ના) ગાયનો ચરા-
 વનાર.
 મંભાળ (ના) બરદામ.
 બલુ (ના) માંઢ.
 બીર (ના) મોળો દુધપાક.
 થાક (ના) મેલિત; યમ
 હર (કી) અંબાઈ જાય.
 કિપલે [કી] થાય.
 કંડ (ના) ટાઢક; ઠંડક.

(કવિતાની સમજૂતી.] (૮)

કાપડો કહે એવી શીંગડા વાળી ગાય પાણી પીને ધામ ખાય છે. એ
 નો ધાટ કંપા ઝારો છે, તેને ચાર પગ ને ચાર આંચળ છે. (૧) તેના પ-
 ગની અચીમાં ચીરો છે, તેને તેનો આકાર ઝારો છે તે જુવે; તેના પુ-
 છડાને છેડે બાલનો ગુરુ છે એ ને રોજ રોજ ગાવાળીઓ તેની બરદામ
 લે છે. (૨) કાંઈ વખત બેડી હોય ત્યારે હોઠ હમઆ કરે છે, તેમાં કાંઈ
 કાળી હોય છે, કાંઈ ધોળી હોય છે, તેમ કાંઈ રાતી હોય છે, દોહાવી

વખને તેનુ દુધ માઝ દેખાય છે ને તે દુધનાં દહી મામણુ ને ધી થાય છે. (૩) વળી દુધના પેંડા બગીને દુધપાક બને છે. ને ખીર ખાતાં મન દેવના પડતી નથી, તે પણુ દુધની થાય છે; વળી બાસુરી ને શીખંડ પણ દુધનાં થાય છે, તે પેટમાં ઠરે છે ત્યારે ઘણી ઠંડક થાય છે. (૪)

પાઠ ૪૭ મેા

ગરમ (વી) ઉતવા; ગરમી રહે એવા.

ઘટ (વી) જડા.

ગોકળગાય (ના) એક જના નો ધીમે ચાલનાર જીવડો.

લાચાર (વી) કંગાલ

રૂવાટાં (ના) કીણાબાલ.

હેરાન (વી) કાયર.

ગરદન (ના) ડોક.

લગડે (કી) જટકે

રક્તણુ (ના) મંગાળ.

હું ફાળા (વી) ગરમીવાળા ગરમ શંખલા (ના) છીપાણીમાં નો જીવડો.

અવતરે (કી) જન્મે

નરી (વી) ફકત; એકવી.

શુવાળી (વી) નરમ, નાજુક

ગજબાણી (ના) ગજપનાનુ

રેશમી લુગડ.

કિનખાચ (ના) કમખાના છુ.

ટાવાણુ લુગડ.

ઉઘાડ (વી) ખુદ્ધ.

કોમળ (વી) કુમળુ.

માફ (વી) ચોખ્ખુ

પાઠ ૪૮ મેા

ગાજવીજ (ના) ગડગડાટને વીજળી.

વેગ (ના) જોરશો.

વધું (ના) વા, પવન.

મોજા (ના) જુવાનના પાણી

ના પ્રીયવાળા ખડકા

ઝખકારો (ના) ચમકારો

કકારો (ના) અકળામણુ.

મુદલ (વી) ખીલકુંલ

ધોર (ના) ખીયામણુ.

ગડગડાટ (ના) અવાજ.

કડાકા (ના) મોટા અવાજ.

અચચચ (અ) અરેઅરે

ઝડી (ના) ઝરમરઝરમર વ

રમાદ આવ્યા કરે તે.

વજળીશુ (કી) ભીનાઈશુ.

ફોરાં (ના) છાંટા.

ઝાપટું (ના) થોડીવાર વર-

માદ આવ્યાને રહીજાયતે

સોંમરી (વી) પાંધરી

અથડાય (કી) અફગાય.

ખડાકા (ના) અવાજ.

ગરજના (ના) ગડગડાટ.

પાઠ ૪૯ મેા

માચ (ના) માચુ બોલવું

શીખામણુ (ના) બોધ ફાય.

દાની વાત

વચન (ના) વેણુ, સુકળ.

આંચ (ના) એચ, ઝાજ

વધતુ એધુ (વી) કમી-જરતી.

સ્વાદ [ન] રમ, અગ્ર.

મીઠું મરચુ (ના) ઉમરો

બગારાવીને (ક) નાંખીને,

મેજવીને.

હૈથથી (ના) મનથી.

શંભરતી (ક) યાદઆવતી;

ફોમ આવતી.

બાવ (ના) ધંચા

મરકરી (ના) મળક

પુરો (વી) પકડો.

અંધાણું [કી] કણ્ઠલ થયું,

મહી થયું.

ફૂલાણું (વી) ગમે તે, હરેક

તોડણુ (કી) નહીપાળ્યું

બગાડ (ના) ગુકશાન.

માર (ના) મળ, શીક્ષાના

અપાડ

પરનાવો (ના) એદ.

અંબાળી (ક) માચવી.

માચા બોલા (વી) ખરાબોલા.

મામી (વી) ઉલટી.

માયા (ના) દેવ.

મંતાડે (કી) છુપાવે,

આમામી (ના) માણુમ.
નુકશાન (ન) હાણી
સાચને ન લાગે આંચ=મા-
ચાને કશે ભા લાગતો
નથી.

પાઠ ૫૦ મો
દોડદોડ (ના) દોડધ.મ. ના
મખાગ.

બુમેબુમ (ના) ઘાટેધાંટા
ઉપાય (ના) ઇલાજ.
મમળી (ક) ચોળી.
આળોટબું(કી) ગોંલાંટખાવા
શેતરંજ (ના) પાથરવાનું
શાભીતુ ખીજનું
લપેટી (ક) વીટાળી
એલની (ના) બુઝાવી.
મહીનલામત(ના)લેમકુચળ
પાસો (ના) ખોખો.
રસોઇ (ન) રાંધવાનું.
પેચો (ના) તળવાનું લોહા-
નું પામણુ

મચચેતી (ના) હોંશીઆરી.
માટી (ના) મટોડી.

પાઠ ૫૧ મો
નાજસુ (ના) નળી.
આંફળીફાંફળી(વી)ગભરાઇ
લક્ષણુ (ના) યુધ્ધ, ટેવ.
ખીક (ના) ડડ.
ભીજવે (કી) ભીનાળે,
ધીમે ધીમે(અ) હળવે હળવે
જુગલી (ના) તદખીર.
અણુગમડ (ક) નાપચંદ.

ઈરજા (ના) મરજી.
રીસ (ના) યુરસો.
ગણુકારે (કી) પતકરે.
અફાળે (કી) ઠોકે
ફાગ (ના) ફુદફા.
ખીંગી (કી) ખીંધી.
અચંખા (ના) તલાઇ.
ચોપાગ (અ) ચારે બાજુ
ચોગરદમ.

પાઠ ૫૨ મો
વેગળી (અ) આંધી.
તજક (અ) પામે
હીમત (ના) ધીરજ.
મેનપાણું (ન) ચહીપાણુ.
લાડે (કી) ગેલ કરે.
પરગામ (ના) પારકાગામ.
માદ (ના) અવાજ.
લાડીને (ક) ગેલકરીને.
વહાલ (ન) પ્યાર હેત.
કેપકાર (ન) પાડ, યુધ્ધ.
માયા (ના) હેત પ્રિતી.
મંબારે (કી) પાદ કરે.
ખરલો (ના) પાડ.

પાઠ ૫૩ મો.
શાહીડી (ના) શિયોળીઆના
નિજાનું જાનવર.
સીયોળીઆ (ના) શાહીડીનાં
પીઝાં.
માદાં (વી) ચિત્ર વગરનાં
ભાર (ના) બોલો.
ધીરવુ (વી) ગજામાંથી સાદ
કાઠચો ઉધધુ.

દર (ના) નાનું બાકું, ખાડો
વીઆય (કી) જલુ.
રવાં (ના) ઝોણા બાલ.
આણાદાર (વી) આણી વાળું
મફેદ (વી) ધોળી.
બુકુ (વી) આણી વગરનું.
રાસેભરાય=યુરસેથાય.
હથિયાર (ના) એભાર.
તીર (ના) વાંકું ફેફાને માર-
વાનું હથીઆર.

અન્નિ (વી) અડધા.
બુંડ (ના) ડુંકર.
ફળી(ના)ખીલ્યા વગરનાંફુલ
ગડપડ (ના) તોફાન.
જાગીમાનાં (વી) મુગી મુગી

પાઠ ૫૪ મો.
પ્રઠવીના (ના) ચારેખંડની
ધરતી, આપુજગત
પ્રદાનણા (ના) આયપામ
ગોળ ફરી વળવુંતે.
નજર (ના) નિષ્ઠા દ્રષ્ટી.
ચપટી (વી) એક પાસે મેટલી
આધાર (ના) ટેકા.
અધર (વી) અતરંગ.

અડપ (ના) ઉતાવળ.
સ્થી(વી)હાલે ચાલે. નહીતે
મદા (અ) રોજ.
ફેરો (ના) ચકકર.
કલાક (ના) અઢીચકી-
ચોવીચકલાક=માઠ ધડી(૬-
હોડોને રાત.
પામ (ના) બાજુ.

ધંધો (ના) રોજગાર.

પાઠ પપ મો.

નકશો (ના) ધર ગામ કે દેશ.

નો ચિતરેલો નમુનો.

મમુદ્ર (ના) દરીઓ.

ઉત્તર (ના) વિપરી દીશા.

દક્ષિણ (ના) નીચલીદીશા.

પુર્વ (ના) ઉગમણી દીશા.

પશ્ચિમ (ના) આગમણીદીશા.

લાડ (ના) લાડવા.

ધરતી (ન) જમીન.

અંડ (ના) જમીનના મોટા ભાગો.

દિશા (ના) આજુ પાસુ.

ઉગમણ (ના) પુર્વદીશા.

અધમણ (ના) પશ્ચિમદીશા.

નકશી (ના) અચીત.

પાંચો (ના) પીઠ; ખરડો.

નમુનો (ના) મુકાબલો.

ભુગાળ (ના) પ્રથવીનો ગોળ.

પાઠ પદ મો.

મથાણુ (ના) ઉપર પાસુ.

કડકા (ના) ભાગ.

આરનેત્રાઆ (ન) પ્રથવીઉ

પર મોઢી મોટો મેટ.

મેટ (ના) ટાપુ.

વળગેલા (ના) જોડાયેલા.

અગગો (વી) અલ.વધો.

મધ્ય (વી) વચ્ચલા.

છડો (ના) ન કુ.

પાઠ પદ મો.

રતુની (ના) પ્રથિતા અંદગી

નિર્ચન (ના) ચરીય

અમચીય (ના) મેટ.

નમર્ય (ના) જોરાવર.

અચીક (વી) વધારે.

ચોગ (વી) લાયક.

જગજીવન (ના) જગતનોજી

વડતાર ખણી.

નીતી (ના) મારી રીત, મા

રી વરતાણુક.

નીમરં (કી) નીકળુ.

દુખીઓ (વી) દેરાન.

મુજને (અ) મને.

મરજતહાર (ના) પેદા કરનાર

(હંધર)

બમે (કી) બટર.

અનં (ના) અતાર.

કીર્તી (ના) મહીમા.

પ્રકાશ (ના) અગકાટ.

ભારી (વી) જામરં.

ફોકટ (વી) તકામું.

કામ (ના) ટેકાણું.

જગ (ના) શાખારી, માન

બકિત (ના) સેવા, પ્રથિતા.

મંગ (ના) મંગલ, માથે.

મદાએ (અ) રોજ.

ધાપ (કી) આપ, રથાપ.

મંકટ (ના) દુખ, કટ.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૯)

જ્યારે હું શહેરના બજાર બહાર ફરવાને નીકળુ છું, ત્યારે બહુ ગરીબ માણસો મારી નજરે પડે છે, અને આખી પ્રાંતના પોડો દુખી માલમ પડે છે. ૧ અટ્ટી પેદા કરનાર જોરાવર હંધર મને જે જે મોટા કરે છે, તે બધાનો પાહાડ હું સી રીતે વાળી શકીશ. (૨) બહુ ગરીબ લોકો ભુખને લીધે ઘેર ઘેર બટકા કરે છે, પણ જોઈએ તે કરતાં વધારે છે જગતના જીવાડનાર ધણી તેં મને અનં આપ્યું છે. ૩ પ્રથવી, પાણી ને આજમાન એમાં તારોજ મહીમા ચાલે છે. હું જ્યાં જોઉં ત્યાં તારા ભારે જોર છે, ને તારા વગર કોઈ પણ આલી ટેકાણું માલમ પડતું નથી. ૪ હું પ્રશ્ન તારા જગ મોટા છે, બહુ તેં મારાં કાંમો કીધાં છે હું તારાં

મનન રોજ કરે એમ મને જુદીઆપ; હું હમેશાં ઝાંરી ચલથી ચાલું
એમ કર, ને અપણાં દુઃખને તું મટાડી નાંખ. ૨.

પાઠ ૫૮ મો.

મામજનદાર [ના] તાલુકાની
જમા અંધી ઉચ્ચાવનાર,
ખીનવર્ગોમા મીસ્તરેટ.
પહેરો [ના] ચોકી.
કચેરી [ના] રાજદવાર.
વેહ [ના] કાણુ છીદ્ર.
ઠહવાઈ (કૃ) ખાલીયઈ.
વારેષડીએ=હરવગત.
માથાકુટ [ના] અડચણ
ફેરવાઈ (કૃ) ઉચી નાચી
કરવી.

અગાધુ (વી) અતરાપી.
નોંધી (કૃ) લખી, ગણી.
કામગી (ના) ખરગી.
શુમાર (ના) આમરો.
અખર (ના) અમાચાર.

પાઠ ૫૯ મો

માહેય [ના] ટોપીતાળો ગેરો
અમજદાર.
પહેર (અ) પાંદાં.
ખુત (ના) હાંસીઆરથી કે
ઘેર દોલથી કોઈની હ.
ત્યા કરવી તે.
ગીતા (ના) ધર્મની ચોપડી.
તકરાર (ના) રકઝક.
અપમત (ના) ગેર આપર.
ધોળકા (ના) અમદાવાદ છ
હલામાં એક કરમો છે.

પરગણુ [ના] તાલુકો.
મીમ (ના) હદ, શીમા.
ટોટો (ના) ઝથડો.
ઘંદાં (અ) આહાં.
માલ (ના) વરમ.
નકાલ (ના) તેડ.
કારકુન (ના) મહેતો
ઝવટ (અ) આખરે
ગુમ ગામમે જનકર કોઈ બ-
મનડે ઉદરશે ગીતા લા-
વા=તમે ગામમાં જઈને
કેઈ આત્માણુને ત્યાંથી
એક ધર્મની ચોપડી લાવો
બહુતઆછા માહેય=પહુ મા
ર માહેય
હરયા (કૃ) દાંત કાઢવા.
કપડો (ના) દોષ.

પાઠ ૬૦ મો

એકાકાર (વી) એકમેક મ-
રખી.
લોટાણુ (વી) ગોલાંટ ખાખ
એવા.
શોક (ના) દોલગીરી.
પાહુ (વી) જડા ગળાનું.
કલમીદાર (વી) કલગીવા-
ળી, તેરા વાળી.
મીનજી (વી) કલગીદાર ટો
પીવાળુ.
લકડી (વી) મોરની પેઠે ક-

ખા કરી નાચનાર.
યરયરી (વી) યરયર ધુળયા
કરે એવું.
ગીરેખાજ (વી) ગોલાંટખાજ
જગલી (વી) રાળી.
આમમાનાં (વી) ખુર.
ચળકતા (વી) ઝળકતા.
લાશોટા (ના) કાપા.
કળા (ન) પાખ પહેળી ક-
સીને નાચવું તે.
યરદન [ના] ટોડું.
ખીલેલા (કૃ) પહેળી થએલી
ળીઅ.મણુ(વી) શોભાવું.
જોડો (ના) નાંધી
ગેયાં (ના) ગોલાંટ.
ગુલાંટ (ના) ગેલાંટીઆં
લોટી (કૃ) ગેલાંટખાઈ.
ફુલને (નો) મોડું કરે.
કુડાણુ (ના) ગોળા ચકરફ.
રોકે (ના) ગળે.

પાઠ ૬૧ મો

અંગ (ના) શરીરના ભાગ,
શરીર.
આપરી (ના) માથાનું
તાલકુ.
મગજ (ના) આપરી માહેનો
ભાગ.
થોભા (નો) થોભાના ગુચ્છા
ટટાર (વી) સીકું.

તળવું (ના) મગજ આગળ નો ભાગ.	કોરો (ના) પેટ તથા વાંશા.	હક (ના) દાવો અપ્પીઆર.
ખોચી (ના) ગરદન.	નીચેનો ભાગ.	મરખો (વી) બરાબર
આંચ (ના) નુકશાન.	બળવે છે (કે) કરે છે.	બળવું (કી) ધમકવું.
હડપચી (ના) દાદી આગળ ની જગ્યા.	રવાશ (ના) દમ.	પાઠ ૬૪ મો
મીચાચ (ત્રી) વીચાચ.	વાચા (ના) ખોલવું.	કર (વી) માત્રી.
ખાળી (ક) અટકાવી.	ઈંદ્રીઆ (ના) શરીરના બા	મોગન (ના) કમમ, સમ.
બમર (ના) આંખની ઉપર- ના કમાનદાર બાલ.	ગો. (આંખ, કાન, નાક	ઉપદેશ (ના) મોધ.
નમકોરા (ન) નાકનાં બે કાંણાં.	જીભને, ચામડી.)	સુકૃત [ના] મારાં કામ.
પાઠ ૬૨ મો	પાઠ ૬૩ મો	હરી (ના) પરમેશ્વર.
ફેફસું (ના) ધામ લેવાની નળી.	ખીડ(ના)ધામ ઉમેલી જગ્યા	પ્રતાપ (ના) જોર, મહેર.
રાક્ષા [ના] કચડવાના કે ફાડી ખાવાના ખેવડા દાંત	નધણીઆતુ (વી) માલીક વગરનું.	વચ્ચ (ના) લુગડાં
તાળવું (ના) મગજનો આ- ગળનો ભાગ.	ગંજ (ના) મોટો ઢગલો.	જન (ના) માણસ.
ડાચું (ના) જડચું.	કાલાવાલા (ના) ખુશામત.	ખુલ્લે (વી) ઉઘાડે.
દાદો (ના) પાછળના ખેવડા દાંત.	તરણું (ના) તખલ્લુ.	નવરંગ=તરેહ તરેહના રંગના
ફાડવું (કી) કરડી આવું	મરખું (વી) પણ જેડું.	કંગાળ (વી) ગરીબ, લાચાર
લાળ (ના) નાગળાનું યુક	નીરાશ (વી) નાકિમેદ. આ ખામંચ.	ખીજાનું (ના) પાથરણું.
	નીચ [વી] હલકો.	વય (ના) ઉમર.
	અદેખો (વી) ક્રીનાયાળો.	વચન (ના) શબ્દ, શુકન.
	અદેખાઈ (ના) ક્રીનો.	જુઠા (વી) ખોટા.
	જોડીકાઢેલી (ક) ચનાવટની.	મુખ (ના) મોઢું.
	વાવરવા (ક) વાપરવા.	વદે (ત્રી) મોલે.
	માચવવા (ત્રી) અંભાળવા.	દીએ (ત્રી) દેખાય.
		ડર (ના) ખીક, ધાક.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧૦)

ધણા માણસો રસ્તામાં પડેલા (રત્નગતા) તેમને હું ઉઘાડે શરીર જોજી છર્જી, પણ મને તો મધ્યના શરીર પર પેહેરવાનાં જાત જાતનાં લુગડાં મળે છે, ૧ ફેટલાક ગરીબ લાચારોને રેહેવાનાં ધરખાર મળતાં નથી, પણ મને તો રેહેવાને સાર ધર છે, અને સુવાને મારી પથારી છે. ૨ ખીજ ફેટલાક માણસો નાની ઉમર થકી માંમાંથી નહારા શબ્દ બોલતાં શીખે છે,

તેઓ મોડે ઓઠા કમમ ખાપ છે, એવા તે પાતી માણ્યો માલમ પડે છે.
 ૩ મને શીખામણ્યકી મારી અકકલ આવી, એ પરમેશ્વરની માહારા ઉપર
 મેહર છે; મોટે હલે હું ખીછીને મારાં કામજ કર, કે તેથી તે પરમેશ્વર
 મારા ઉપર ખુશી રહે. ૪

પાઠ ૬૫ મો.

શીકા (ના) મોહારો, છાપ.
 નરદમ (ના) ખીજકુલતમામ
 વળાં (ના) ગુછવાં.
 બાપા (ના) બોલી, લીપી.
 અડી (ના) સ્કીકો પાડવાને
 માંચો-
 તળીયુ (ના) નીચેનો બાગ.
 બેળી [ક] મેળવી.
 ઉપચોગ (ના) અપ.
 નર્ચી (વી) એકલા, ફકત.
 ગઠા (ના) ગાગડા.
 અડક (ના) જમીન કે પાણીમાં
 ઠંકાયલા મજબુત પથરા.

શોભાતી (વી) સોભાવંતી.
 તોલ (ના) વજન,
 હીરચે (ના) ભાગે.
 મેળવ (કી) મેળે.
 છપચ (કી) છાપ પડે.

પાઠ ૬૬ મો.

મ્હલ (ના) ધારો.
 મોંડાલ [ના] નાદાની.
 કંડી (ના) ડોકની શોનાની
 શાંકળી.
 શીયાળો (ના) ટાડની મોઝમ.
 મોમાસુ (ના) વરમાદની
 મોઝમ.

કિનાળો (ના) તાપની મોઝમ
 નાત (ના) જમણવાર.
 પુરટી (ના) મજબુતી.
 ઉજળા (વી) વિએલા.
 જરૂરીઆત (વી) અપનાં.
 પછશાદાર (વી) તાલે વાંત
 વાવરતાં (ક) વાપરતાં.
 કરજ (ના) દેવું.
 મૂરખાધ (ના) મેવફૂરી.
 નળખાં (ના) કમજોર.
 ગેરફાયદા (ના) નુકસાન

પાઠ ૬૭ મો.

ગંધક (ના) મળગી ઉઠે એવા-
 પીપા રંગનો પદા-ય.
 હથીઆર (ના) એજા.
 ભત્તર (ના) રમગાળીને કરેલું
 અનાવટનું લોટું.
 ધડતર (ના) ધડીને કરેલું લોટું
 પોનાદ (ના) ખર લોટું.
 મળેલુ (ક) મળેલુ.
 તપાવી (ક) ગરમ કરી.
 જુના (વી) અમલગા
 કાગમાં (ના) વખતમાં.
 કાસુ (ના) એક જાતની ખ-
 રડ ધાતુ.
 બેજ (ના) મેળવણી.
 શોષુ (વી) મરગું.

તોલો (ના) ડર વાલ.
 પછશા (ના) દોડીઆં.
 લીચો (વી) માક.
 ઉપમેગી (વી) અપની.
 ઇરવાંકા (ના) પરમેશ્વરની
 મોહરખાની.
 એગળી (ક) રમથઈ.
 ઠરેછે (કી) અંધાધ જાય છે.
 મખત (વી) અજબુત.
 ખગડ (વી) ભાગી જાય એવું
 કઠાયાં (ના) છાછર; પેણાલો-
 ઢાની તાવડી.
 મામાત (ના) ચીજો.

પાઠ ૬૮ મો.

કાટલાં (ના) તોળવાનાં એજા
 ખાંડી (ના) વીમમણ વજ-
 નનો બોલો.
 અવોળ (ના) માડાઆર ટાંક
 અડી રૂપધ્યામાર.
 કળરી (ના) મોળમણ વજ.
 નનો બોલો.
 તવટાંક (ના) પાંચરૂપીયા-
 ભાર, (હ ટાંક)
 ગજ (ના) રૂઠ તસુ.
 તોલખંધ (વી) તોળીને
 ભરતખંધ (વી) ભરીને.
 પ્રકાર (ના) જાત.

સિરો (ના) અરુરો.
 રકત (ના) અડચણ.
 હારો (ના) માતમણનો ખોળો.
 ભાર (ના) ૨૪ મણનો ખોળો.
 રતી (ના) છ ચોખા.
 વાલ (ના) લણ રતી.
 ગદીવાણો (ના) ૧૬ વાલ.
 ચણોડી (ના) યુગ.
 પાઠ ૬૬ મો.
 મણિકો (ના) મણમાથએવું
 વામણ.
 તથુ (ના) એ આંગળ.
 વીધા (ના) ૨૦ વમાનું ભરત
 વીથવારી (ના) કાકી, વમા-
 નો ૨૦ મો ભાગ.
 વાંમ (ના) ૬ હથ.
 વગેરે (અ) શીવાય.
 પ્રવહી (ના) પાણી જેવાનરમ
 પદારથો (ના) ચોળો.
 ચેરીઓ (ના) શેરમાથ એ-
 વું વામણ.
 માથાકુટ (ના) કડાકુટ.
 કુટ (ના) સુધારી અડવોગ-
 ન, પાર હથ.
 એકર (ના) ૪૦૮૦ ચોરમવાર
 અંતર (ના) તકાવત.
 અમલ (અ) અમલ.
 મેલ (ના) ૫૨૦૦ કુટ,
 ધંધદારી (ના) વેપાર કરનારા
 ભરાક (ના) શોદો ખરીદ
 કરનાર.
 દંડાય (કો) શીક્ષા થાય.

પાઠ ૭૦ મો.
 વિવેક (ના) મલુક
 મરજદા (ના) અદ્ય; અં-
 દાળો.
 તોછડાક (ના) હજકાઈ.
 ગાનપણ (ના) ગયપણ.
 મલુકાક (ના) મરજદા.
 આગખીતો (વી) જાણીતો,
 પીછાનવાળો.
 અદ્ય (ના) આદાન.
 વતવું (કી) સાલવું.
 નમવું (કી) વાંકાવળવું.
 નમરકાર (ના) નમવું
 જેગોપાળ (ના) જુહાર.
 જુહાર (ના) જેગોપાળ.
 પટેલ (ના) ગામનો કપરી.
 અરમપરમ (અ) ગામગામ.
 એક બીજાને.
 ખારો (ના) ચલ, રીવાજ
 પાઠ ૭૧ મો.
 ચેષ્ટા (ના) મજક.
 વિવેક (વી) મલુકાક વળા
 અવિવેકી (વી) મલુકાક વ
 ગરના.
 મરત (ના) દમાન
 ફળીયું (ના) શેરી
 લખોટ (ના) માંજો.
 મગસુમો (ના) વીચાર.
 કાછડી (ના) વાંચાની નીચે
 ધોત્યવાનો પાલીવાનો
 છોડો.
 ધમકાવ્યા (કી) ધાક દીધા;

ધમકી આપી.
 વાર્યા (કી) અટકાવ્યા
 પાઠ ૭૨ મો.
 નીવડયો (કી) નીકળ્યો.
 જવાડી (ના) એક જાતની
 અટક, એપાત
 અવકાર (ના) અદઃભાવ;
 આદરમાન.
 ધનભાગ્ય = મોટું નશીબ.
 પગલાં (ના) ડગલાં; કદમ.
 મજ (અ) મુજ, કુ.
 આંગણાં (ના) પારણાં.
 વળાવવા (કી) વદાવકરવા
 ચોખતી (ના) મધી.
 રીતભાત (ના) ચાલ ચલમત
 પાઠ ૭૩ મો.
 કકલાણ (ના) જુમ, કો.
 માંડકાંડ (વી) માંડે માંચે-
 ખાલી ખાલી.
 કઠણ (વી) મુરીયત
 હાંક (ના) જુમ.
 રજા (ના) પરવાનગી
 માપ તેવા મેટા = જેવા આપ,
 તેવા દીકરા.
 વડ તેવા ટેટા = જેવા વડ તે-
 વાં તેનાં ફળ.
 ઠાવકાઈ (ના) હણાણ.
 પાઠ ૭૪ મો.
 પાથરણ (ના) બિજાનું
 લોટો (ના) કળશીઓ.
 કંઝાર (ના) લાવરી
 મોટેજોરો (વી) નાના મોટા

કકડા બરડીને.
બરડીને (ક) કચરીને.
બેટમાં (કી) જાતીએ પાઝયા
અપર અંતર(ના) મમાચાર
માંદો (વી) કાપલી.
શરમાઈ (ક) લજવાઈ.
પાઠ ૭૫ મો
મિલાચારી (ના) દોરતી.
કુશળતા (ના) મુખકારી.
કર (ના) હાથ.
આગમન (વી) આવવાનું.
મગ્ન (વી) ખુશી.

મહિત (અ) માથે.
પંડીત [ના] વિદ્વાન.
મિત્રો (ના) દોસ્તદાર.
વડે (ના) બોલે.
મંદુરી (વી) મીઠી.
વાણી [ના] વેણું, ગુણ.
પ્રથમ (અ) પહેલાં.
પરણામ (ના) નમસ્કાર
ગગાજી (ના) આપ્તપાણી
શાંત (વી) ખીના.
સ્નેહ (ના) હેત; પ્યાર.
મીવાઈ (ના) દોરતી.

મુરખ (ના) મેવકૂં.
ગમત (ના) - મુજ.
પરસ્પર (અ) અરમ પરમ
કેક (ના) નીચા.
ખેલી (ક) રમી.
ખેલ (ના) રમત.
લઠાલઠી (ના) વઢા વડી.
કપટ (ના) દગો.
સ્વાસ્થ (ના) મતલબ.
મગાઈ (ના) મળ્ય.
જેમમકારી (વી) દોરતી
બરેલી.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧૨)

વિદ્વાને વિદ્વાન બંને દોસ્તદારો મળે તો મારેયી શારા શારા શુબ્દ બોલે, અને પહેલાં એક ખીજને નમસ્કાર કરીને પાણી પાવ; પછી પાન ફાપારીની ખીડી આપીને શરીરની સુખાકારી પુછે, પછી હાથ જોડીને કહે કે અહીંઆં શા કારણે આવવું? પચાનું થયું? પછી તે વાતચીત કરી માંગણી ખીમા પડી હરખમિર જુદા પડે, વીદ્વાને વીદ્વાનના અરમપરમના હેતથી તેમના દોરતીમાં તેમનું મનખુશ રહે છે. (૧).

મુરખે મુરખ બંને દોસ્તદારો મળ્યા કે પહેલાં તેઓ એક ખીજને ગાજ દઈ આનંદ પામશે, પછી એક ખીજને લાત મારી વાતચીતમાં મગ્નક મસ્કરી કરતા જશે; તેઓની દોરતીના કારણમાં તેઓ એક એકને નીચા કરાવશે. અને છેલ્લે રમત રમીને લડાઈ ટોડી કરી ઘેર જશે; એવા મુરખ માણસ માંદો મીઠા શુબ્દ બોલે ને દીલમાં કપટ રાખે તેઓ મતલબ મુખીજ વગળી રહે; એવી જાતને ગુકશાન બરેલી મુરખ માણસની દોરતી જાણવી. ૨

પાઠ ૭૬ મો.
કરોડ (ના) બરડાની વચમાં
ગુણે હાડકું.

રેકોણ (ના) ખાવા.
કુકો (ના) દમ લેવાની કોપળી
ખામ (ના) દમ.

ઝમર (i) ડોર જુલતી
આમડી.
પાર (ના) સુમા.

ની (ના) બળ.
 બું(ના) આંગળીનું હીસકું.
 જગ્યા (ના) ઠોકાણું.
 ખાળી (ક) સોંધી.
 સમુદ્ર (ના) દરીઆ.
 બાકુ(ના) નદીને રેવાળ કાંઠે
 સેકડો (ના) સો.
 વરસો વરસ (અ) હરજાલ.

પાઠ ૭૭ મો.

મોતીઆ (ના) શેવાળ.
 મેડેથી (ના) માંગેથી.
 પરશાળ (ના) ભાંય તળીયા-
 ની જમીન.
 વરાળ [ના] પક.
 મળમક (ના) મહવાર.
 તાકક (ના) ઠંડક.
 તમાસો (ના) ખેલ.
 તામક (ના) ઠાંકણું.
 ચી (ચી) મવળી.
 ઉપાડીને (ક) ઊગડીને.
 દાઢી (કી) બળી.

પાઠ ૮ મો

ગમ (ના) મમજ.
 સુશી (કી) શાંધી.
 વાંસે (અ) પાછળ.
 રજ (ના) રજકણ.
 છોડીઆ(ના)લાંકડાનાં ડાડાં
 કુકીને (ક) કુકમારીને.

મડડો (ના) બળવું.
 મેશ (ના) કાજળ.
 પીઢીઆ (ના) ભાર વડીયા.
 ફોરાં (ન) મોટા છાંટા.
 ફરફર (ના) ઝીણી છાંટી
 પાઠ ૭૮ મો

વરખાદ (ના) મેઘ
 આડુઆવળ (અ) હાથપાછુ
 અચરજ (ના) નવાઈ.
 હસ્યુ (કી) કોડેવ યું.
 મેટા (ના) દીકરા.
 ખરતી (ના) જમીન.

પાઠ ૮૦ મો

બગલુ (ના) એક જાતનું
 લાંબી ચાંચનું પક્ષી.
 નાલ (ના) મળ.
 શીરોઈ (ના) આંકડા મોનું
 ઉકુ વામણ.
 ટોળ (ના) મળક મરકરી.
 મોતર (ના) જમવાનું કેલેણ
 જાજરી(ચી)પરોળી, ઉડીનહી
 ફાંફાં (ના) ખોટી મહેનત.
 ચપચપ (ચી) ઝડપથી.
 પરોણી(ના)પરદેશી ઉતરેલા
 મળ (ના) લહેજત.
 રંગાઈ (ના) જમણ.
 ગમ, (ના) ગુમ, બચ.
 તક (ના) વેળા વખત

ચુકવી (કી) બુલાવી
 આચહ (ના) બળાતકાર.
 ટ્યારટ્યાર (ચી) એકી નજરે.
 મલકાવીને [ક] હસીને.
 દાઝ (ના) બળાપોચસો,
 પાઠ ૮૧ મો.

જુગારી (ચી). જુવાખાર.
 જકેલ (વી) જકેલો.
 ખતા (ના) ડોકર
 ભમેલ (ક) બટકેલ.
 કપૂત (ના) નહારો ડોકરો.
 ગોડીઆ (ના) મળતીઆ.
 મનખો (ના) છુંદગાની.
 જુગડું (ના) જુગાર.
 જીલ (વી) વરણાગીઆ.
 ઠગાય [કી] ડંતરાય.
 ડોકરો (ના) ખતા; ડેમ.
 પીતા (ના) ખાપ, તાત.
 ગમાર (ના) ગામડીઆ.
 પીટાય (કી) ઝીકામ.
 પોકીઆ (ના) માંઢીઆ
 દુરચણ (ના) અરાબચણ
 હાંણ (ના) નુકશાન.
 વળગે (કી) બાઝે.
 મહી (અ) નક્કી
 ફળ (ના) ફાંચદો.
 વળગી (ક) બાઢી.
 એજે (વી) ફોકડ.

(કવિતાની સમજૂતી) (૧૨.)

બેડેકેલો સેલેલાણી ડોકરો ખતા ખાઈને છેતરાય છે, તે જુગડું
 રમવાની અંગત કરે છે તે મણી ડોકરો ખાપ છે, ખુતની પેઠે તે બટકે

હે, ને આપ તેને નહારો છોકરો કહે છે, એવા ખીત મમજનો ચાર મ-
જતા હોય તે માંડીઆની મફક માર આપછે. ૧ જુગાર રમવો એ અ-
રાય ટેવ છે, એમાં ઘણા લોકને જુકશાન થાય છે, માણુમને એ બાકી
પડે તો તેથી તે પાછો હટે નહી; જુગાર રમવો એ અરાય ટેવ છે; એ
નકકી, એમાં કાંઈ પણ ફાયદો નથી, જે માણુમ એને બાકી રહ્યો તેનું
જીવતર ફોકટ ગયું એમ બાણુકું (એટલે એથી પૈનાની તથા આપરની
અરાખી થાય છે.) ૨

પાઠ ૮૨ મો
વણુબરો(ના)પેઠી ઉપર અ
નાજ નાખી વેપાર કરનારો.
પેઠી [ના] જોલાદ.
શીઆળ (ના) કોહલા જેવું
જનવર.
વેહેમ (ના) શક.
મગવણ (ના) મગાઈ.
કુટખી (ના) ખીતનાઈ
આપદાદા (ના) ઘરડા તરડા.
જંગલ (ના) વન વગડો.
કીગણા (વી) બટકા.
જોલ [ના] બજોલ શુકા
બાઈખંચી (ના) દોસ્તી.

પાઠ ૮૩ મો
દોસ્ત (ના) બાઈખંચ.
ભાજો (વી) નીખાલમ.
મોઠવું (વી) ચેન પડવું.
પરાધુ (વી) પારકું.
મંતાઈ (ક) છુપાઈ.
પધારજો (ફી) આવજો.
રામરામ (ના) જુહાર.
કુકડી (ના) મરધી.

પરતાવા (ક) દલગીર થવા.
વહાલાં [વી] પ્યારાં.

પાઠ ૮૪ મો.
મખંધ (ના) વળગણ.
પરાડવા (ક) પોકારવા.
છોડાવું (ક) મુકાવું.
મંડાળ (વી) પાંપી, દુષ્ટ.
લુચ્યા (વી) દોગા.
કાળુકર = મો મંતાડ
ખડો (ના) મુરખીનુધર.
લાજ (ના) એખ, શરમ.
જોટ (વી) ખગમ.
સ્વભાવ (ના) અશીયત.

માર (ના) મતલબ.
મતલબ (ના) સ્વાસ્થ.
માધિતા (ક) પારપાડવા.
લાંભો (વી) ઉડો, ઘણો.

પાઠ ૫ મો.
ઉદામ (વી) દલગીર.
મંતાપ (ના) દુઃખ.
સ્લેટ (ના) પથર પાટી.
જનો માનો (વી) મુગો મુગો
સુપકીધી.

હવેલી (ના) ઉંચી બાંધણી-
નું ધર.

પાઈ (ના) એકપાઈ.
ઘટારન (વી) લાયક.
રળીઆમણો (વી) શોભા-
વંતો.
થંડો (વી) ટાટો.
સુંદર (વી) મારાં.
વીણી (ક) સુડી.

પાઠ ૮૬ મો.
ટોચી (ના) ધરડીખાયકી.
માનનાજ (વી) મરાં; શા-
રી પેઠે.

ગમત (ના) રમુજ.
અંધારો (ના) અંધગાપણ.
લાચાર (વી) નાચાર.
વાળું (ક) ધીરજપમાડુ.
મીચીને (ક) વીચીને.
દરકત (ના) અક્ષર.
મન્જેના (વી) માસી.

પાઠ ૮૭ મો.
ભાડવવાન (વી) નશીયવળો
દાલ [ના] દશા હવાલ.

ધી (ના) દુઃખ
 ટથો (કી) દુરથથો.
 શાખાશ (અ) ધન્યથો.
 કરકરો (વી) અડમચી.
 ખાખી (ના) ઝઝણી.
 અગારો (ના) ચણગારો.
 દલો (કી) બળે.
 ભુલનો (ક) વીચરનો,
 પાઠ ૮૮ મો.
 કપ્પલત (ના) હાકલેવોતે.
 ઉતર (ના) જવાપ.
 વાળ્યો (કી) દીવા.
 ધુણધુણ (કી) હલધુ.
 પાંગોડુ (ના) પગના ધુણ
 આગળને ભાગ.
 ઉહાડવા (ક) ઉભા કરવા.
 માથાફોડ (ના) મેઢેનત.
 ઉચ્ચાર (ના) વેણ શબ્દ.
 રોરો (ના) રડરડ.
 ખાચ (ના) મેહાયનું કાતી
 માથનું દયાણ.
 ભત્રિજો (ના) ભાઈનોછોડરો
 બેહેરો (વી) કાનેમાંબળે
 નહી તે.
 મુગો (વી) માંડે ભાલનહી તે
 પાઠ ૮૯ મો.
 આઝનાવાઝના (ના) સેવા
 ચાકરી.
 અદ્યદર્ય (ના) તારામાણ્યો.
 ફાળ (ના) ફકર; પારડો.
 ફશારત (ના) નીશાની.
 દોર (ના) ધૂરખ.

માળ (ના) ફાગળ.
 લેવા (ક) બુછવા.
 -હલ્લ (ના) અંતઃકરણ.
 પાઠ ૯૦ મો.
 દશ! (ના) હાલ.
 અવતરે (કી) જન્મે.
 કીકો (ના) નાનો છોકરો.
 ઉજડ (વી) વસ્તી વગરનો,
 અવાગરો.
 જન્મથી (ના) અવતરેત્યારથી
 ઉચ્ચામ (ના) અપ.
 પાઠ ૯૧ મો.
 અવરથા (ના) હાલ.
 ગાથન (ના) રંગતાન.
 ઝડપ (ના) ઉતાવળ.
 સ્વાદ (ના) સાખધું તે.
 વાત્ર (ના) મુગંધ.
 યુજાય, મોગરો (ના) પુરુષો-
 દાર ધૂનનાં નામ.
 અવગુણ (ના) નુકશાન.
 મારગે (ના) રસ્તે.
 છુટકો (ના) નીકાલ.
 પાઠ ૯૨ મો.
 ગિયર (ના) ટોચ, દિપસોભાગ
 જવાળામુખી (વી) બાગત
 માનો.
 ચમત્કાર (ના) અચંભો.
 પૂણ (ના) ધર્મ.
 બકિતવાન (ના) બકિતકરનાર
 હોત્ર (ના) ખેતર.
 ઓખળેસો (ક) રમ થઈગરેસો
 પડકો (ના) મોટો અવાજે

ધગધગને (વી) બહુ ઉનો.
 ચોતરફ (અ) ચારેઆશુએ
 મડમડ (વી) દડદડ.
 માંખી (વી) બણીકીમતી
 રોજન (ના) માયા પુણ;
 આચગણ (ના) ચાલ.
 લાલો (વી) ટાંઠો
 અજાન [વી] ભાળો, વખર
 ભણેલા.
 ધચરી (વી) દેવતાઈ.
 કીગરી (કી) બચી.
 પાઠ ૯૩ મો.
 રેક (ના) નીચા.
 નિંદા (ના) બદબોઈ.
 ઉચરવુ કી) ભાલનું.
 જાંતી (ના) વહેમ.
 શીર્તાવંત [વી] આખરદાર.
 કંત (કી) કરવુ.
 રામ (ના) યુરમો.
 શિય [ના] માથું.
 જગ (ના) જગત.
 રૂશી (ના) નાંશ કરનારો.
 લાજ (ના) અપર.
 વિશામ (ના) બરોમો.
 મોપે (કી) બીર.
 કાજ (ના) કામ
 બંગી (ના) ભાંગ પીનારો.
 માણસ.
 અશીશી (ના) અશીશુ ખા.
 નારો માણસ.
 કન્વા (ના) કુવારી છોકરી
 નવ (અ) નહી.

મોખત (ના) મંગત.	ભજવાય (ક્રી) શરમાય	ધિકકાર (ના) નિરકાર.
રખે (અ) નહીતો, રખેને	નાત (ના) જાતજાતના, મા-	વગચથે (ના) બાઝથે.
મનુષ્ય (ના) માણસ	ભુસો.	રેલ (ન) બહારનાં ચઢીઆ-
અનની (વી) દેવ રાખનારો;	ચેતો [ક્રી] અમછલેઓ.	વેલાં બરપુર પાણી.
અનનખોર.	ગર (ના) મરદ, બાપડો.	ખેલ [ના] રમત.
પરતાય (ક્રી) દલગીર થાય	નાર (ના) બઈડી.	
હોપ (ના) ઠપકો.	મીનતર (ના) છુંદગાની.	

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧૩)

જે કેશી હોય છે તેની દુનીઆમાં આપર મણાઈ નથી; તેથી તેનો બારેસો કરીને કોઈ તેને કામ શોંપવું નથી; જે માણસ બાંગ પીએ છે અશીયુ આપ છે, ને કેફ કરે છે, તેન કોઈ છોકરી પચાવવું નથી. (૧) તેવા કેશીની મંગત કરતાં જ્યાં માણસો ખીડેછે કે રખેને એની મંગત કરીશું તો લોકો આપણી બદનાઈ કરશે; કોઈ ખીજે માણસ કોઈ વરતુ ધરની ચોરી જાય, તો તેનો વેલેમ કેશીને માથે આંત કે એથે લાંબી હશે. [૨] કોઈ માફ આપરદાર માણસ હોય, તો તરત તે કેશીનો બારેસો કરવું નથી. માટે જે કોઈ માણસ કેફ કરવાની દેવ પાડે છે તે પછી મનમાં ધણો અફસોસ કરેછે, કેમકે કેફ કરવાની દેવ પડેલી તે પછી જતી નથી. (૩) કેશી માણસ પોતાનો ગુરસો ખીજા ઉપર કહાડે, ને પોતાને જે ખરાબ દેવ પડી હોય તેનો ઠપકો તેને મુકે છે; જ્યાં એકલો બેઠો હોય ત્યાં શરમાય છે. ને પોતાની ન્યાતના કોઈ માણસો પોતાના જેવા થાય તેવા ઇલાજ જોયા કરે છે. (૪) તે માટે તમે મધના માણસો અમછ લેઓ, ને એવા કેશી માણસ માથે તમે બોલો ચાલો નહી; જે બઈડી કેશીને પરણી હોય છે, તેના જીવવાને ધિકકાર છે. (૫) કેશી વરતુ (બાંગ, અશીયુ, મજમ તાડી દારૂ) વગેરેની મંગત તમે કરો નહી, નહી તો તમારે ગળે તે બંધાશે; શાપ, કેફ, ને રેલનાં ચઢેલા પાણી, એ ત્રણ માથે તમારે રમત કરવી નહી, કેમકે (શાપ કરડે, કેફ ગળે બાંધે, ને પાણી ખુડાડે.) (૬)

પાઠ ટૂંક મો	હરણી.	અવીચાર (ના) વગર વીચાર
માખરી (ના) એક જાતની	હાણ (ના) ગુકશાન.	પડછાથો (ના) એજો.

નીહાળવું (કી) જોવું.
વખોડવું [કી] વગોવવું
ભરાવ (ના) ઝાળા; દેખાવ.
ભડાઈ (ના) મોટાઈ.
લગ્નની (કી) એય લગાડી.
મુદલે (વી) ખીલકુલે.
શીકારી[વી] શીકાર કરનાર.
એચતાણુ (ના) એચાએચ.
ધિકકારતી (કા) નિરકાર
કરતી.

મંકટ (ના) દુઃખ આપવા.
વખાણી ખીચડી દાંતે.
વળગે=જેના તારીફ કરીએ
તેથી માફું થાય (જેના
વખાણુ કરીએ તે માથે
ચડી જાય.)
ફાયવાણી=ચુણવાણી.
અવગણના (ના) નિરકાર,
ધિકકાર.

પાઠ ૯૫ મે

માર (ના) મતલબ.
નાન્યતર (ના) નપુશ્ક. નર
પણ નહી ને નારી પણ
નહી તે.
તીરાહીત (વી) તીજો.
સર્વનામ (ના) નામને ઠેકાણુ
વપરાતો શબ્દ.
એજાખાય (કી) જણાય.
ચંદનધો (ના) સરાડાના જે
વું ખીયામણું જનવર.
ધજ (ના) નીશાન.
એકવચન (ના) જેમાં એક-

નીજ સંખ્યા માલમપડે
તે શબ્દ.
અહવચન [ના] જેમાં એક
કરતાં વધારે સંખ્યા જ
ણાય તે શબ્દ.
વારેઘડીએ (અ) હર વખત
અડચણુ (ના) હકત.
પાઠ ૯૬ મે
પુરૂષ (ના) મરદ, નરની
જાતી.

શખમ (ના) માણસ
આપ (અ) તમે ને ઠેકાણુ
વાપરવાનો માગ બરેલા
શબ્દ.
આઝામી [ના] અખશ.
યુરુજી (ના) ઉરતાદ.
હલકો (વી) ઉતરતો.
વહાલો (વી) હેનમરી.
મદેહ (ના) પેહેમ.

પાઠ ૯૭ મે

તળી (ના) જોડાનું તળીઆ
નું જનકુ ચામડું.
મીરજનક (વી) પીશીનાને
પો પણ એકાચાંચનો.
ખાણુ (ના) જોડાનું ઉપણુ
ચામડું.
પીશીરી (ના) કીલી ચાંચનો;
પારસી માઈ-
નરી (ના) ઊંચી જાતનું સા
ફ ચામડું.
ચપળ (ના) ખાણુ, ચાંચને
ખડા વગરનો જોડો.

કાલખુત [ના] જોડામાં ઠો-
કવાનું લોકડાનું એજાર.
મપાટ (ના) ચાંચતથા ખા-
વગરનો જોડો.
આર (ના) ઝાંચ જેવું કાણું
કોચવાનું મોન્નીનું હથી
આર.

મુગલાઈ (વી) વાળેલી ચાં-
ચનો ઉચી એકીનો.
મોચી (ના) જોડાસીવનારો
ચકતી (ના) ચામડાના ગોળ
કકડા.

દખણી (વી) મરખા ખાલા
નો દખણી લોકોને પેહે
રવાનો.
ગામડીઆ (વી) એક
મરખા ખાલાના; ગામ
ડાના લોકોને પહેરવાના.

પાઠ ૯૮ મે

કેપલાવવું (કી) ફેરવી નાં-
ખવું.
પાળ (ના) કોરણ.
મુખતળી (ના) માઝર
મગનીશીંગ (ના) વિલાયતી
શીંગ-
અવળું (વી) આડું.
મવળું (વી) સીકું.
ફોર (ના) ખાણુ; પાળ.
ગાળા (ના) દીલી ચામડાની
વાંધરી.
મેલ (ના) ધુળ કચરો વગે-
રે.

ખંખેરી (ક) આપડી.
રક્ષણ (ના) અચાલ-
ઠોકર (ના) ટેથ.

પાઠ ૬૬ મે.

અસોક (ના) સુખ; ચેન.
પીંડ (ના) ગોળો,
ખીચ (અ) વચમાં.
કુઠામ (ના) નઠારી જગો.
કીચ (ના) કાદવ.
કાયા (ના) શરીર.
ગન્થ (ના) પૈસો.
ગાંઠ (અ) પાસે, ઝોડે.
ખીજીએ (કી) ખીજીએ.

ખીજીએ (કી) કરીએ.
વડાઈ (ના) મોટાઈ.
વસો (કી) રહેણ.
કસો (વી) કાંઈપણ.
વરસો (કી) રહેણ.
અસુખ (ના) એ ચેનપણ.
ઉલટું (વી) આમુ, અમણ.
મુઝે (કી) જાણાય.
મુજદ (વી) સીધું.
અચીત (અ) નકી.
પડું [કી] કહું,
જાણુ.
ચેણ (ના) શબ્દ.

પાંધર (વી) સીધું.
છાપાય (કી) જાણાઈ આને.
પ્રમુદ (ના) ધરંવર.
ચોટું (ના) અગર.
ચેત્યો (કી) અગરપડી.
નાચ [વી] દલકો.
લપટાણી (કી) અગાઈ.
માયા [ના] પૂંછ.
પદવી [ના] જગ્યા, દરજ્જો.
નાલિજર [વી] એ શરમા.
ફોફટ (વી) નકામો.
ફેવે (વી) એ
ફરમક.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૪).

કદી કેદી વરતુ પીપી નહી, ને વિચારીને કામ કરવું, જેથી લોકમાં આપરું વધે. ને હમેશાં સુખમાં રહે, કેક કરવામાં કાંઈ પણ લહેજત ર-
છી નથી, એથી કરી મામું જીવને એચેનપણું થાય છે. ને પાંધરું કામ
હેય તે પણ જાણાવું નથી. તમારા મનમાં હુ બરાબર પાંધરોજ શબ્દ ક-
હું છું એવું નકી જાણુજે; જે માણુમ કેક કરે છે તેની એકકલ ધણી
જ ઘટે છે. જ્યારે પાપનો ગોળો પાપથી બરાબ છે. ત્યારે કેદી માણુમ તે-
ની નીશાથી પકડાઈ આવે છે. તે માટે વિચારીને જે માણુમ કેક કરવો
મુકી દેશે, તેના પર પરમેશ્વર રાજ થશે. (૧)

કેદી માણુમ કેક કરીને, પછી તે બેજરની માહે ચાલ્યો. ત્યાંમંચી
કે નઠારી જગાએ તે પડી ગયો. તે પણુ (કેકની ધનમાં) તે નઠારાને ખ
બર પડી નહી, તેને અગર પડી નહીં તે પણુ તેનું આપુ શરીર કાદવમાં
અગાઈ ગયું. અને તેથી લગડાને છેડે જે પૈસાં બાંધેલા હતા. તે તે મુરખ
આઈ બેઠો. (કાંઈ છોડી ગયું) તેથી દલપતરામ કવી કહે છે કે તે નકી
ધનને આખી પૃથ્વી ઉપર ફેર્યો; ને કેક કરીને નકામો બે ફરમત થયો.

પાઠ ૧૦૦ મો.
 માવુ (કી) પકડવું.
 મત્સ્ય (ના) દુરમનાઈ
 મિત્રનાઈ (ના) દોસ્તી
 મદાઈ (અ) રોજ.
 સજનાઈ (ના) મહુકાઈ
 મિળવવું (કી) મિળવવું.
 વામના (ના) પુત્રમો.
 સુખદાઈ (વી) સુખ.

ઉપજે એવું,
 દોશ (ના) કીનો.
 બાઈ (ના) ખેરેન, બાઈડી.
 માહી (ક) પકડી.
 તણ (ક) છોડી મુકી.
 મગાં (વી) એક મા તથાએ
 કન બાપનાં છોકરાં.
 મંપીને (ક) હળીમળીને.
 લુચાઈ (ના) દોંગાઈ.

ઠગાઈ (ા) ઠગ બાણ; એ
 તરવાનું કામ.
 મલઈ (ના) માલમ્માંઈ.
 ટળે (કી) મટે, બપ.
 દુખદઈ (વી) દુઃખ ઉપજે
 એવો.
 મીઠાઈ (ના) મીઠામ,
 તન (ના) શરીર.

(કવિતાની સમજૂતી) (૧૫)

અરે બાપડીઓ ને મન્દો તમે બધાની માથે મગાઈ પકડીને જેવ
 એકજ મા બાપના પેટથી જન્મેલાં બાઈ ખેરેન રોજ હળી મળીને રહે,
 કે જેની લડાઈ માલુમમાં જણાઈ એલ લડ્યાં નહી, એવી માલુમમાં પ-
 કડી દોંગાઈ અંધાઈ છોડીને અને માલવામાં આપણની પુત્રમો મેળવી-
 ને, વેરબાવ કાઢાડી નાંખી તમે મનમાં રનેહ બાવ રાખો, એથી તમને સુ-
 ખ થાય, એવું મન મળે. ને દુઃખ ઉપજે એવી અદેખાઈ તમારી જ-
 તી રહે માટે માટે શરા મારા શબ્દ બોલો કે તમારા શરીરમાં સુખ થાય
 (નિરાતે ઉધ આવે.)

પાઠ ૧૦૧ મો.
 ખટપટ (ના) કડાકું.
 ઠાઠક (ના) ઠંડક.
 પટેલ (ના) ગમને ઉપરી.
 કમુખો (ના) તાલુકાનું મો-
 થી મોટું ગામ.
 હરખાતા (ક) ખુશીયતા.
 મુલ (ના) કીમત.
 બાવ્યાં (કી) આંખે લગ્યાં.
 વડા [વી] મોટા.
 દગિઆ (ના) કળીઆ;
 દોશીય (કી) વાલીય

દાડમડી (ના) દાડમનું માડ
 ખેડુત (ના) જમીન ખેડનારો
 ડાહયો (વી) શાણો.
 યોમડ (ના) દવા.
 જોડાની (ક) એકઠા કરવાની
 લોભીયો (વી) લાલચુ
 તશ (ના) શોષ.
 હરખ (ના) ખુશી.
 અચી (ના) બોકી.
 પાઠ ૧૦૨ મો.
 શાધ (ના) ખોળ.
 ખાઈ (ના) ઉડીખાડી.

બુનડો (ના) કુદો.
 મટ ડી [કી] બોલાવી.
 જુગતી (ના) તરખીર.
 કરડા (ના) કેરણ.
 વાર (ના) ઢીલ.
 ઉગાર્યા (ક) અચાવવા
 જોખમ (ના) ધારતી.
 આપમતલખી (વી) અર્થાર્થી.
 લેખે (કી) ગમે, માને.
 પાઠ ૧૦૩ મો.
 ઉજળો (વી) મફત.
 ચળકતો (વી) તેજ કરતો.

ખંખેરી (કૃ) ખાપટી.

રક્ષણ (ના) ખયાવ.

ઠોકર (ના) ઠેમ.

પાઠ દેહ મો.

અમૃત (ના) સુખ; ચેન

પીડ (ના) ગોળો.

ખીચ (અ) વચમાં

કુઠામ (ના) નઠારી જગો.

ક્રીચ (ના) કાદવ.

કાયા (ના) શરીર.

ગરથ (ના) પૈસો.

ગાંઠ (અ) પાસે, સોડે.

વીજીએ (કી) વી જઈએ

કીજીએ (કી) કરીએ.

વડાઈ [ના] માટાઈ.

વમો (કૃ) રોહો.

કમો (વી) કાંઈપણ.

વરયો (કી) રહ્યો.

અસુખ (ન) બેચેનપણ

કિલકું (વી) મામુ, બમાયું.

મુજે (કી) જણાય.

મુજકું (વી) સીકું.

ખચીત (અ) નકકી.

પડું (કી) કહું, બાલું.

પણ (ના) શબ્દ.

પાંચર (વી) સીકું.

છાપ (કી) જણાઈ. આવે.

પ્રભુજી (ના) ધંધર.

ચોટું (ના) બળર.

ચેતો (કી) ખબરપડી.

નીચ (વી) હલકો

બપટાણી (કી) ખરડાઈ.

મયા (ના) પૂંછ.

પદી (ના) જગ્યા, દરબનો.

નીલિજ (વી) બેશરમો.

ફેકટ (વી) નકામો.

ફજેત (વી) બે દુરમત.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧૪)

કદી દેશી વસ્તુ પીવી નહી, ને વિચારીને કામ કરવું, જેથી લોકમાં આખર વધે. ને હમેશાં સુખમાં રહે, કેક કરવામાં કાંઈપણ બહેજત રહી નથી, એથી કરી મામું જીવને બેચેનપણું થાય છે. ને પાંચર કામ હોય તે પણ જણાવું નથી. તમારા મનમાં હું ખરાબર પાંચરોજ શબ્દ કહું છું એવું નકકી જાણુજો જે માણુમ કેક કરેછે તેની અકકલ ધણીજ થયે છે. જ્યારે પાપનો ગોળો પાપથી બરાબ છે. ત્યારે દેશી માણુમ તેની નીશાથી પકડાઈ આવે છે. તે પોટે વીચારીને જે માણુમ કેક કરી મુકી દેશે, તે નાપર પરમેશ્વર રાજ થશે. (૧)

દેશી માણુમ કેક કરીને, પછી તે બેબારની માંહે આવશે. ત્યાં ખારી કે નઠારી જગોએ તે પડી ગયો. તોપણ (કેકની ધુનમાં) તે નઠારને ખ-ખર પડી નહી. તેને ખબર પડી નહી, તોપણ તેનું આખુ શરીર કાદ-વમાં ખરડાઈ ગયું. અને તેથી હુગડાંને છેડે જે પૈસા બાંધેલા હતા. તે ને સુરખ બાંધ બેઠા. (કાંઈ છાંડી ગયું) તેથી દબવતારામ કવી કહેછે કે તે નકર થઈને આખી પૃથ્વી ઉપર ફર્યો; ને કેક કરીને નકામો બે દુરમત થયો.

પાઠ ૧૦૦ મો.
 શાકુ (કી) પકડવું
 શત્રતાઈ (ના) દુરમતાઈ.
 મિત્રતાઈ (ના) દોરતી
 સદાઈ (અ) રોજ.
 સજનાઈ (ના) મલુકઈ.
 મેળવવું (કી) મેળવવું.
 વામના (ના) પુરુષો
 સુખદાઈ (વી) સુખ ઉપજે

એવું
 દેશ (ના) ક્રીનો.
 ગાઈ (ના) મેલેન, બાઈડી.
 માઈ (કૃ) પકડી.
 તણ (કૃ) ડાકી મુકી.
 મગાં (વી) એક મા તથા એ
 કજ બાપનાં ડોકરો.
 નંપીને (કૃ) હળીમળીને.
 લુચઈ (ના) દોંગાઈ.

ઠગાઈ (ના) ઠગ બાણ; એ.
 તરવાનું કામ.
 બજાઈ (ના) માલમાઈ.
 ટળે (કી) મટે, નય.
 દુખદાઈ (વી) દુઃખ ઉપજે
 એવો.
 મીઠાઈ (ના) મીઠાસ.
 તન (ના) શરીર.

(કવિતાની સમજૂતી) (૧૫)

અરે બાપડીઓ ને મરદો તમે બધાની માથે મગાઈ પકડીને જેવાં
 એકજ મા બાપના પેટથી જન્મેલાં બાઈ મેલેન રોજ હળી મળીને રહે,
 કે જેની લડાઈ માણસમાં જાણાઈ એમ લડયાં નહી, એવી માણમાઈ પ.
 કડી દોંગાઈ અંધછ ડાકીને અને ભોલવામાં આપરની પુરુષો મેળવીને,
 વેરબાવ કાહાડી નાંખી તમે મનમાં રોજે જાવ રાખો, એથી તમને સુખ
 થાય, એવું માન મળે, ને દુઃખ ઉપજે. એવી અદેખાઈ તમારી જતી રહે
 મોટે મોટે મારા મારા શબ્દ જાણો કે તમારા શરીરમાં સુખ થાય (નિર્ગ.
 તે બંધ આવે.)

પાઠ ૧૦૧ મો.
 ખટપટ (ના) કડાકટ
 ટાકક (ના) ઠંડક
 પટેલ (ન) ગામનો ઉપરી.
 કમખો (ના) તાલુકાનું મો-
 થી મોકું ગામ.
 હરખાતા (કૃ) ખુશીયતા.
 મુલ (ન) ક્રીમત
 બાચાં (કી) મારાં લાગ્યાં.
 વડો (તી) ચોટો.
 ઠગિઆ (ના) કળીઆ.
 રોપીય (કી) વાપીય

દાડમડી (ના) દાડમનું ઝાડ
 ખેડુત (ના) જમીન ખેડારો
 ડાહયો (તી) શણો.
 એમડ (ના) દવા
 જોડવાળી (કૃ) એકઠા કર-
 વાળી.
 લોભીયો (વી) લલચું.
 તરય (ના) શેષ.
 હરખ (ના) ખુશી.
 ખરચી (ના) ખોટી.

ખઈ (ન) ઉડીખાડી.
 ભુમકો (ના) કુદરો.
 મટાડી (કી) ખાલાવી.
 જુગતી (ના) તદખીર
 કરડા (ના) કોરણ.
 વાર (ના) દીત.
 ઉગારવા (કૃ) બચાવવા.
 જોખમ (ના) ધારતી
 આપમતલખી (વી) સ્વર્થી.
 લેખે (કી) માને.

પાઠ ૧૦૨ જો.
 શાષ (ના) બાળ.

પાઠ ૧૦૩ મો.
 ઉજળો (વી) સફેત.

અનકતો (વી) નેજ કરતો
અનક ૧૧.

ગાહવો (કી) રમ કર્યો

છાપ (ના) આકાર.

લેખણ (ના) કલમ.

ચાંપણો (કી) દાખણો

ગાંધી (ના) કરીઆણું વેચ-

નાર, નેરિત.

હાટે (ના) બળરે.

ગદવો (ના) કાણાવળી ના-

ની ઇસ્કોતરી.

કીકી (ના) નાનીકીકરી.

ઉચકી (ક) ઉચકી.

તકતાર (ના) રકતક

ભાગ (ના) હીરણો.

પાઠ ૧૦ ૪ થો.

શુદ્ધવૃ (કી) છીનવી લેવું

પુચી લેવું

મતેપવું (કી) તરપત થવું

હરખાવું (કી) મગલથવું.

પૂજામ (ના) તસામ.

ચાખી (વી) માક દાનતની.

આવી (ના) આખતી.

ઠ્યો (કી) નકી થયો.

ચીરજ (ના) ચબુરી.

વાટ (ન) રાહ.

કાપર [વી] હેરાન

ઉધાડી (ક) ખુની કરી.

અરચ ૫ (કી) વપરાય.

દીકરી (ના) છાકરી.

રૂએ (કી) રડે.

પાઠ ૧૦૫ મો.

મગજેથી (અ) આધેથી.

રોધને (ક) રડતાં રડતાં.

હીડતાં (ક) ચલતાં.

બાપુ (ના) બાઈ.

થાક (ના) આરામ.

ધણી (ના) માલીક.

પાઠ ૧૦૬ ઠો.

અડખો (વી) અટક્યાણો,

અગવીતરો.

ફાંકડો (ના) રંગીલોછલ.

ડારો (ના) ધમડી.

ચીર ના હીમત, ચીરજ.

ડાળી (ના) દાખડી.

ચુરા (ના) કકડા.

શુભી (ક) બાઝી.

ચરમા (ના) અક્ષર મોટા હે

ખાચ એવો કાચનો મંચો

કુચ (અ) ધન.

ખાડાળાં (વી) ચપટાં.

અતીએ (વી) ઘણાં.

અડખાં (ના) અટક્યાણાં,

આડાં અવળાં કામ.

છરી (ના) ચાપુ.

માન (ના) મમજાણ.

ડાખલી (ના) દાખડી.

આનંદ (ના) ખુશી.

તરકાળ (અ) તુરત.

જખર (વી) ભારે ઘણું.

મેર ખંડાર (ના) અવાજ,

મદ.

ચોક (ના) છોથી બાંધેલ

જમીન.

અંચો (વી) આંધણો.

હમવું (ના) હાંચી, મગક

હાણુ (ના) ગુક્યાન.

ભાડકડો (ના) ભાડવાણો.

વરમાં (વી) કપરો.

દાટ (ના) શુભમ.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૬).

એક અટક્યાણો છોકરો, જેનું નામ જોશ હવું, તે જે ઠેકાણે જ-
નેઈ જશે ત્યાં ઘણાં અટક્યાણાં (આડાં અવળાં કામ કરતો હતો. (૧)
કામગ કે કલમ કે પછી ચપ્પુ, જે જે ચીજ તે જોતો તે ખમે તેવી આરી
હોય તોપણ તેને અડખી બાઝી પડતો હતો. તેને ના કહીએ પણ તે માને
જ નહી, અને કાઈનું કહેલું કશું તે કાંને ધરે નહી તોપણ તેને એક જ બ-

હાંડામાં બધી મમજાણુ આવી ગઈ. (૩) ઘરડો માણુન ચરમાં ને દાખડી (તપખીરની) મેલીને માળ ઉપર ગયો, એટલે તે અટક્યાણે (જીવાએ) પુરત ધણા હરખમેર તે બંને વાનાં લઈ લાંબાં. (૪) પછી તે ચરમાં ને ધણાં ચપટાં હતાં, તે જીવાએ નાક ઉપર ભરાવ્યાં, અને પગતી ધમ દેતાં કે દાખડી હતી તે જોવા આર લાંબી (૫) તે દાખડીનું ઠાંકણું ધણું મ-જબુત ઘીચેલું હતું, તેથી તે ઉઘાડવ. ને તેણે ધણું જોર કીધું, એટલે જો-રથી તે ઉઘડતાં ધણું ઉછળ્યું ને ધણે આવાજ થયો. (૬) તેમાંથી પછી તેના મોં ઉપર બધે તપખીર તપખીર ચર્મ રહી, એટલે તે કાંકડો (મેહે-લાંણી) પછી કાંકડાં મારવા લાગ્યો, ને હિમ્મત રાખી ચક્રો નહી. (૭) પછી ચરમાં તે જોના ચોકમાં નાંખ્યાં, ને છાકો ખાવા લાગ્યો, ને થાકીને ગ-ભરાયો એટલે થુ થુ કરી, પછી જો ત્યાં રડવા લાગ્યો. (૮) ને આંખને ધણી ચોળવા જાયછે, તે આંખે તે આંધળો થાયછે, એવામાં ડોઝાએ છોકરાને જોયો, અને ચરમાના કકડા થએલા લીઠા. (૯) પછી તે ડોઝાએ જીવાને કહ્યું કે ભાઈ હાંસી હમારત થઈ ને વળી નુકશાન થયું, મટે જે લાડકવાળા જીવા તુ એજ મતાનો જાણુજે. (૧૦) ચરમાં તે કપરાં થઈ પડાં. (મોહેના કાચ ભાગી ગયા.) ને દાખડીએ જીલમ કર્યો. (મોહેની ત-પખીર વેરાઈ ગઈ.) પછી જીવાએ કોઈ દહાડો પણ ખીજવાર પોતાની જ-દગાનીમાં એવો ઘાટ બનાવ્યો નહી. (એવું કામ કીધું નહી.) (૧૧)

પાઠ ૧૦૭ મો.

નાનો કાટો=કલાક કાટો.

મોટો કાટો=મીનીટકાટો; લાંબો કાટો.

ચિત્ર (ના) જખી, તરવીર.

કુંડાણું ચક્રકુંડ.

અંતરે (ના) છટે.

આંકડા (ના) તંબરો. અંકો

મીનીટ (ના) રાખળ.

પાઠ ૧૦૮ મો.

મધરત (ના) વચ્ચી ગત
(રાતના ૧૨ વાગતાંનો)
વખત.

એકીવારે=માંમટા.

મવલ (ના) પ્રવન.

નકરી (અ) ખસીત

ઝટ (અ) જલદી.

પાઠ ૧૦૯ મો.

રૂઠ (ના) મોઝમ.

વરણન (ના) ખ્યાન; વીસ્તાર

શીતળ (ના) ઠંડો.

પાનખર (ના) ઝાડનાં પાંતરાં

ખરી જાય તે મોઝમ

તંબોળ (ના) પાન.

શાલ (ના) ઉનનું કીમતી

લુગડું.

શરોવર (ના) મોંડું તળાવ.

વનરપતી (ના) લાંબાતરીઝા-

ડ, પાંતરાં વગેરે.

વણતોલ=તોલ નહીં થાય તે

ધણેજી.	પાન (ના) પાંતરાં.	કોપલ (ના) મધુર રાગનું
મહાર (ના) રાગનું નામ	કેસુડાં (ના) પીળો રંગ કહા-	કાળું પક્ષી.
(ચોમાસામાં ગાવાને રાગ	ડવાનાં ફુલ.	ચોમાસુ (ના) વરસાદની
એતીકાર (ના) એતીવાળા.	રૂડાં (વી) આરાં.	મોઝમ.
ચાખડી (ના) પાવડી	ચુચુવન (વી) ફાયદાવાળા.	ખાસુ (વી) મઝાનું.
શિઆળો (ના) ઠાઠની મો	હોજી (ના) પાણીનો બાંધેલો	કુચાકુચ વી) બુઝાબુઝ.
મુમ.	કુંડ.	કેસારે (ત્રી) ખાલે.
કઠોળ (ના) અડદ, ચણા,	કુવારા (ના) પાણીની સેરે	ચંપાચ પેલાં ફુલનાં
વરાણા વાલ વગેરે ધાન્ય	પોતાળી મેળે છુટે તેવો	ચુમ્મ ચુમ્માય નામ
ડગરી(ના) મેવડી અંગરણી	હોજી.	ફલાય (ત્રી) ખીલી આવે.
ધટે (ત્રી) એછા થાય.	યાગ (ના) મોટી વાડી.	સુખમાટ (ના) સુખને સાર
ઉનાળો (ના) તાપની મોઝમ	ચંદન (ના) સુખડર પાણી	હીચોળા (ના) હીચકા.
જળ (ના) પાણી.	આથે ઘસીને કરેલો લોહો	ખાટ (ના) ખાટલો.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧૭)

ઠાઠની રૂઠુ (કારતક, માગર પોમ) માં ઠંડો પવન આવે છે. ને પાનખર રૂઠુ (ફાગણ, ચૈત્રમા ઘણાં પાકે છે, શીઆળો ગોળ થાય છે, ને કપામ કઠોળ પણ પાકે છે, ને લોહો શરીરે તેજ ચોપડે છે ને પાન આવે છે. (૧) વળી શીઆળામાં લોકો ડાહ્યા ઉન બતાવના ડગલા પહેરે છે ને શાલ એઠે છે, ને ગરીબ લોકોના પગ ને ગાલ કાઢી નવચે (તેઓને ડગલા શાલ મળતાં નથી) શીયાળામાં દાહાડો ટુંકો ને રાત મોટી હોય છે, ને શરીરમાં ખોરાકીયી જોર આવે છે. (૨) તાપની રૂઠુમાં બોંબમાં પાણી ઘણાં હિંડાં જતાં રહે છે, ને નદી તળાવનાં પાણી સુકાઈ જાય છે; ખંચી લીલાતરીનાં ઝાડને નવાં પાદડાં આવે છે. ને કામમાં આવે એવાં આરાં પી-જા રંગનાં કેસુડાંનાં ફુલ થાય છે. (૩) ઉનળામાં પાણીનાં કુંડ, કુંવારા, યાગ બગીચા આરા લાગે છે. અને સુખડનું ચંદન તથા વીંછણો પણ વા-હાલો લાગે છે (તેથી ઠંડક વળે છે.) કોપલ પક્ષી આરા મધુર શબ્દ બોલે છે. અને ગરમી એટલી પડે છે કે તેનું તોત્ર થવું નથી. (એટલે તે કહી શકાતી નથી.) (૪) વરસાદની રૂઠુ બહુ મજાની લાગે છે, તે વારે બધે ઢેકાણું પાણી બંધુ: થઈ રહ્યું હોય છે લોહો મહાર રાગ ગાય છે (કે તેથી

વરઝાદ આંતે) ચંપા, ચંખેલી ને જીહ્વ, તેમજ ગુલાબનાં ફુલ મારાં ખીલે છે, એમાઝામાં વરઝાદને ઝાડ છલીઓ હોય છે, ને સુવાને એમવાને હીં-ચકો ને ખાટલો તથા ચાલવાને પાવડીઓ રાખેલી હોય છે. (૧)

પાઠ ૧૧૦ એ.
સાવરી [ના] ચંદોલ
પક્ષી.
લણુ (ત્રી) કાપણી કરવી.
નિચિંત (વી) ખેડિક.
ફેંકટ (વી) નકામુ.
ચિંતા (ના) શીકર.
આડોશીપાડોશી (ના) પામે-
ના ધરના રહેનાર.
ટાંપીને [ક] તાકીને.
માલ (ના) જીવ.
બાઈબાંટુ (ના) બાઈ તથા
બાઈ ખેડે નાંછોકરાં છે
આં.
લણુણી (ના) કાપણી.
ખીનાં (કી) ખીધાં.
ઝમાચાર (ના) ખખર.
પાઠ ૧૧૧ એ.
ધારણુ (ના) દીલાસો.
પંડે (ત્રી) જાતે, પોતે.
આપ મુલા વિના સર્વેગજ-
વાચ=પોતાનું કામ પોતા-
થી જેવુંઝાડ યાપ તેવું
ખીખથી નહીં યાપ.
મેધ સમાન જળ નહીં=ખી
જી મમે એટલુ પાણીઆ
વીને પડે, પણુ વરઝાદના
પાણીની ખરાબર નહીં થા

૫.
આપ મમાન બળ નહીં=આ
પણું કામ કરવામાં આ-
પણું જોર જેટલું કરે છે
તેટલું ખીખથી થવું ન
થી.
મેધ (ના) વરઝાદ.
મમાન (વી) ખરાબર.
બળ (ના) જીવ.
નજર (ના) નીધા.
પાઠ ૧૧૨ એ.
ચુર (ત્રી) દીર્ઘસ્વરવાળો.
થડકવું (કી) બારથી મોલવું
લથુ (વી) -હસ્વસ્વવાળો
અનુસ્વાર [ન] મિંદ.
-હસ્વ (વી) કુકો.
ગણુ (ના) લણુ અક્ષરનાટો
ખી.
દીર્ઘ (વી) લાંબો.
માત્રા (ના) ઉભી રેક.
મેદ (ના) પ્રકાર.
જાડાક્ષર (ના) જોડેલા અ-
ક્ષરો.
પલ (ના) કમળ
ઠરાંવેલા (ક) નકકી કરેલા
વિગત (ના) તપ્તીલ.
પાઠ ૧૧૩ એ.
પ્રકાર [ના] જાત, ચીત.

માલામેળ (ના) માલા ઉપર-
થી થયલા.
અક્ષ-મેળ (વી) અક્ષર ઉપ-
રથી થયલા
૫૬ (ના) ગમે તેટલી માત્રા-
નું એક ચરણુલીટી.
ચોપાઈ (ના) જેમાં ચાર૫૬
આવેલાં તે.
વિગલ (ના) કવિતા બનાવ-
તાં શીખવાની ચોપડી
ચરણુ (ના) ૫૬-
પાઠ ૧૧૪ એ.
વિસ્તાર (ના) એહેવાવ.
લંબણુ [ના] ખ્યાન.
લાંબાણુ (ના) લાંબાવીસ્તાર
વિસ્તરતાં (ના) આરામ.
અરંભતાં (ક) શરૂ કરતાં
વર્ણુમેળ (વી) વર્ણુથી થયલા.
વિશેષ (વી) વધારે.
પાઠ ૧૧૫ એ.
વિશ્રામ (ના) વીઝાઓ.
અનુપ્રાય (ના) મળતઈચાર-
રના અક્ષરો.
કવિત (ના) મનહરુંકંદ.
શબ્દો (ના) મોલ.
ત્રિમંત્રી (ત્રી) લણુ ૫૬થી
તુરે ને ચોથે પડે બધામે
એ એવો.

પાઠ ૧૧૬ મો.

ધાટ (ના) આકાર.

કોવત (ના) જોર.

મરજી (કી) પેદા કરી.

મુળથી (અ) પેદેલાંથી.

ગીડવાં (ના) દીડવાં.

ઉપડે (કી) મૂળ માથે એમંચી
કાહાડે.

પીટીને (ક) દાખીને.

આદમી (ના) માણુ.

રૂપ (ના) ઘાટ, આકાર,

બદલે (કી) ફેરવે,

પાઠ ૧૧૭ મો.

મંપ (ના) એકમત; એકો,

મંલી (ના) પ્રધાન,

નૂપ (ના) રાજ,

હમ (ના) આમ,

નીજ (વી) પોતાના.

મહી (ના) પ્રટવી

ભાત (ના) બાઈ.

આદિક (અ) એ શીવાય

પ્રધાન (ના) વજીર

મંવત (ના) વિક્રમનો મન,

તેરવે પગ (વી) ૧૩૫૩

વિક્રમ (ના) રાજનું નામ છે,

દિલ્લી (ના) હીદરયાનમાંથી,

મનાં નદી ઉપર ચહેર છે,

અલાઉદ્દીન (ના) ખીલજીવ

શંનો ખીલજ દશાહ,

તખત (ના) રાજ્યગાદી,

મલેક (ના) મલેક કુટુમ્બી-

લજ્જતશનો ત્રીજો પાદ

શાહ,

જખ (અ) જોવારે તેવારે.

અમલ [ના] રાજ હકુમત.

રૂમી [ના] બાવ હરજી

વખ (ના) જોર,

શાહનરો (ના) પાદશાહનો

ઝાકરો.

એક માત્ર દીન પાંચ (વી)

પાંત્રીશ દીવમ.

મંપને [કી] ઉપર.

જેવો (કી) રાખ્યો.

વણુ (અ) વગર.

કુંવર (ના) રાજનો ઝાકરો.

દણથો (કી) માર્યો.

પીટુમાતે (ના) માખાપે.

શુભ (વી) માર.

જેવતે [કી] રાખતા.

રંક (ના) ગરીબ માણુ.

પીડાય [કી] દુઃખીયાય.

ધત (ના) પેસે; દ્રવ્ય.

ધારતુ (કી) વીચારતુ.

(કવિતાની સમજૂતી.] (૧૮)

જ્યારે વિક્રમાજીત મંવત ૧૩૫૩ નું વર્ષ હતું, ત્યારે દિલ્લીના રાજ્યની ગાદી ઉપર અલાઉદ્દીન બાદશાહ બેઠો; એટલે તેના વજીર મલેક કાકુરને રાજ્ય કરવાની મરજી થઈ, તેથી તેણે અલાઉદ્દીન બાદશાહને જોર ખવાડીને મારી નાખ્યો; ને તેના ઝાકરાની આંખો ફોડી નાંખી; પણ પછી તે મલેક કાકુર ફક્ત પાંત્રીશ દાહાડા રાજ્ય કરીને ખરાબ રીતે મુશ્મો, માટે ખચિત વીચારીને જીવો કે મંપ મુકીને કામ કરે તો કદી મુખ થાય નહીં (૧)

દિલ્લી શહેર વગેરે ખીજ દેશોમાં આજ સુધીમાં જેને રાજ્યો થયા તેઓમાં જેમણે મંપ રાખ્યો નહીં તેઓ બધા વગર માતે (કમાતે) મુઆ; તેમાં કોઈ રાજને પોતાના ઝાકરાએ માર્યો અને કોઈને પોતાના બાઈએ માર્યો; તેમ કોઈ રાજને પોતાના વજીરે માર્યો. અને કોઈને પોતાના માખાપે માર્યો; એ પ્રમાણે મારી રીતે મંપ રાખતા નથી તે રાજ

અને રંક એટલે (પૈસાદાર અને ગરીબ) બંને જણ દુઃખી થાય છે. પૈસા થકી સુખ થાય છે. એવું કાંઈ વીચારવું નથી. પણ અંપ રાખેથીજ સુખ થાય છે. (૨).

પાઠ ૧૧૮ મો.
તેજનો (ના) જનક. જ.
વંત્રી, તજ વગેરે મજાલો
પુરુષોદાર (વી) સુગંધદાર.
જનવંત્રી (ના) જનક ઉપર
ની છાલ.
ટાપુ (ના) ખેટ.
ખાસાં (વી) મજાનાં
જીમખાં (ના) લુમખાં.
શોભિતુ (વી) શોભાવમાન;
સાર.
મીજ (ના) ફળ; ગર.
જનમકુળ [ના] જનમકુળ
દેખાવકું (વી) શોભાવવું
ચુંદી (ફ) તોડી.

પાઠ ૧૧૯ મો.
બાદીઆન (ના) એક જન-
નો તેજનો.
જનકાદાર (વી) શોભીતો
ખીલતો.
તજ (ના) લવંગના ઝાડની
છાલ.
ગજપણુ (ના) મીઠાશ.
નિપત્તે (ત્રી) પકિ.
કુંપજ (ના) ફલુગો.
સુરમ (ના) વાસ.
તમાજવત્ર [ના] તજનાં પાતરાં
જાંજુડો (વી) જાંજુના ને.

વે, (ભુરો આમમાની.)
પાઠ ૧૨૦ મો.
લોકડી (ના) કાદા જેવું
જનવર.
છટકી જવું (ફ) નાસી જવું
હથમાં નહીં આવવું.
ચિકારી (ના) પારખી; ચિકા-
ર કરનારો.
અણીદાર (વી) અણીવાળુ.
ગોડે (અ) પેડે.
છાંટ (ના) રંગની બાત.
મોલ (ના) બખોલ, ખો.
ખો (ના) ખાઈ.
મંદ્યાકાળ (ના) મમીનાંજ,
(દીવાખતીનો વખત
કાળ (ના) મોટો ઉદર.
કુકડા (ના) મંદ્યા.
અપ્પરદાર (વી) હોંશીઆર.
પકકાઈ (ના) અંધાઈ. અ-
પરદારી.
અપ (વી) લૂચું.

પાઠ ૧૨૧ મો.
કુંગ [ના] મોટો ઉંચો ટેકરો
કદાજ (ના) દાળ.
સેંકડો (વી) સો.
પકકી, (વી) હોંશીઆં
કાળા માથાનું=મોલી શકે
એવું અકલવાળુ.

માનવી (ના) માણસ.
પાઠ ૧૨૨ મો.
મહાસાગર (ના) મોટો મધુદ્ર
(પૃથ્વી ઉપર એવા પાંચ
છ.)
કાંઠો (ના) કીનારો.
હીંદી (ના) હીંદી મહાસાગ-
ર, (હિંદુસ્તાનની દક્ષિ-
ણનો.)
આટલાંટીક (ના) એશીયા
અંડની પશ્ચિમ તરફનો
મહાસાગર.
પામિરીક (ના) રચીર પાણી
નો મહાસાગર
રોકવું (ફ) ધેવું ફરીવળવું
માગર (ના) મધુદ્ર.
મર (ના) આજી.
વીંદી (ફ) લપેટી; થેરી.
વીવાલ્લેગ=વીવા લાવક.
પથર એલું (ફ) ફરી વળેલું.

પાઠ ૧૨૩ મો.
અમત્કાં (ના) અમ્ય ખો; અ
જળ એલ.
ખોખું (ન) જીવ વગરનું
ખોખીયું.
વમજ [ના] પાણીનાં જમરા
વટોળીઓ (ના) પવનનું
જોરથી વાવું.

કંઠાળ (ના) દરીઆ કાંઠે
નો દેશ.
શંખલા (ના) છીપેમાં થતા
જીવડા.

ભરતી (ના) જીવાળ; પાણી
નું આવવું.

એટ (ના) પાણીનું ઉતરવું.
પરવાણુ (ના) ઝીણા લાલ
પથરા જેવી ચીજ દરી-
યામાં થાય છે.

વાદળી (ના) કાણા કાણા વા
ળી પાણી સુમે એવી પો-
ચી ચીજ.

પાઠ ૧૨૪ મો.

ડંગ (ના) તંબુ.

તંબુ (ના) નાનો ડોરો.

બાર (ના) બંદર.

પહેપરી (ના) આબરુદાર
શામવાળો.

દીવાનખાનું (ના) આગલા
માખનો મેકકનો એરડો.

પેદાશ (ના) આવક નીપજ.

જોરે છે (કી) ગુજરો કરે છે.

ખુટી (ના) ખીલી.

હંશિઆર (ના) અકકલ-
વાળા, કામેલ.

પાઠ ૧૨૫ મો.

કળા [ના] હુનાર, કુકરી.

યંત્ર (ના) મંચો.

પ્રત (ના) નકલ.

મુશકાત (ના) ખીમાછ પ.

શીખાણ (ના) પથરા ઉપર

અક્ષર પાડી છાપવું તે.

પુસ્તકો (ના) ચોપડીઓ.

સુમારે (અ) આશરે.

છાપલ, છીદકી (ના) પાપ-

ડીઆને પેહેરવાનાં સુત-

રાઉ લુગડાં.

છીપા (ના) લુગડાં થેકનારા

લોહો,

શાંધ (ના) રેશનાંધ.

એડોળ (વી) ખાળ એ આ

કારના, ઘાટ વગરના.

સંવારો (ના) ઝારો ફેરફાર;

ખામી મટાડવી.

છાપખાનું (ના) પુસ્તકવગે-

ને છાપવાનું ડેકાણું.

નકલ (ના) ઉતારો પ્રત.

છીકમત (ના) તદખીર.

પાઠ ૧૨૬ મો.

કૃત્ય (ના) કામ.

શ્રેષ્ઠ (વી) મોટો.

નીરમીય (વી) જીવ વગરના

વર્ગ (ના) ભઝી પંકતી.

વગરપતિ (ના) લીલાવતી.

કરમાય (કી) ચમગાય.

વેદના (ના) પીડા રંગ.

પદાર્થ (ના) ચીજ, વસ્તુ

મુદલ (વી) ખીલકુલ,

ખરેખાતના (ના) તથેઆઆ

પાઠ ૧૨૭ મો.

ટોટો (ના) અંધો.

પતાવનાર (ના) અમ્યાનક

રનાર.

અંધો (ના) ટોટો.

પરીક્ષા (ના) તપાસ.

પંચ (ના) પાંચ માણસની
ટેળી.

ધનામ (ના) ચોપડી વગેરે-
નો અરપાવ.

ઠરાવ (ના) નીશ્ચય.

નાગજી (વી) નાખુશી.

ઠાવકી (વી) ડહી.

ફોર્સ (ના) રાવ.

ગુનો (ના) વાંક,

મસ્તી (ના) તોફાન.

માંખી (ક) ખમી.

ખબરદારી (ના) રોશિઆરી

બલમતમાઈ (ના) દાનાઈ;

માલમાઈ.

પાઠ ૧૨૮ મો.

ઉપરાંચું (ના) તરફદારી.

વહાલો (વી) હેતેમરી.

લાજતી (ક) ચરમતી.

મેનપણી (ના) અંધિઆર.

વારી (કી) અટકાવી.

અંખવાણું (વી) અંખા; વીલાં

ધન (અ) શાયાશ

અંધર (ના) લગણી,

ભુડી (વી) અગાળ.

ઝાઝી (વી) ચણી-

પાઠ ૧૨૯ મો.

મેજ (ના) ભીનાશ; સરદી.

મંધિયા (ના) હાથ પગ હી

નય એવો વા.

મલેખમ (ના) અરકમ મગ-

જ બારે થાયને,
 પીનવું (કી) વારીવારીનેમ-
 મળાવવું.
 ભોંયતળીઝી (ના) પેહેલાંમા
 જ નાચેગી જમીન.
 રસોડું (ના) રાંધણી,
 ખખરખમંતર(ના) મમાચારા
 સેહેતુ (કુ)નદતુ; મ કકઆ
 વતુ.
 અવરંથા (ના) હાલત
 વાંકા (વી) નખગા.
 ચહ પીડા (ના) ચહના જોગ
 નું કુ:ખ.
 નડેહ (કી) હેરાન કરેહ.
 ક્રીચડ (ના) કાઢવ.
 નસીઅ (ના) ભાગ્ય.
 મટથો (કી) દર થથો.
પાઠ ૧૩૦ મો.
 નામીથો (ના) જાણી ના પ્ર-
 ખ્યાત.
 રણુ (ના) રેણીનું મેદન
 મરેરાન (વી) મરામરી.
 લેખાય (કી) ગણાય.
 જોતધર્મ=આવક લોકોના ધ-
 ર્મના.
 રણીઆમણા (વી) સોબાય
 માન.
 અખાત (ના) પાણીવાળીમો
 ઠી ખાડી.
 તંમોન (ના) તાણુ; ખોઠ
 રેતાળ (વી) રેતાવાળી.
 જર (ના) જુવાર.

ડાંમર (ના) ભાત.
 પંકાષ (કી) મગ્ન કહેવાય,
 ગરમ (વી) મારા.
પાઠ ૧૩૧ મો.
 શોભાય માન(વી) સારુંશો
 ભાવંતુ.
 ધામ (ના) મુકામ.
 ઇલાકો (ના) જેમાં ધણાં મ
 રથાનો આવેલા તે.
 જાવણી (ના) પડાવ.
 મીહલે. (ના) જેમાં ધણાંએ
 ક તલુકા આવેલા તે
 મંરથાન (ના) રાજનાવમા-
 વેલા ખાંડીઆ મુલક
 રેસીડેંટ (ના) મરકાર તર-
 કથી જાવણી નાખી રહે
 નારો.
 ગાદી (ના) તખ્ત.
 મરકાર (ના) હકિમ.
 મંથ (ના) ટોળાં.
 માહુકાર (ના) પદમાવળો
 આખરુદાર ચહરથ.
 કુંડ [ના] છોથી ખાંધી લી-
 ઘેલો ગોળ મરો.
 અધીકારી (ના) એવિદાર;
 હાકમીવાળો.
 મુદત (ના) ટુરેલો વખત.
 પેટુ (ના) તાપો; હવાલે.
પાઠ ૧૩૨ મો.
 વાઓકું (ના)વવનનુંતોફાન.
 સ્ત્રી (કી) માલમ પડી.
 વારો (ના) વખત.

તાવણી (ના) ખજાનું.
 મઠો (ના) હરેલા રમનો માં-
 ગડો.
 જુગતી(ના) તદખીર.
 કારખાનું (ના) વખાર.
 મોડા (ના) એકજનતનોખાર
 નીમિત્ત (ના) મોખો.
 લોંદો (ના) લચકો
 ઘેર (ના) ઘેરાંતો; દેર
પાઠ ૧૩૩ મો.
 ખીસોરી (ના) હાંડીનીજત
 નો કાચ.
 અપોટી(ના)એકજનતનીરેતી
 પારદર્શક (વી) જેમાંથી આ
 રવાર જોવાય તે.
 કંદીજ (ના) કાચનું પ્યાલું
 હાંડી (ના) દીવો મજાવવા-
 નો કાચનો
 ખાલા (ના) જમ; પવાલા
 ખરડ (વી)મગી જાય એવો
 કણી (ના) રજ; રજકણુ.
 પ્રકાર (ના) જાત.
 મેજવણી (ના) મેજ.
 પેટાથ (ના) એક જાતનો
 ખાર.
 ખાટલીઓ [ના] સીસીઓ.
 આરપાર (અ) આગલા પાડ-
 થી પાછલાપડ મુખી.
 પેમાદાર (વી) તાલેવંત.
પાઠ ૧૩૪ મો.
 કમ (ના) માણુ બનવાનો
 ખાર.

કાંકણ (ના) ઘોળા ટપકા થા
ળી કાળી ચપટી ધારવા-
ળી અંગડી.

પ્રજ્ઞાત (વી) નામીયો.
એતરવા (ના) એતરપુર જગ્યા.
વાહોગ (ના) હોરા લોક.
આઘાણવાડો (ના) આઘાણ
લોકનો જથો.

પુઠ્ઠળ (વી) ધણો.
કાપડાં (ના) ચોળી કાંચળી
આપો (ના) આરશી; આર-
સીના કાચના ઝીણા ઝી
ણાં કકડાં.

મુકાન (ના) ધર; મુકામ
મુલ (ના) ક્રીમમત.

પાઠ ૧૩૫ મો.

પડકારો (ના) ઓળો.

મંતોષ (ના) આનંદ.

તીર (ના) કાંઠો.

ભોગવવું (ફી) વાપરવું.

હુઝે (ફી) ચાહે.

અનીતી (ના) ગેરરીતી ખી

ન વીવિડી.

લોભે બદાણુ જય=લોભથી

આપર જતી રહે.

મુગગાં (વી) અમુગાં ખીલકુલ

ઉદોગ (ના) મહેનત.

સ્થાતી (ના) હાલત.

તકાવવું (ફી) ધારી રહેવું;

તાજી રહેવું.

ઠાલા (વી) ખાલી.

ખાળનો (ફી) કુદાવનો.

લોભને થોભ નહી=લોભનો

કાંઈ છેડો નથી.

પાઠ ૧૩૬ મો.

કાર (ના) વહેવાર.

પ્રેદી (વી) મોટી; ધણી.

હળવો (વી) દલકો.

પોષાવું (કી) પંકાવું

અમુળુ (વી) અષ્ટું.

ભોભ (ના) દલગીરી.

મોહ (ના) મોહીણી.

નુન (ના) ખોટ; અકાદ

વપુવાન (વી) શરીરવાળો.

માનમરજનદ (ના) આપર.

ભાર (ના) વકર.

વહેવાર [ના] આપ લેનો

મંઅંધ.

નવ (અ) નહી.

પુણ્ય (ના) ધર્મદનનું આ-

શીષ.

લદાણુ (ના) ગુણ.

શુળ (ના) પેટ ચુંથાય એ-

વા રોગ.

મે લોક=આ લોક ને દેવ-

લોક.

દોષ (ના) અપરાધ.

મંતોષી (વી) આનંદી.

પૂરણુ (વી) પુર; અષ્ટું.

મહીપતી (ના) રાજ.

ધાન (ના) અનાજ.

અર્થ (ના) મતલબ.

ગાંડો (વી) પેલો.

ગર્ય (ના) પદમો.

(કવિતાની સમજૂતી) (૧૬.)

લોભ ક-વાથી ચાલતો વહેવાર અંધ થઈ જાય છે, અને લોભથી
ધન આપર ઓછી થાય છે; લોભે આરી રીત રહેતી નથી. ૧ લોભ ક-
રવાથી ભાર વકર રહેતો નથી, ને લોભથી આપ લેનો મંઅંધ ચાલતો ન-
થી; લોભથી મધગા ગુણ ઓછા થાય છે, ને લોભથી ભારેનો હલકો થાય
છે. [૨] લોભથી વીઘા પંકાતી નથી ને લોભથી પુન્ય કરેલું અષ્ટું જનું
રહે છે, લોભે કરીને મધગા ગુણ શુળ જેવા જાણવા; અને લોભ એ મ-
ધગા પ.પનું મુળ જાણવું (એટલે અતી લોભે મૂર્ખ જનું રહે છે.) (૩)

આ લોક ને દેવ લોક એટલે (મરત્યુ લોક) ને (સ્વર્ગ) લોક એ બેમાં જુડાડે એવા લોક છે, પણ તેમાં માણીણી મુકલી છે એ માણી દીલગીરીની વાત છે; લોક કરવા વીથે ધણા અપરાધ કહેલા છે, પણ મુખી થવાનો મર્ગે તો આનંદ રહેતું તે છે. (૧) જે આનંદી છે તેને બહુ માન આવકાર હોય છે, ને આનંદી માણસ શરીરે આરો દેખાય છે; આનંદી માણસ ને શી બાબતની ખોટ હોય છે? (કશી વાતની ખોટ હોતી નથી) તેમ આનંદી માણસને મુર પુન્ય હોય છે એટલે તે પુન્યાત્મા કહેવાય છે. (૫) આનંદી માણસને રાજના જેવાં માન આર્જીગન થાય છે, ને આનંદીને આવાને પુષ્કળ ધન ધાન્ય હોય છે; આનંદીનો ઉપર કહેયો તેજ અર્થ છે, પછી ગાંડો થઈને નાણું શોધવા જાય નહીં. (૬)

પાઠ ૧૩૭ મો.

દ્વારકાં (ના) કાઠીવાવાડના
પશ્ચીમે જનવાંનું માઠું

ધામ છે.

શંખ } ચાર છાવનાં ના-
ચક્ર } મ છે; વીપણનાં ચા
ગદા. } ૨ આણુદ્ધ છે.

પદમ

સ્થાપના (ના) મંડાણુ.

ઘાટ (ના) આવ.રો.

માયાદીઠ (વી) માણસદીઠ;

અકેકા આવગથે

તપાવી (કૃ) ગરમ કરીને;

ઉત્તું કરીને.

ડામ (ના) ધગધગતા લોઢા

નો ઉત્તો અપડો.

વેરાગી (ના) માણુ; આવા.

મજ્જ (ના) દગ પદર ગાંડો

નો ટપો.

જનપણુ (વી) જનતરાએ

જનતાગ.

મોઢાણુ (ના) એક રજપૂત
બ્રમ્મ થઈ ગયો.

પાઠ ૧૩૮ મો.

ચુચુકારી [તી] કાપદાકારક
કાપદાવાળી.

અજ્ઞુર (ના) અજ્ઞુરીનાં કુળ.

નાથંત્રી (ના) શીંગા જેવા

લચકા.

પેચી (ના) પીચી.

મુમાફર (ના) જ્યુદા જ્યુદા દે

શમાં કરનારા; પ્રવાશી.

ચટા (ના) ફેલવો; પથરાઈ જવું

ટાંકક (ના) ઠંડક.

ઠળીઆ (ના) કળીએ.

નકામો (વી) વગર અપનો,

પાઠ ૧૩૯ મો.

જુતારો (ના) આવરની.

નીરો (ના) કેફ વગરની મી

ઠી વાડી.

મેવકુફ (વી) મુરખ.

તાડી [ના] અજ્ઞુરીમાંથી
ઝરપેસો રમ.

મેડો (ના) માળ.

વીઢીઆ (ના) ભારેડીઆ.

ગાઢવા (ના) લાંબા મોના

કાદવના ઢોચકા.

કેદ (ના) કાણું; પેલ

પેલાઈ (ના) ગાંડાઈ; નાદાની

પાઠ ૧૪૦ મો.

ગજધાની (ના) રાજગાદીનું

શેર.

રાજનગર (ના) રાજધાની.

મસીદ (ના) હોરા, મુખબ-

માન વગેરેને નીમાજ બ

ણવાનું ઢોકાણું મકાન.

પુસ્તકશાળા (ના) પુસ્તકો

રાખવાનું ઢોકાણું.

પ્રખ્યાત (વી) પંકાયણું.

વરસોવચ (આ) મધ્ય ભાગે

બદ્ર (ના) જેમાં બદ્રકાળી	તોપખાનું (ના) તોપોરાખ-	રકુન (ના) નીશાળ.
માતા છે તે મકાન.	વાનું ડેકાણું.	નકું (ના) જાહાનમ.
પ્રત્યીના (વી) જ્યુનું.	કારંજ (ના) પાણીના કુવારા	દિયે (ના) જણાય.
કેદી (ના) યુનેહગાર લોકો,	ઈમારતો (ના) જિંદગી બાંધ	ભયંકર (વી) ખીયામણુ
અપરાધીઓ.	છીનાં ઘરો.	કાળાં (વી) નહારાં.
પુરંગ (ના) કેદખાનું	ખંડેર (ના) જ્યુનાં મકાનો	કૃત્ય (ના) કામ.
સુમાર (ના) અડમરો	પડી ગયલાં તેની ખુલ્લા	જશ (ના) આપર.
સુનાર (વી) જેલ સુગમ.	જમીન.	કિજાળા (વી) પંકાવલા. મફત
પાઠ ૧૪૨ મો.	ચુનશીવાલ (વી) શહેર સુ-	જાત (ના) માણસ
ધાટીયાં (વી) ધાટવાળાં.	ધારાનું.	મમાન (ની) જેથ, બરાબર.
વીશાળ (વી) લાંબુ પેસાણુ.	સુધરાઈ (ના) શુધારો	રતન (ના) ક્રીમતી જવાહીર
તરેહ તરેહવાર (વી) જુદી	મડક (ના) કાચામાં ધિતારસ્તો	અમુલ (વી) જેની ક્રીમત
જુદી ભતનો.	કાંપ (ના) છાવણી.	યદ્ય શકે નહી.
દેશવર (ના) પરદેશ.	ગોરા (વી) ટોપીવાળા.	મનરંજ (વી) મનને ખુશ
ક્રીનાખા (ના) રેશમનું ક-	પાઠ ૧૪૨ મો.	યાચ એવું.
મખના ખુટાદાર લુગડું.	મુખવાળા=મોઢાવાળા.	કારંજ (ના) કુવારો.
મમર (ના) એક ભતનું રે	મામત્રી (ના) મામાન.	યડતે પહેારે=દાહડો ચડતાં
શમી કપડ.	કારમી (વી) અજાય, બારી.	સરજ ઉગે તે.
વખાણાથે (ફી) પંકાય.	સ્વર્ગ (ના) કેસાશ.	ઠરવાનું (ફ) ખુશી થવાનું

(કવિતાની સમજૂતી.)

(૨૦)

બદ્ર એટલે કદ્યાણુ એ ઝોથી આર નામ એવો અર્થ થાય છે તે તો પાખી દુનીયાના લોકો જાણે છે. પણ કોણ જાણે કયા કારણે કાળાશથી બદ્ર નજરે ખીયામણું દેખાય છે. (૧) તો કેહે તેમાં કાળાં ગોડા વાળા (કેદી લોક) રહે છે તેઓ નહારા કામના કરનારા છે તે કાણુ કાળાશથી બદ્ર નજરે ખીયામણું મલમ પડે છે. (૨) તેના કન્ટાં દુનીયામાં જેની આપર ધણી છે તે જો અને તેવા માણસોથી ભરેલી જશવાળી પું પુસ્ત-શાળા જો. (૩) કાચા કાચના જેવા (એટલે ભણતા વીદ્યાર્થી). કે જે એ બણેથી તેના ધણી ક્રીમત આપે છે, અને પછી તેઓનું આર મુલ આપે છે એટલે (આરા પગાર થઈ જાય છે.) એવા બાણનારને વારતે આ જી-શાળ માટી છે તે જો. (૪) સ્વર્ગ નકું અને આ દુનીયાના લોકના રસ્તા

મધ્યમાં મેંડેલા છે. તે રસ્તે જવાના જુઓ આજ ત્રણ દરવાજા છે. એટલે (અમદાવાદમાં ત્રણ દરવાજા છે તેને રવગ, નકુ. ને આ લોકમાં જવાનાં એવા ત્રણ દરવાજાની ઉપમા આપી છે. (૫) સુખનો બધો આ કારેજ કેવો બનેલો છે. (૬) દર મુકરવારે આ જગોએ એટલે (અમદાવાદમાં) શામા મારી બને છે. અને દરરોજ મવારે સરજ ઉગતે માણેક ચોકમાં મારો બજાર ભરાય છે. (૭) એ ચોકના બજારમાં બે ધડી બેઠેથી જુલ પુશ થાય છે. તે જોઈને દલપતરામ કવી મનમાં ઘણા પુશ થાય છે. (૮)

પાઠ ૧૪૩ મેા.

બાહદુર (વી) હીમ્મતવાળો
મડમ (ના) મહિમ લોક-
ની સ્ત્રી.

ઉતાર (ના) વાહાલુમાં મે-
મનારા લોકો.

મહિમ (ના) મુરોવીમન ગ્ર-
હસ્થ ટોળીવાળો.

બીસો [ના] મુનો છુટો.
ગેત્ર (ના) લાડ.

ડોહડુ (ત્રી) વાંકુ વળ્યું.

પાધરજ (અ) પુરતમ.

મહા (ના) નાની હોડી

પાસે (ના) બાજુએ.

હથેમાં (ના) અટવા.

બન (ના) મુદ્દિ.

પાઠ ૧૪૪ મેા.

લંગર (ના) વાહાલુ આટકાવ
વાને પાણીમાં નાંખવા-
ની લોહાની ખીસાડી

કમતર (ના) દુખલો

ખલાશી (ના) ખારવા

અલુસારો (ના) ઈશારત.

તક (ના) વખત; દાવ.

મંકટ (ના) દુઃખ

કુખડી (ના) બુડડી.

દાંતીઆ (ના) ધુરડીઆં.

લગમગ (અ) નજીક

જડબુ (ના) ડાચું.

ઉગયો (ત્રી) બચ્યો.

પાઠ ૧૪૫ મેા.

તરતબુદ્દી (ના) દુઃખની વ.

અતે પુરત ધટતો ઉપાય

સુએ એવી અકકલ.

ટુકડી (ના) મરઘી.

ખડો [ના] વામ રહેકાલુ

મંત્રુ (ના) જીમમાં આવ-

તો ખાટો વીસાર

મંદેહ (ના) વેરેમ.

હિમ્મત (ના) બહદુરી.

હારતાં (ક) મુકીરતાં

તોડ (ના) નીકાલ.

પાઠ ૧૪૬ મેા.

ખાતર (ના) ધાત્ર, ડાલુ વ.

મેરેકાલી ગયેલો કચરો

ખર [ના] તર, ઝીણા કુમ-

ળા છોડ.

રાજા (ના) ચોડ

હળ (ના) જમીન ખેડવાનું
લોહાનું અણીદાર હથે-
આર.

વરાગયંત્ર (ના) બાફનો મંચો
ધમધોકાર [વી] ઝડપથી,
ઝપાટાબધ.

પાક (ના) અનાજની નીપજ
ચાત્ર (ના) હળ ફેરવીને જ
મીન પેચી પાડે છે તે.

વાવણી (ના) રોપણી

હારદોર (વી) હારબધ.

કલુસા (ના) કલુમલા.

જંબી (ના) કલુમલુ, કંડી.

કપારડો (ન) પાણી બગાયલો
નાનો ખાટો.

પાઠ ૧૪૭ મેા.

જડ (ના) મુળ.

કેપલુવું (ત્રી) ઝાટકવું. ઝા-
પટવું.

માફક (વી) ઠીકઅનુકુળ

નીંદી (ક) સાફ કરી; કાહા-

ડી નાખી.

ખરીફ (ના) ચોમાંસા પાક-
નું બાન્ય.

રવી (ના) શીઆળા પાકનું
ધાન્ય.

તર (ની) તરપત.

વાતર (ના) રોપણી.

રોપા (ન) ઝોડવા.

અળી (ના) દાણા કાઢાડવા-
નું ઠેકાણું.

પાર (ના) કણુમલાં કંઠી વ-
ગેરેમાંથી દાણા કાઢાડ-
વાનું ઠેકાણું.

પાંતરાં (ના) ઝોતરાં.

લાગલગાટ (અ) વરઝો વરઝ

હેરહેર (વી) વારા ફરતી.

અડેક વરઝને અંતરે

એકાદ (વી) એક.

પડતર (વી) આલી.

કમ (ન) રમ.

પાઠ ૧૪૮ મો.

અમીર (ના) માટો મણુમ.

પાલણુ પોપણુ (ના) યુજરાન

નાહાર (ના) વર; ફાડી આ

નાનાં જનવરો.

મરત (સ) જખરા.

હે (ના) દગો, વિચામપાત

ઈતવારી (વી) ભગેઝદાર.

ધણીઆણી (ના) બાપડી.

અઈરી.

કડકડતી (વી) મખત.

ધણી (ના) શેઠ.

વચન [ના] કજુભાત

ઈલાજ (ના) ઉપાય.

લાંચારી (ના) નામાર.

મીર (ના) મતબખ.

મંકટ (ના) આફત.

પાલણુ [ના] પોપણુ.

પાઠ ૧૪૯ મો.

યુજામ (ના) વચ્ચાણુ લીધેલો

ચાકર.

જિહ [ના] મોટું ચોપ-

યુ જનવર; જનવરોનો

રાજ.

મયંકર (વી) ખીયામણુ

મોલીઆં (ના) હાંઝાજ.

ધરાદો (ના) ધારણા.

અમલ (અ) અમાડે

જુલમ (ના) ગજબ.

વગડો (ના) વન; રાન.

ઢગલે ઢગલા (વી) ધણુંજ.

અપડી અપડી (ફ) ભટકી

ભટકી.

ભયોભય (અ) ઝરોઝર

અપ (ના) શક્તી

નીરાય (વી) દલગીર.

શેર (ના) અવાજ.

રોકડુ (વી) દયા ઉપજે એવું

મરીઅડું.

અચંચો (ના) નવાઈ

ચીરજ (ના) હિંમત

પાઠ ૧૫૦ મો.

ટાંડીઆં (ના) પગ

સુણેલો (ફ) સુણેલો.

આભરી (વી) માંદો

કરાર (ના) સુખચેન.

માયા (ના) હેત.

મખમલ (ના) દોસ્તદાર.

આચીતી (અ) એકદમ.

નિદેવ (વી) દયા વચરનો

હવાલે કયો (ફી) ચોંચો

હકિમ (ના) મરકાર.

જુલમી (વી) અખત જુલ-

મખાર.

કાષદા (ના) ધારા

પાઠ ૧૫૧ મો.

હિંશા (ના) હત્યા

ગેદાન [ના] મોટી ખુલ્લી

જગો.

કમકમી (ના) ધુલ્લરી

તમાશો (ના) મેજો.

મદની (ના) ઠઠ.

કેદાશી (વી) દલગીરી.

ફાળ (ના) ફુલો.

અરાડા (ના) બુમ; માટો ઘાંટો

ફાડ (ના) ચીર.

કાચાહેવાનું = નખણુ પોચુ

નરમ.

હોશ [ના] હોંઝા ગત.

તલપ (ના) ડાકું.

તાડ (ના) ગેલ.

જનિતવભાવ (ના) મુજબાં-

શીઅત.

કથા (વા) વારતા.

માંડીને (ફ) વીરનારીને

વમડઉ (વી) જંગલના.

વીમરવો (ફી) જુલનો.

બદલો (ના) પાડ

પાઠ ૧૫૨ મો

પાંચરા (વી) સીધા.
કડકા (ના) કુકડા કડકા.
ખામતી (કી) ધે.ચવી.
અભીમાન (ના) અહંકાર
વહેચી (કુ) ભાગપાડી.
પેચ (ના) આટો.
પોષાક (ના) પહેરવાનાં લુંગડાં
પાઠ ૧૫૩ મો.
લોભીઆ (ના) લાલચુ
માણુમ.
ખંદર (ના) નદી કે દરીઆ.
કાંઠુ આંતરું શેહેર.
ટંગાવું (કી) લટકાઈ રહેલું.

ત્રણ પૈમા=ત્રણ દોડીઆં
ભાવ (ના) ક્રીમમત.
પાઈ (ના) એક પાઈ
રાન (ના) જંગલ વન.
ચની (વી) જંગલી.
મકન [વી] પૈના વગર.
ખરાં (કી) ભરે; અડકાડે
જાળવીને (કુ) માચવીને
લટકી (કુ) ડીગ ધ.
પાઠ ૧૫૪ મો.
શોભા (ના) પાર; છેડો.
તળા (ના) તરમ.
ધરાવું (કી) તરપત થવું.

આજીજી (ના) કાલાવાલ
પુશામત.
ઝોડીય [કી] મુકીશ.
પંડપજી (ના) બટજી.
મામરા (વી) એકદમ એક
જથે.
પછડાઈને (કુ) બીકાઈને
અતીજી (વી) ધણાં.
લોભ (ના) લાલચ.
શોભા (ના) આપર.
મદા (અ) રોજ, નીત્ય.
ધન (ના) પૈસો, દ્રવ્ય.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૨૨)

જ્યાં લોભનો છેડો નહીં એટલે અતીજે લોભ થાય છે ત્યાં મધળી
શોભા આપર જતી રહે છે. જે માણુમ હરેક વાતની તરફણાથી રોજ ત-
રેચો રહેછે તે કોઈ દાહાડો પૈનાથી ધરાતો નથી.

પાઠ ૧૫૫ મો.
કડકો (ના) અપવામ.
મણુ (ના) કમર.
દાવકુ (વી) ડાહ્યું.
નીશા (ના) ખાતરી.
બક્ષ (ના) સીકાર ખાવાનું
ઝડક (અ) ધપ પાધરી
મધુરો (વી) મારો.
ચડપ [અ] ઝડપથી.
સુર (ના) ગાવાનો સોર.
ખાલી (વી) અમથા.
ખોળવું (કુ) શોધવું
દેવજોગે (અ) પરમેશ્વરના

કરવાથી.
રૂપ (ના) શરીરની કાન્તિ.
રૂપાળી (વી) શોભીતી.
ધાટ (ના) આકાર.
માદ (ના) અવાજ.
કુલી (કુ) ચડી; કુલાંઈ.
ઉપાડી (કુ) ઉચકી.
પાઠ ૧૫૬ મો.
ટટું (ના) નાનો ધોડો.
મીઆ (ના) મુમલમાન.
બુદો (વી) ધરડો.
વાંચે [અ] પાછળ.
બાગ્ય (ના) નસીબ.

ધટારત (વી) લાયક.
અરવાર (ના) ધોડે બેસીને
રવારી કરનાર.
કઠણ (વી) વજર.
હોડોડે (કો) ચલાવે.
મેણાં (ના) હપકાના ખોલ.
ઝોણુ (ના) ટોણું.
પાઠ ૧૫૭ મો.
ગજબ (ના) જુલમ.
રેહમ (ના) દયા.
હપકવું (કી) અટકવું.
જવાબ (ના) જવાબો કમદાર
ઝોળી (ના) શાંમડી.

અમતી(વી)કિચકી શકેએવી
આશામી (ના) માણુમ.
સાહેતવાર=થોડો વખત.
અવીચારી (વી) વગર ચાર-
નો; અણુમમણુ.
વળી (ના) માકડી-
પછાડી(ના)ચરીર અફળાવુંતે
કરાડો (ના) કીનારો, પાણી
માં ઉંડો ખાડો.
લખવાઈને (કૃ) શરમાઈને.
સાઈ નરસું (વી)સાઈનઠાઈ
રૂકડી(વી) સાઈ.
પાઠ ૧૫૮ મો.
બુક (વી) બુક; મીકું
બાલુ (વી) સાઈ, રૂકડ.

કાચકી (ના) પાણીના ઝોમ-
થી ગળે બોલાય નહીં તે.
ભોટરો (ના) માઢીને કુળે.
મળેના (વી) મારા.
ઝોબલી (ના) સાથી.
ઠકારા(ના) આંગળીના ટચ.
કારા.
અફળી (કૃ) પછાડી
બરી આપ=મેઠુભા પૈસાઆપ
ખાત (ના) જાત.
ખાર (ના) અદાપત.
પાઠ ૧૫૯ મો.
હલકો (વી) પુરુષ.
પ્રભ (ના) રેયત.
પરીવાર (ના)વંશ; વીરતાર

ધનહીણી(વી) પૈસા વગરના.
કુટંબી (વી) કુટુંબના.
વીતા (ના) આપ તાત.
ધનવાન (વી) પૈસાદાર.
મમાન (વી) બરાબર.
અવયુલુ (ના) મારાને બદ-
લે નઠાઈ.
સુવાશ (ના) સારી ગંધ;મા
રી ખુશબો.
કાળ (ના) રીંચ.
આળ (ના) અટક્યાળું એ
કું કામ.
અઝાની (વી) અણુ શમણુ
દયાળ (વી) રહેમ વાળા

(કવિતાની સમજૂતી.) (૨૨)

આ દુનીઆમાંના બધા લોકો તે પરમેશ્વરની પ્રભ છે, અને આપણે
બધા એક કુટુંબના અને તે એક બાપનાં છોકરાં છેઆં છઠ્ઠાએ (૧) તેમાં
કોઈ શરીર કાળા હોય છે ને કોઈ મોરો હોય છે. તેમ કોઈ ગરીબ હો
યછે ને કોઈ પૈસાદાર હોય છે; તે બધાને સરખા ગણવા, કોઈને પણ હ-
લકો ગણવો નહીં. (૨) એ બુડાને બદલે બાલુ કરવું (નઠારાના બદલે સાઈ
કરવું એ મારા માણુમળી રીત છે, જેમકે સુખઠને સજગાવીને બાળીએ
ત્યારે ઉલટી માહેચી મારી ખુશબો નીકળે છે તેમ (૩) વળી નાનું બ-
રડું જરા બાલ એથે (કાંઈ અટક્યાળું.) કરેતો રીંચ ચડતી નથી, તે-
મજ કોઈ અણુમમણુ માણુમ કાંઈ જુકશાન કરેતો દીલમાં દયા રાખ-
વી યુરચે થવું નહીં. (૪)

પાઠ ૧૬૦ મો.
રતીપુર (વી) જરાક.
આફર (વી) કમર.

આપમત (ના) પોતાનું ડા-
હપણ.
પાટલુ (ના) યુજરાતનીકિ-

તરે શહેરછે.
મુગાડીઆં (ના) મુળીયાં.
ભોર (ના) મોરો, ભરીરાખવું

(૫૨)

મતલબ (ના) માર,
પીડાપ (ક) દુઃખી થાય.

પાઠ ૧૬૧ મેં.

ઉપયોગ (ના) અપ; વાપરવું

માતર (વી) કુલદ રૂપ.

નરાજ (ના) કોણ.

ઝરંગ (ના) નેહર; ભાંચમાં

ખાટો ખોદી માંહે દારૂમ
રી મળગતે છે તે.

યર (ન) પડ

મતલબ (ના) દરવાજા ને બું

શડકો (ન) આંધુ કે અમુક

ની નાચે આલા મજ

જુત પથરા.

મડાકો (ના) અવાજો.

મીથ (ના) ભેગ.

વખાર (ના) માલ બરવાનું

કાણું.

ગાળે (ની) રમકરે.

જુદી (વી) છુટી, નોખી.

ગુજરાત દેશનો સંક્ષીપ્ત ઇતિહાસ.

આવડા વંશ.

આપણા ગુજરાતમાં જુનામાં જુનું રાજ્ય વલભીપુરનું ગણાય છે એ વલભીપુર કાઠીઆવાડ વિભાગમાં ભાવનગરની ઉત્તરે થોડા ગાંઠ ઉપર વળા કરીને ગામ છે તેની યડમાં હતું. એ રજપૂત રાજ્યની મોટી રાજધાની હતી. એ રાજ્ય કયાંયી ને કયાંસુડી ચાલ્યું ને નકી માન્ય પડતું નથી, પણ કેટલા એક લેખ ઉપરથી એમાં પાંચમો રાજા શીલાદીત થયો ત્યારથી એ રાજ્યની કેટલીએક હકીકત જાણી શકાય છે એ શીલાદીત રાજા ૪૦ સં ૩૨૯ માં લડાઈ માં મરાયો. એ રાજા વેદધર્મીને શિવમાર્ગી હતો ને પૈશાની વાતમાં બહુ કંજુશ હતો અને તેજ શયમની એ વલભીપુરનો નાશ થયો હોય એમ લાગે છે. વલભીપુરનાં નાશ થવાનાં કારણ એ કે છે. એક તો લોહો એમ કહે છે કે વલભીપુરની પાસે ઇસાવાળાના કુંગર આગળ એક ગ્રામ પોતાના ચેલા સાથે ઉતર્યો હતો. તે ગ્રામ પછી વલભીપુરમાં ભીખ માગવા ગયો પણ કોઈએ તેને ભીખ આપી નહીં તેથી તેણે ગ્રામ દહી કહ્યું કે એ શહેર ઉપર વળજે ને ધુજ મળજે, તે કેહેતાંજ વલભીપુર દહી ગયું ને તેનો નાશ થયો.

કારણ એ કહે છે કે એ વલભીપુરમાં મારવાડના પાલી શહેરથી કોઈ કંડુ વેપારી આવીને વસ્થો હતો. તેની છોકરી પાસે જડાંવ સોનાની કાંચકી હતી તે એક દીવસે ઉપલા શીલાદીત્ય રાજાની છોકરીએ જોઈ તેથી

તે કાંચકી જોર જીલમખી શિલાદીતે તેની પાસેથી લઈ લીધી, તેથી તે કા-
કુ વેપારી મહેચ્છ લોકો પાસે ગયો અને તેમને એક લાખ શેત્રેયા આપ
વાની કબજત કરીને શિલાદીત રાજ ઉપર ચઢાઈ કરાવી. જેમાં શિલાદીત
માર્યો ગયો. અને વલભીપુરનો નાશ થયો. તેનો નાશ થયા પછી ચાવડા
વંશના રજપુત રાજાઓએ યુજરાતમાં રાજ્ય કર્યું. વલભીપુર પછી એ
રાજ્યની ગાદી કચ્છના રણ આગળ ઝીંજીવાડાની પાસે પંચાસર નગર છે.
ત્યાં સ્થાપવામાં આવી ત્યાં ચાવડાવંશનો પહેલો રાજા જયસીખરી ઇ.સ. ૧૦
૬૯૬ થી રાજ્ય કરતા લગ્યો. એ રાજાના પાસે ધણીજ દોલત હતી. અ-
ને તેની રાણી રૂપસુંદરી ધણીજ દુરડી હતી. એ વેળા કનોજ દેશમાં ક-
લ્યાણ નગર છે. ત્યાં શેલકા વંશનો ભુવડ નામે મોટો બળવાન અને પરા
ક્રમી રાજા રાજ્ય કરતો હતો તેને જયસીખરીના મોઢાઈ તથા બળની વા-
ત કને પડી. તથા યુજરાત દેશની આબાદાનીની ધણીક વાતો એક શ-
કર (નામના કવીને માટે તેણે આંબળી. તેથી તેણે જય સીખરીની આ-
માં લડવાનું નક્કી કર્યું. અને પછી તેની આંધે મોટી લડાઈ કરી તે
લડાઈ બળત દીવમ સુધી ચાલી. તેમાં આખરે જયસીખરી હાર્યો. ને મા-
ર્યો ગયો, ને યુજરાતનું રાજ્ય ભુવડ રાજાને હાથ આવ્યું.

હવે જયસીખરી લડાઈમાં મરાયો ત્યારે તેની રાણી રૂપસુંદરી ગર્ભ-
વંતી હતી તેને જયસીખરીએ મરતાં પેહેલાં તેના બાહ સુરપાળ આંધે વ-
નમાં મોકલી દીધી હતી હવે સુરપાળ તેને ત્યાં મુકીને પાછો ફરતાં પેતાના
બનેલી જયસીખરીના મરણની વાત તેણે આંબળી એટલે તે મોરઠના કુ-
શમાં બગાઈ રહ્યો. હવે ત્યાં પેલી રૂપસુંદરીએ વનમાં ફળ ફુલ ખાઈને
દાહાડા કાઢાડ્યા. ત્યાં એક ભીલડીએ તે ખાઈનું રક્ષણ કર્યું. બાદ થો-
ડક દાહાડે રૂપસુંદરીને છોકરો આવત્યો. એ છોકરો વનમાં આવત્યો. માટે
એનું નામ તેણે વનરાજ (વનનો રાજા) પાડ્યું. વનરાજ છ માસનો થયો તે
ત્યારે એક શીલચુલસુરી નામનો ગોરજી ત્યાં આવ્યો તે જયસીખરી ની
રાણી તથા વનરાજને પેતાને ધેર તેડી ગયો. ને ત્યાં વનરાજને ઉછેરને
મોટો કર્યો.

એ વનરાજ આગળ જતાં મોટા શુરો ને મમજણો થયો. એટલે પછી તેણે પોતાના મામા મુરપાળ અને ખીજઓની મદદથી પોતાના બાપનું ગયલું રાજ્ય પાછું મેળવ્યું ને ૪૦ સં ૭૮૬ માં એટલે સંવત ૮૦૨ ની શાલમાં અણહિલવાડ નગર વસાવ્યું ને ત્યાં પોતાની રાજધાની કરી. અણહિલવાડને હાલ મિઠુપોર પાટણ કહે છે ને તે ગુજરાતમાં સુરસ્વતી નદી ઉપર છે.

કોઈ અણહિલ નામના ભરવાડે વનરાજને જવા આવવાના રસ્તા બતાવેલા ને ઉપરથી વનરાજે પોતાની રાજધાનીનું નામ અણહિલ વાડ પાડ્યું ત્રી દેવી નામની કોઈ સ્ત્રીએ વનરાજની આકરી કરી હતી તેથી તે બાઈ પાસે ગાદીએ બેસતી વખત વનરાજે તિલક કરાવ્યું; અને આંખો નામે વેપારી આગળ તેનો કારભારી હતો તેને વનરાજે પોતાનો પ્રધાન બનાવેલો. એ આંખાએ આંખાનેર શહેર વસાવ્યું આંખાનેર શહેર રેવા કોઠામાં હાલેલ કસબાની પાસે છે. વનરાજ ૬૦ વરસ રાજ્ય કરીને ૪૦ સં ૮૮૬ માં મરણ પામ્યો.

જેમ જયશીખરી પછી તેનો છોકરો વનરાજ ગાદીએ બેઠો; તેમ જ વનરાજ પછી તેનો છોકરો ચોગ્યરાજ ગાદીએ બેઠો, ચોગ્યરાજ પછી તેનો છોકરો એમરાજ, એમરાજ પછી તેનો છોકરો જુવડ. જુવડ પછી તેનો છોકરો વિજયશીખ, વિજયશીખ પછી તેનો છોકરો રતનાદીત અને રતનાદીત પછી તેનો છોકરો શામતશીખ ગાદીએ બેઠો.

વનરાજ મોટો જોરાવર ને બહાદુર રાજ્ય થઇ ગયો ચોગ્યરાજ ધણો બહોલો હતો. ને તીરમારવાનું કા ગ્રાંથ જાણતો હતો ને તેણે ઉપજમા વધારો કરીધો હતો. એમરાજ જરા મીઠાશી સ્વભાવનો હતો. ને તેણે પણ દેશની દોહત વધારી હતી. રતનાદીત સાચીને તારા ગુણવાળો માણસ હતો. શામતશીખ તારાં માણસ હતો નહી, હમણાં બોલે કાંઈ તો કરીને બોલે જુદું, શામતશીખ આવડા વંશમાં છેલ્લો રાજ થઇ ગયો આવડા વંશ ૪ સ. ૧૯૬ થી સત ૬૪૨ સુધી એટલે ૨૪૬ વરસ ચાલ્યો. આવડા વંશમાં બધા મળીને આઠ રાજ થઈ ગયા. તેમાં નામ તથા રાજ કરીના વરસની વંશાવળી નીચે મુજબ.

કુષારે ગાદીએ બેઠો.	કુષારે ગાદીપરથી ઉઠ્યો.	કેટલાં વરસ રાજ્ય કરી
જયશીખરી. ૪૦ મં ૬૬૬	.....૭૪૬.....	.....૫૦
વનરાજ. ૪૦ મં ૭૪૬	.....૮૦૬.....	.....૬૦
ચોગ્યરાજ. ૪૦ મં ૮૦૬	.....૮૪૨.....	.....૩૬
ખેમરાજ. ૪૦ મં ૮૪૨	.....૮૬૬.....	.....૨૪
ભુવડ. ૪૦ મં ૮૬૬	.....૮૯૫.....	.....૨૯
વિજયશીખ. ૪૦ મં ૮૯૫	.....૯૨૦.....	.....૨૫
રત્નાદીત. ૪૦ મં ૯૨૦	.....૯૩૫.....	.....૨૫
શામળશીખ. ૪૦ મં ૯૩૫	.....૯૪૨.....	.....૭

(પરિક્ષાના સવાલો.)

ગુજરાતમાં 'ગુપ્ત'માં 'ગુપ્ત' રાજ્ય ક્યું ગણાય છે? વલ્લભીપુર નગર કેણી તરફ છે? વલ્લભીપુર કયા રાજ્યની રાજધાની હતી? વલ્લભીપુરનું રાજ્ય કયાંથી ને કયાં સુધી આવ્યું? સીલાદિત રાજા કયાં મનમાં મળ્યું પામ્યો? સીલાદિત રાજા કયો ધર્મ માનતો હતો ને તે કયો હતો? વલ્લભીપુરનો નાશ થવાનું કારણ શું? વલ્લભીપુરનો નાશ થવાનું 'ખીંગુ' કારણ લોકો શું કહે છે? વલ્લભીપુરનો નાશ થયા પછી કયા રાજાએ ગુજરાતમાં રાજ્ય કર્યું? વલ્લભીપુર પછી ગુજરાતની ગાદી કયા નગરમાં આવી? પંચાશર નગર કેણી તરફ છે? પંચાશરમાં આવડા વંશનો પેઢેલો રાજા કયો થયો? જયશીખરીના પેઢેલો કેટલી દોહત હતી? જયશીખરીના 'પાપડીનું' નામ શું? રૂપસુંદરી દેખીતી કેવી હતી? જયશીખરી પંચાશર નગરની ગાદીએ બેઠો તે વારે કનેજા દેશના કલ્યાણ નગરમાં કયો રાજા રાજ કરતો હતો? ભુવડ રાજા કયો હતો? ભુવડ રાજા જયશીખરી માથે બડાઈ કરવાને માથો ઉઠેલો? ભુવડ રાજાને ને જયશીખરીને પછી બડાઈ થઈ કે નહીં? તે બડાઈ કેટલા દીવસ સુધી ચાલી? તે બડાઈમાં કોણ હાર્યું ને કોણ જીત્યું? પછી ગુજરાતનું રાજ્ય કોને હાથ આવ્યું? જયશીખરી ભુવડ રાજા માથે બડાઈમાં મરાયો ત્યારે તેની રાણી રૂપસુંદરી કેવી હાલતમાં હતી? તે રૂપસુંદરીને જયશીખરીય મરતાં પેઢેલા કયાં મોકલી દીધી હતી? સુરપાળે

જયશીરીના મરણની વાત સાંભળી ત્યારે તે ક્યાં બારાઈ રહ્યો? રૂપસુંદરી વનમાં શું આવી હતી? રૂપસુંદરીની અરદાશ વનમાં કોણે લાંબી હતી? રૂપસુંદરીને દહાડા હતા તો તેને શું અવતર્યું? વનરાજ શાથી નામ પડ્યું? વનરાજ વનમાં છ મહીનાનો થયો ત્યારે તેને કોણ તેડી ગયું? રૂપસુંદરી પછી ક્યાં ગઈ? વનરાજ આગળ જતાં કેવો રાજ્ય થયો? વનરાજે પછી પોતાના બાપનું ગયેલું રાજ્ય પાછું મેળવ્યું કે નહીં? વનરાજે પાછું રાજ્ય મેળવ્યું તો કોની મદદથી મેળવ્યું? વનરાજે કયું નગર વસાવ્યું? વનરાજે અલ્પહિલવાડ કઈ શાસનમાં વસાવ્યું? વનરાજે પોતાની રાજધાની ક્યાં કરી? અલ્પહિલવાડને હાલ શું કહે છે? સીદ્ધપોર પાટણ કેણી તરફ છે? વનરાજે પોતાની રાજધાનીનું નામ અલ્પહિલવાડ કેમ પાડ્યું? વનરાજ ગાદીએ બેઠો ત્યારે તિલક કઈ બમરી પાસે કરાવ્યું? તે બમરી પાસે તિલક કરાવવાનું શું કારણ? વનરાજે ગાદીએ બેઠી વખત પ્રધાન કોને બનાવ્યો હતો? આખા પ્રધાને કયું શહેર વસાવ્યું? આપાનેર કેણી તરફ છે? વનરાજે કેટલા વરસ રાજ્ય કીધું? વનરાજ કઈ સાલમાં મરણ પામ્યો? જયશીરીની પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? યોગનાથ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? બેમરાજ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? જીવડ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? વિજયસિંગ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? રતનાદીત્ય પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? વનરાજ કેવો રાજ થઈ ગયો? યોગનાથ કેવો ગળ હતો ને તે શું કામ જાણતો હતો? બેમરાજ કેવી રીતનો માણસ હતો? રતનાદીત્યનો માણસ હતો? મામતનિંગ ખારો માણસ હતો કે નહીં? આવડા રજપૂતોમાં છેલ્લો રાજ કોણ થઈ ગયો? આવડા વંશ કેટલા વગ્ન સુધી ચાલ્યો? આવડા વંશમાં બધા મળીને કેટલા રાજ થઈ ગયા? આવડા વંશના આઠે રાજ ક્યારે ગાદીએ બેઠા, ક્યારે ગાદી ઉપરથી ઉઠ્યા, ને દરએક જણે કેટલાં જ વગ્ન રાજ્ય કીધું તે મામડું કહી જાઓ?

શાલંકી વંશ.

આવડા વંશના છેલ્લા ગળ મામતનિંગને ઘેરે કાંઈ ઊંકર નહીં એટલે આવડા વંશના રાજ્યની માદી શોભંકા વંશમાં ગઈ. એવી રીતે કે

ગ્રામત્રિંગળી ખેડેલ લીલાદેવી કરીને હવી તે કનોજના રાજા બુવનાદિત્યના
 છોકરા રાજા સાથે પરણી હતી. તે લીલાદેવીને મુજરાજ નામે છોકરો થયો.
 એ મુજરાજ સુજ નક્ષત્રમાં જન્મ્યો તેથી તેનું નામ મુજરાજ પાડયું.
 એ મુજરાજે પોતાના મામા ગ્રામત્રિંગળે મારી નાંખ્યા ને તેની ગાદીએ
 ઈ. સ. ૯૪૨ માં ખેડો તે વારે ઉત્તરેથી અજમેરનો રાજા ચઢી આવ્યો.
 અને દક્ષિણથી તૈલંગના રાજાએ પોતાના ઝરદાર આર્પને સ્વામી કુવા મો-
 કલ્યો, તેમાં મુજરાજે અજમેરના રાજાને તો કાંઈક ધન આપીને પાછો
 વાળ્યો. અને ઝરદાર આર્પને બડાઇમાં હરાવી નમાડી મુક્યો. ત્યાર પછી મુ-
 જરાજે સૌરઠના રાજા ઉપર ચઢાઈ કરીને તેને હરાવી પોતાની આણ મ-
 નાવી અને તેની મદદે આવેલા કચ્છના રાજા લાખાને માર્યો. મુજરાજે કુ-
 ટલાએક શિવાલય બંધાવ્યાં, અને ત્રિદુરમાં એક મોટું રૂદ્રમાળ દેહર
 બંધાવ્યું, અને ઐશ્વર્ય ધનસેનાને યુજરાતમાં વસાવ્યા, એ મુજરાજ સૌ-
 લંકા વંશમાં પેહેલો રાજા લોભી તેમ પરાક્રમી હોય. તે ૫૫ વરસ રાજ્ય
 કરીને ઈ. સ. ૯૬૭ માં મરણ પામ્યો.

મુજરાજ પછી તેની ગાદીએ તેનો છોકરો ચામુડ ખેડો. ચામુડને ત્રણ
 છોકરા હતા (વલ્લભસેન, દુર્લભસેન, ને)નાગરાજ) તેમાં ચામુડે ૧૩
 વર્ષ રાજ્ય કરીને પોતાના મોટા છોકરા વલ્લભસેનને ગાદી સોંપી ને પોતે
 કાશીએ જઈ રહ્યો, વલ્લભસેન થોડા મહિના રાજ્ય ભાગ્યે સંચાલના રા-
 ગથી મરણ પામ્યો. એ વલ્લભસેન પછી તેની ગાદી તેના ભાઈ દુર્લભસે-
 નને મળી, દુર્લભસેને મારી રીતે રાજ્ય ચલાવ્યું. દેશની આખાદાની કરી,
 અને તળાવ દેહેડાં બંધાવ્યાં તથા ખીજાં ધર્મના કામે કીધાં.

દુર્લભસેન પછી ચામુડના લીળ છોકરા નાગરાજને છોકરો ભીમદેવ
 માર્દેએ ખેડો. એ ભીમદેવના વખતમાં ગિજ્ઞાનીના સુલતાન મહમુદ આદશહ
 ઈ. સ. ૧૦૨૪ માં યુજરાત ઉપર સ્વામી કરી તેથી ભીમદેવ નાઠો. ને
 મહમુદે કાઠીઆવાડની નૈરત્ય દિશાએ પ્રભાશપાટણમાં સોમનાથનું દેહર
 છે તે લુંટી લીધું, ને ત્યાંથી બહુ પૈસો મેળવી પોતાના દેશ તરફ ચાલ્યો
 થયો. એ ભીમદેવના વખતમાં બીમળશાહ નામે પૈમાદાર આવડે આણ ઉપર

અને આરસુર ઉપર ચારાં આરમવાહાણનાં જન ધર્મનાં દેહેનાં બંધાયાં.
ભીમદેવ માહા બાંહાવળી ને જોરાવર રાજા હતા. તેને ત્રણ છોકરા હતા.
(કરણ, ખેમરાજ ને મુજરાજ,) તેમાં ભીમદેવ ૫૦ વરસ ગણ્ય કરીને
૬૦ સં ૧૦૭૨ માં પોતાના છોકરા કરણને રાજ્ય સોંપી પોતે તિર્યવાસી
થયા. કરણ રાજા ગાદીએ બેઠો પછી તેણે ધંધુકા, મેહવાસ વગરના કોળી
રાજાઓને વશ કર્યા તેથી એના વખતમાં લડાઈઓ થઈ નથી. એ કરણ
રાજાએ પાટણની દક્ષિણે માદેરા મામકે ત્યાં કરણમાગર નામે માટું તળાવ
બંધાવ્યું, તથા કરણાવતી નામે શેહેર વસાવ્યું, એ કરણાવતી શહેર કયાં છે ?
તે માલુમ પડ્યું નથી કરણરાજા દક્ષિણ માહેલા ચંદ્રાવતી નગરના રાજા
રાજકેશીની છોકરી મીનજદેવી સાથે પરણ્યો હતો. તેને સીદ્ધરાજ નામે કું-
વર થયો એ સીદ્ધરાજ ૧૧ વરસનો થયો એટલે કરણ રાજા મરણ પામ્યો.
સીદ્ધરાજની નાની ઉંમરમાં બાપ મરણ પામ્યો તેથી થોડાં વરસ સીદ્ધરાજની
મા મીનજદેવીએ રાજ્ય ચલાવ્યું એ મીનજદેવીએ અમદાવાદ જીલ્લાના વીર-
મગામ કરબામાં મુનમર ને ધોળકા કરબામાં મહાવ એવાં એ તળાવો બંધા-
વ્યાં. સીદ્ધરાજ નાનો હતો ને તેની મા મીનજદેવી રાજ ચલાવતી હતી. તે વ-
ખત માળવાના રાજા યજ્ઞેશ્વરમાને એ રાજ્યપર ચઢાઈ કરી પણ પાછળથી સી-
દ્ધરાજ તેની સાથે ૧૨ વરસ મુખી લડ્યો ને અંતે તે યજ્ઞેશ્વરમાન રાજાને હરાવી
ને કેદ ખેંધો. વળી કોઈ કુંબારને ત્યાં ઉછરેલી છોકરી નામે રાણકદેવી કરીને
હતી, તેની સાથે શિદ્ધરાજનો વિવાહ થયેલો હતો. તે કુંવરીને ચોરક
નો રાજા રાખેંગાર જોર જીલ્લાથી લઈ જઈને પરણ્યો; તેથી તે કન્યા
પાછી લેવામાર શિદ્ધરાજે તે ચોરકના રાજા રાખેંગાર સાથે માટી લડા-
ઈ કરી, તેમાં રાખેંગાર હાર્યો ને શિદ્ધરાજ રાણકદેવીને પાછી આણી;
પણ પછી તે રાણી રાણકદેવી પાછી શિદ્ધરાજ સાથે પરણી નહીં
વઢવાણ આગળ મતી થઈને બળી મુક. શિદ્ધરાજે પાટણમાં મહાસ-
ભિષ તળાવ બંધાવ્યું, અને શિદ્ધપુરમાં રૂદ્રમાળ બંધાવ્યું, ને પીળું
ધર્મનાં કામો કરીને લોકોને મુખી કર્યા તેથી તેની મહા નામના થઈ.
શિદ્ધરાજ એ હિંદુ રાજાઓમાં સૌથી મોટો વિદ્વાન અને પ્રતાપી રાજા

થઈ ગયા. તેણે રઘુપતને સુખ થાય એવી રીતે રાજ ચલાવ્યું તેથી હાલ તેને ત્રિધરાજ ન્યામિંહ કે ત્રિધરાજેન્દ્ર કહેછે. એ રાજ ૪૬ વરસ રાજ્ય કરીને મૃત ૧૧૦૩ માં મૃત્યુ પામ્યા.

શિશુરાજને કાંઈ છોકરો હતો નહીં તેથી તેનું રાજ્ય તેના એકમાત્ર કાકા એમરાજના વંશમાં ગયું. એમરાજને દેવપ્રસાદ કરીને છોકરો હતો, દેવપ્રસાદને ત્રિભોવનપાળ કરીને છોકરો હતો, અને ત્રિભોવનપાળ ને મહીપાળ, કીરતીપાળ ને કુમારપાળ એવા ત્રણ છોકરા હતા. તેમાં ત્રિધરાજ પછી તેની માદીએ તે એમરાજના છોકરાનો છોકરો, ને તેનો છોકરો કુમારપાળ ખેડો. કુમારપાળને માદીએ ખેડાડવાની મરજી હતી નહીં પણ ત્રિધરાજ મુલા પછી તેના પ્રજાનોએ કુમારપાળને માદીએ ખેડાડ્યો. એ કુમારપાળે ધણું શિવલય તથા પારમનાથનાં દેહરં બંધાવ્યાં. એ રાજ ૩૧ વરસ રાજ્ય કરીને રક્ત પીતતા રોગથી મૃત્યુ પામ્યા, અને કેટલાક કહેછે કે તેના બત્રિજ અજ્ઞેપાળે એ દેહને તેને મારી નાંખ્યો. કુમારપાળ પછી તેનો બાપ મહીપાળનો છોકરો અજ્ઞેપાળ માદીએ ખેડો. એ રાજ વૈરનવ ધર્મને માનતો તેથી જૈન ધર્મનાં ધણાંક દેહરં તેણે તોડાવી નાંખ્યાં એને રાજ્ય કરતાં ત્રણ વરસ થયાં એટલામાં એની દેવડીના કોઈ માણસે કચાર મારી એનો જીવ લીધો. એ અજ્ઞેપાળ પછી તેની માદીએ તેનો નાનો છોકરો મુળરાજ ખેડો. એ મુળરાજને બચપણમાં માદી મળી તેથી તેનું નામ બાળમુળરાજ પડ્યું. એની નાની ઉંમરને લીધે થોડી મુદત એની મા-એ રાજ્યનો વહિવટ ચલાવ્યો. એ બાળ મુળરાજના વખતમાં મહમદ શાહજીની ગેરી નામના મુસલમાન બાદશાહે ગૂજરાત ઉપર ચડાઈ કરી હતી. પણ તેને બાળમુળરાજના કાકા ભોળા ભીમદેને હરાવીને પાછો કહાડ્યો. એ વરસ મુઘલ બાળમુળરાજનું રાજ્ય રક્ત નામનું ચાલ્યું. પછી તેની માદીએ તેનો કાકો ભીમદેવ ખેડો. એ ભીમદેવ રાજ ચલાવે ને અવીચારી હતો તેથી તેને ભોળેભીમદેવ કહેછે. એ ભોળા ભીમદેવને ને દીલ્લીના મોહાલ જાતના પૃથુરાજને મોઢી બડાઈ થઈ

હતી, કારણ કે પૃથુરાજનો વીવાહ ને આપ્તના રાજની છોકરી થાયે થ-
યો હતો તે કન્યા ભોળાભીમને જોઈતી હતી; પણ તેમાં ભોળાભીમ હાર્યો
ને તેનું કાંઈ સાધ્યું નહીં ભોળાભીમ ૬૩ વરસ રાજ્ય કરીને મરણ પા-
મ્યો ત્યાર પછી તેની ગાદીએ ત્રિભાવનપાળ બેઠો. એ ત્રિભાવનપાળ
જોલંકી વંશનો છોદસો રાજ થઈ ગયો. તેણે કુલ બેજ વરસ રાજ્ય
કીધું એટલામાં વાધેલા વંશના વિશળદેવ રાજ્યે તેને ગાદી ઉપરથી
ઢાઢી મુક્યો, ને પછી એ જોલંકીના રાજ્યપર વાધેલા રાજની મતા
બેઠી. ત્રિભાવનપાળ રાજના વખતમાં કાંઈ જાણવા જોગ ખીના બની
નથી. જોલંકી વંશ ૪૦૪૦ ૯૪૨ થી મન ૧૨૪૪ સુધી એટલે ૩૦૨
વર્ષ સાધ્યો જોલંકી વંશમાં બધા મળીને ૧૨ રાજ થઈ ગયા તેમનાં
નામ તથા રાજ્ય કર્યાના વર્ષની વંશાવળી નીચે મુજબ.

ક્યારે ગાદીએ બેઠો.   ક્યારે ગાદીપરથી   કુટલાં વર્ષ
ઠહયો.   રાજ્ય કીધું

મુળરાજ.	૪૦ મં	૯૪૨.....૯૯૭.....	૫૫
આમુડ.	૪૦ મં	૯૯૭..... ૧૦૧૦.....	૧૩
વલ્લભમેન	૪૦ મં	૧૦૧૦..... ૧૦૧૦...	થોડા મહીના
દુલ્લભમેન	૪૦ મં	૧૦૧૦..... ૧૦૨૨.....	૧૨
ભીમદેવ	૪૦ મં	૧૦૨૨..... ૧૦૭૨.....	૫૦
કરણ.	૪૦ મં	૧૦૭૨..... ૧૦૯૪.....	૨૨
શીઠરાજ.	૪૦ મં	૧૦૯૪..... ૧૧૪૩.....	૪૯
કુમરપાળ.	૪૦ મં	૧૧૪૩..... ૧૧૭૬.....	૩૩
અજેપાળ.	૪૦ મં	૧૧૭૬..... ૧૧૭૭.....	૩
બા. મુળરાજ.	૪૦ મં	૧૧૭૭..... ૧૧૭૯.....	૨
ભો. ભીમદેવ.	૪૦ મં	૧૧૭૯..... ૧૨૪૨.....	૬૩
ત્રિભાવનપાળ.	૪૦ મં	૧૨૪૨..... ૧૨૪૬.....	૨

પરિક્ષાના સવાલો.

આવડા વંશના કેટલા રાજ મામતમિંમને પટે શું છોકરાં હતાં ?

આમતમિંગ મુવા પછી આવડા વંશની ગાદી કયા વંશમાં ગઇ ? આમતમિંગ
 ની બેહેનનું નામ શું ? લીલાદેવી કોની સાથે પરણી હતી ? મુજરાજ કો-
 નો ઊકરા ? મુજરાજ સાથી નામ પડ્યું ? આમતમિંગ પછી તેની ગાદીએ
 કોણ બેઠું ? મુજરાજ આમતમિંગનો શું મગો થાય ? મુજરાજને આમત-
 મિંગે ખુસીથી ગાદી ઉપર બેસાડ્યો કે ? મુજરાજ કયા વંશમાં આમત-
 મિંગની ગાદીએ બેઠો ? મુજરાજ ગાદીએ બેઠો ત્યારે કયા કયા રાજા ચઢી
 આવ્યા ? પછી તે રાજાએ શું કીધું ? ત્યાર પછી મુજરાજે કયાં ચઢાઇ
 કરી ને કોને માર્યો ? મુજરાજે ધર્મનાં શું શું કામો કીધાં ? કઈ જાતના
 શત્રુઓને મુજરાજે યુજરાતમાં વસાવ્યા ? મુજરાજ કેવો રાજા હતો ? મુ-
 જરાજે કેટલાં વરસ રાજ કીધું ને કઈ માસમાં મરણ પામ્યો ? મુજરાજ
 પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું ? આમુડને કેટલા ઊકરા હતા તેનાં નામ
 દેવો ? આમુડ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું ? વલ્લભશેન કેટલાં વરસ
 રાજ કીધું ? વલ્લભશેન સાથી મરણ પામ્યો ? વલ્લભશેનની ગાદી કોને
 મળી ? દુર્લભશેન કેવી રીતે રાજ ચલાવ્યું ને શું શું કામો કીધાં ? દુ-
 ર્લભશેન પછી કોણ ગાદીએ બેઠું ? ભીમદેવના વખતમાં કયા બાદશાહે
 યુજરાત ઉપર સ્વારી કરી હતી ? કયા વરસમાં સ્વારી કરી હતી ? તેમાં
 ભીમદેવનું શું થયું ? સુતનાન મહમુદે પછી કયું દેહર છુટ્યું ? તે દેહ-
 રમાંથી શું શું તેણે છુટી લીધું ? સોમનાથનું દેહર કેણી તરફ છે ? ભી-
 મદેવના વખતમાં આશુ ઉપર ને આરામુર ઉપર કોણે દેહરા બંધાવ્યાં ?
 ભીમદેવ કેવો રાજા હતો ? ભીમદેવને કેટલા ઊકરા હતા તેનાં નામ દેવો ?
 ભીમદેવે કેટલાં વરસ રાજ કીધું ને કયા માસમાં રાજની ગાદી છોડી ?
 ભીમદેવે રાજની ગાદી કોને સોંપી ? કરણ રાજાએ ગાદીએ બેઠા પછી તેણે
 કયો કોને વસ કર્યો ? કરણ રાજાના વખતમાં લડાઇએ કેવી થઇ ?
 કરણ રાજાએ કયું તળાવ બંધાવ્યું ને કયું શહેર વસાવ્યું ? કરણમાર
 તેમાં કયાં છે ? કરણાવતી શહેર કયાં છે ? કરણ રાજા કોની સાથે પરણ્યો
 હતો ? કરણ રાજાના ઊકરાનું નામ શું ? મિદ્ધરાજ કેટલાં વરસનો થયો
 ત્યારે કરણ મરણ પામ્યો ? મિદ્ધરાજ નાની ઉંમરનો હતો ને તેનો બાપ

મરણ પામ્યો. ત્યારે થોડાં વરમ રાજ્ય કોણે ચલાવ્યું ? સીધરાજની માનુ
 નામ શું ? મીનજદેવીએ ક્યાં ક્યાં તળાવો બંધાવ્યાં ? મીનજદેવી રાજ્ય
 ચલાવતી હતી તે વારે તેના રાજ્ય ઉપર કોણે ચડાઈ કરી હતી ? પછી તે
 યથોવરમાના રાજનું શું થયું ? મિદ્ધરાજનો વીવાહ કોની સાથે થયો હતો ?
 રાણકદેવી કોની છોકરી હતી ? રાણકદેવીને કોણ પરણી બધ મધું હતું ?
 રાણકદેવીને માર કોને કોને લડાઈ થઈ હતી ? સોરઠનાં રાજ પાથેથી રા-
 ણકદેવી મિદ્ધરાજને હાથ આવી કે નહીં ? મિદ્ધરાજે ક્યાં તળાવ બંધા-
 વ્યાં, અને રૂઢમાન ક્યાં બંધાવ્યું ? મિદ્ધરાજની નામના સાથી થઈ ?
 મિદ્ધરાજ એ રિંદુ રાજાઓમાં કોના રાજ થઈ ગયો. મિદ્ધરાજને મિદ્ધ
 રાજ જ્યારે અથવા મધરા જેમંગ કેમ કહે છે ? મિદ્ધરાજે કેટલાં વરમ
 રાજ્ય કીધું. ને કઈ શાસમાં મરણ પામ્યો. મિદ્ધરાજને કેટલા છોકરા હ-
 તા ? મિદ્ધરાજને કાંઈ છોકરે હતું નહીં ત્યારે તેની ગાદી કોના વંશમાં
 ગઈ ? બેમરાજને કેટલા છોકરા હતા ? દેવપ્રસાદને કેટલા છોકરા હતા ?
 બીમોવતપાળને કેટલા છોકરા હતા ? મિદ્ધરાજ પછી તેની ગાદીએ કોણ
 બેઠું ? મિદ્ધરાજની મરણ કુમારપાળને ગાદીએ બેઠાડવાની ખરી કે નહીં ?
 કુમારપાળને મિદ્ધરાજની ગાદીએ કોણે બેઠાડ્યો ? કુમારપાળે શું શું ધર્મો-
 નાં કાંમો કીધાં ? કુમારપાળે કેટલાં વરમ રાજ કીધું ? કુમારપાળ શા કા-
 કારણથી મરણ પામ્યો ? કુમારપાળ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું ? અ-
 નેપાળ કયો ધર્મ પાળતો હતો ? અનેપાળને કોણે મારી નાંખ્યો ? અને-
 પાળ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું ? બાળમુજરાજ સાથી નામ પડ્યું ? બાળ-
 મુજરાજના વખતમાં કયા મથલમાન બાદશહે મુજરાત ઉપર ચડાઈ કરી
 હતી ? પછી તે ચડાઈમાં શું થયું ? બાળમુજરાજે કેટલાં વરમ રાજ કીધું ?
 બાળમુજરાજ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું ? ભીમદેવને ભોળો ભીમ
 સાથી કહે છે ? ભોળા ભીમદેવને કોની સાથે લડાઈ થઈ હતી ? સા-
 રણથી ભીમદેવને પૃથુરાજ સાથે લડાઈ કરવી પડી હતી ? પછી ભીમદેવ
 તે લડાઈમાં શું થયું ? ભોળાભીમ કેટલાં વરમ રાજ કરીને મરણ પામ્યો
 ભોળાભીમની ગાદીએ કોણ બેઠું ? સોલંકી વંશમાં છેલ્લો રાજા કોણ થઈ

ગયો ? ત્રિભાવનપાળે કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું ? ત્રિભાવનપાળને ગાદી ઉપર
યા કેણે ઉઠાડી મુક્યો ? શેલંકી વંશ પછી કયા વંશ પછી કયા વંશના
રાજ્યો થયા ? ત્રિભાવનપાળના વખતમાં શું શું જાણવા જોગ ખીના બ
ની ? શેલંકીવંશ કેટલાં વરસ ચાલ્યો ? શેલંકી વંશમાં બધા મળીને કે-
ટલા રાજ્યો થઈ ગયા ? શેલંકી વંશના બારે રાજ્ય ક્યારે ગાદીપર બેઠા,
ક્યારે માદીપરથી ઉઠ્યા, ને ૬૨ એક જણે કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું તે જા-
નવું કહી જાઓ ?

(વાધેલા વંશ)

કાઈ વાધેલો રજપુત બવલ્યપ્રમાદ વાધેલા ગામમાં રહેતો હતો તેથી
વાધેલા વંશ નામ પાડ્યું એ બવલ્યપ્રમાદ વાધેલા વંશના બોળા ભામદેવ
રાજાનો પ્રધાન બન્યો હતો. પાંચજીથી એકેકને ચાલુ બનાવ થયો તેથી લ-
વલ્ય પ્રમાદે બંડ ઉઠાવી તેનો મુલક બધો કબજે કરી લીધો. એ બવલ્ય
પ્રમાદને વીરધવજ નામે પરાક્રમી હોકરો હતો તેણે બાપના રાજમાં વધારો
કર્યો. એ વીરધવજને વસ્તુપાળ ને તેજપાળ એવા બે પ્રધાન હતા તેઓ
મોટા બડવધ્યા હતા. વીરધવજ રાજ્ય ૪૦ થી ૧૨૪૦ માં મરણ પામ્યો.
ત્યાર પછી તેની ગાદીએ તેનો છોકરો વીશજદેવ બેઠો. એ વીશજદેવ વા-
ધેલા વંશમાં પહેલો રાજા થયો. વિશજદેવે ૪૦ થી ૧૨૪૪ માં ચાલુહિ-
બવાડ એટલે પાટણ ઉપર સ્થાયી કરીને ત્યાંના છેલ્લા શેલંકી રાજા ત્રિ-
ભાવનપાળ ને હરાવી તેનું રાજ્ય જીતી લીધું, ને પોતે તેની ગાદી ઉપર
બેઠો પછી તેણે યુગરાત માહેલાં વીશજનગર ને વીજનપોર એવાં બે શહેરો
વસાવ્યાં ને ડમોઈનો કિલ્લો બાંધ્યો. એ વિશજદેવ રાજ્ય કબ્જાટકના
રાજાની કુંવરી સાથે પરણ્યો હતો. વિશજદેવે ૭૦ વરસ રાજ્ય કીધું, ત્યાર
પછી તેની ગાદીએ જાનકે મરણુનદેવ, સુરજદેવ, કરણધેલા, એવા
રાજાઓ થયા. વાધેલા વંશનો છેલ્લો રાજા કરણધેલા ૪૦ થી ૧૨૭૬
માં ગાદીએ બેઠો, એ કરણધેલા રાજાની પાસે માધવ અને કૃષ્ણ એ બે
પ્રધાન હતા. તેમાં માધવની બહારી બહારી રૂપવંતી હતી. તેને કરણ રાજ્ય
એ જોર જીતમળી બધી બીધી ને વળી કૃષ્ણ પ્રધાનને મારી નાંખ્યો. તેથી

માધવ પ્રધાન દીલ્હીના અલાહીદીન આદશાહ પાસે ગયો. ને તેને કેટલીક ભેટ આપીને મુમત્તવીને યુજરાત ઉપર તે અલાહીદીન પાસે ચઢાઈ કરાવી. પછી કરણ રાજાની ને અલાહીદીનની માટી લડાઈ થઈ તેમાં કરણ રાજા હાર્યો ને દક્ષિણ તરફ નાશી ગયો, ને તેનું રાજ્ય એ અલાહીદીન ખીલ-જીએ જીતી લીધું. વળી એ કરણ રાજાની રાણીએને પકડીને તેને દી-લ્હી મોકલી દીધી. ને તેમાંની એક કમળાદેવી ને એક છાકરી હતી. તે આ વખતે પોતાનો આપ કરણ નાહો. તેની માથે હતી ? કરણ રાજા તેને લઈને દક્ષિણ નાશીકની ઉતરે આગલાણમાં બસાવેો હતો ત્યાં અલાહીદીને ફોજ મોકલીને તે છાકરીને પણ પોતાની પાસે તેડાવી લીધી. એ રીતે વાધેલા રાજાએની પડતી આવી ને છેલ્લો રાજા કરણ જ્યારથી લડાઈમાં અલાહીદીન ખીલજી માથે હાર્યો ત્યાંથી યુજરાતની ગાદી મુશલમાનવા હા-થમાં ગઈ. વાધેલા વંશમાં બધા મળીને ચાર રાજાઓ થઈ ગયા તેમનાં નામ. તથા રાજ્ય કર્યના વરમની વંશાવળી નીચે મુજબ.

કપારે ગાદીએ બેઠો.   કપારે ગાદીપરથી   કેટલાં વંશ
ઉઠ્યો.   રાજ્ય કીધું

વિશ્વજીતેવ.	ઈ. સ. ૧૦	૧૨૪૪.....૧૨૬૨.....	૧૮
અરજુનદેવ	ઈ. સ. ૧૦	૧૨૬૨.....૧૨૭૫.....	૧૩
મારંગદેવ.	ઈ. સ. ૧૦	૧૨૭૫.....૧૨૭૯.....	૪
કરણધેલો.	ઈ. સ. ૧૦	૧૨૭૯.....૧૩૦૪.....	૨૫

(પરીક્ષાના સવાલો.)

વાધેલા વંશ શાથી નામ પડ્યું ? લવણપ્રસાદ કોનો પ્રધાન બન્યો હતો ? બોળા ભીમદેવનો મુશ્કેલ શા કારણથી લવણપ્રસાદે બધા લઈ લીધા ? લવણ પ્રસાદના ઓકરાનું નેમ શું ? વીરધવળને કયા એ પ્રધાનો હતા તેનાં નામ દેવો ? વીરધવળ રાજા કયા વરમમાં મરણ પામ્યો ? વીરધવળ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું ? વાધેલા વંશમાં પહેલો રાજા કયો થયો ? વિશ્વજીતેવે કયાં સ્વારી કરી ને કયા વરમમાં ? વિશ્વજીતેવે કોનું રાજ્ય જીતી લીધું ? વિશ્વજીતેવે રાજાએ કયાં કયાં શહેરો વસાવ્યાં ? વિશ્વજીતેવે રાજા

કોની છોકરી માથે પરણે હતો ? વિશ્વગદેવ કેટલાં વરમ રાજ્ય કીધું ? વિશ્વગદેવ યદી તેની ગાદીએ કયા કયા રાજ્યો યયા ? વાધેલાવંશનો છેલ્લો રાજા કયો ? કરણધેલા કઇ સાલમાં ગાદીએ બેઠો ? કરણરાજા પાસે કયા કયા બે પ્રધાનો હતા ? કરણ રાજાનું રાજ્ય કોણે જીતી લીધું ? કરણ ધેલાને કોની માથે લગાઇ થઇ હતી ? કરણધેલાને ને અલાઉદ્દીન ખીલજને લગાઇ થવાનું કારણ શું ? રાજા કરણ લગાઇમાં હોયો તો નાશીને કયા જતો રહ્યો ? કરણ રાજાની રાણીઓને પકડીને અલાઉદ્દીને કયાં માફલી દીધી ? કરણની બી રાણીઓમાં કઇ રાણીને અલાઉદ્દીને પોતાની બધી બનાવી ? કમલાદેવીને એક છોકરી હતી તે કરણ નાનો તેની માથે હતી કે અલાઉદ્દીન પાસે હતી ? કમલાદેવીની છોકરીને અલાઉદ્દીને શી રીતે તે ડાલી લીધી ? વાધેલા રાજાઓની પડતી કયાંથી આવી ? ગુજરાતની ગાદી મુશ્કેલમાનતા હાથમાં કયારથી મઇ ? વાધેલા વંશમાં બધા મળીને કેટલા રાજાઓ થઇ ગયા ? વાધેલા વંશના રાજાઓનાં નામ અને તેઓના રાજ્ય કયાના વરમની વંશાવળી બાલી જાઓ.

સમાપ્ત.

હરગોવિન્દાસ હરજીવિન્દાસ પારેશ.

પુસ્તકવાળા.

મુ. અમદાવાદ ગ્રંથોદય પ્રેસ.

જાહેર સ્વર.

૧૪૧

હું નીચે સહી કરનાર નમ્રતાપુ-
 વંક ઝાહર કંઈકુ કે, આ ચોપડી તથા
 બીજાં ઘણી જાતનાં પુસ્તકો મદારા ગ્રંથોદય
 પ્રેસમાં છાપેલાં તથા મુંબાઈનાં છાપેલાં સંસ્કૃત,
 હિંદુસ્તાની, ગુજરાતી, મરાઠી, ઇંગ્લેજી ડીક્ષનેરીઓ,
 વૈષ્ણવ ધર્મની વાર્તાઓ તથા તજ્જુમાઓ. કાવ્યઓ,
 વૈદિકનાં તથા નાટકો, કીસ્સાઓ, જૈનધર્મનાં તથા સર-
 કારી ગુજરાતી તથા ઇંગ્લેજી વીગરે નિસાળોમાં ચાલતી
 ચોપડીઓ તથા પેહેલી ચોપડીથી તે સાતમી ચોપડીમુ-
 થાના અર્થ, ઇતીહાસના પ્રસ્તોતર, વંશાવળીઓ વીગરે
 બીજી ઘણી જાતનાં પુસ્તકો સરસ છાપ ને સસ્તી કી-
 મ્મતે મળશે. માટે સાંમટી લેવી હોય તેમણે થા.
 રૂપેડ કાગળ લખી ખુલાસો કરવો. નાટપેડ
 કાગળ લેવામાં આવશે નહીં.

સરનામું.

વનદાસ હરજીવનદાસ, પુસ્તકવાળા.

મુ. અમદાવાદ

બુકસેલર. મહાદેવ રામચંદ્ર જગુષ્ટે

મુ. અમદાવાદ

૧૮.

